

**O'ZBEKISTON RESPUBLIKASI OLIY VA O'RTA
MAXSUS TA'LIM VAZIRLIGI**

LA'LIXON O'RINBOYEVNA HOJIXONOVA

**FUQAROLIK HOLATI
DALOLATNOMALARINI
QAYD ETISH**

Kasb-hunar kollejlari uchun o'quv qo'llanma

**O'ZBEKISTON FAYLASUFLARI MILLIY
JAMIYATI NASHRIYOTI
TOSHKENT
2009**

67.404

H70

Hojixonova, La'lixon O'rinboyevna.

Fuqarolik holati dalolatnomalarini qayd etish: kasb-hunar kollejlari uchun o'quv qo'li./ L.O'. Hojixonova; O'zbekiston Respublikasi Oliy va o'rta maxsus ta'lim vazirligi. — T.: O'zbekiston faylasuflari milliy jamiyati nashriyoti, 2009. — 104 b.

BBK 67.404ya722

Fuqarolik holati dalolatnomalarini qayd etish kursi bo'yicha tayyorlangan o'quv qo'llanmasi O'zbekiston Respublikasi Konstitutsiyasi, O'zbekiston Respublikasining Oila kodeksi, fuqarolik holati dalolatnomalarini qayd etuvchi organlar faoliyatini tartibga soluvchi boshqa normativ hujjatlar asosida yozilgan bo'lib, unda FHDYo organlarining tizimi, vakolatlari, vazifalari, fuqarolik holati dalolatnomalarini qayd etish tartibi va muddatlari, dalolatnoma yozuvlariga o'zgartirish, tuzatish va qo'shimchalar kiritish, dalolatnoma yozuvlarini tiklash va bekor qilish tartibi, fuqarolik holati dalolatnoma yozuvlari daftarlarining yuritilishi va ularning arxivlarda saqlanishiga doir ma'lumotlar berilgan. Shuningdek, mavzularga doir testlar va masalalar keltirilgan.

O'quv qo'llanmasi Toshkent yuridik kolleji va huquqshunoslik yo'nalishidagi boshqa o'rta maxsus kasb-hunar kollejlari o'quvchilari uchun mo'ljallangan.

Taqrizchilar:

G.S. Inomjonova,

Toshkent shahar Adliya boshqarmasining FHDYo va notariat bo'limi boshlig'i, yuridik fanlari nomzodi.

M.A. Sattorova, Toshkent yuridik kolleji o'qituvchisi, yuridik fanlari nomzodi.

ISBN 978-9943-319-76-9

© O'zbekiston faylasuflari milliy jamiyati nashriyoti, 2009

KIRISH

Demokratik huquqiy davlat barpo etish, mamlakatimiz ega bo'lgan imkoniyatlardan to'liq foydalanish O'zbekiston Respublikasida amalga oshirilayotgan ijtimoiy-iqtisodiy yo'nalishdagi chora-tadbirlarning rejalashtirilishi va boshqarilishi darajasi bilan bog'liq.

Fuqarolik holati dalolatnomalarining to'liq va o'z vaqtida qayd etilishi jamiyatimiz rivojlanishida o'ziga xos ahamiyatga ega. Demografik masalalarni samarali hal etishda FHDYo organlarining faoliyati natijalari muhim o'rin tutadi. Aholining hamda uning asosiy bo'g'ini bo'lgan oilaning turli xil muammolarini siyosiy, ijtimoiy, iqtisodiy jarayonlar asosida tahlil etish alohida olingan oila manfaatlarini jamiyat manfaatlari bilan uzviy bog'liqligini ta'minlaydi. Bunday siyosatni yuritishda ma'lum vaqt oralig'ida tug'ilish, o'lim, nikoh tuzish, nikohdan ajralish soni haqida aniq ma'lumotlarga ega bo'lish lozim. Bu ma'lumotlarni olishda FHDYo organlarida rasmiylashtiriladigan hujjatlar va ular asosidagi hisobotlar asosiy manba bo'lib xizmat qiladi.

Fuqarolarning konstitutsiyaviy huquqlarini amalga oshirishda, onalik va bolalikni himoya qilishda FHDYo organlari ham bevosita ishtirok etadi. FHDYo organlariga yuklatilgan vazifalarni bajarish qonunchilikka qat'iy rioya qilinishini talab qiladi. Buning uchun FHDYo organi xodimlari fuqarolik holati dalolatnomalarini qayd etuvchi organlar faoliyatini tartibga soluvchi normativ hujjatlar bilan yaxshi tanish bo'lishlari, huquqiy normalarni to'g'ri qo'llay bilishlari lozim.

FHDYo organlari faoliyatiga oid qonunchilikni, uni qo'llash qoidalari va tartibini o'rganish o'quv kursining predmetini tashkil etadi.

I bo'lim. UMUMIY QOIDALAR

1-mavzu. FUQAROLIK HOLATI DALOLATNOMALARINI QAYD ETISH TUSHUNCHASI VA AHAMIYATI

[Inson hayotidagi tug'ilish, o'lim, nikoh tuzish, nikohdan ajralish, otaladni belgilash, farzandlikka olish, familiya, ism, ota ismini o'zgartirish kabi holatlar yuridik ahamiyatga ega bo'lib, fuqarolik holati dalolatnomalari deb ataladi. Fuqarolik holati shaxsning huquqiy maqomini belgilaydi. Fuqarolik holati deganda fuqaroning huquq layoqati, muomala layoqati, fuqaroligi, unga ma'lum familiya, ism, ota ismining tegishliligi, shuningdek uning oilaviy ahvoli (turmush qurganligi, bo'ydoqligi, beva yoki tul ekanligi) tushuniladi.] Fuqaroning shaxsiy hayotidagi va uning jamiyatdagi huquqiy holatini belgilash, uning fuqarolik va oilaviy huquqiy munosabatlarning subyekti sifatida tan olinishi uchun bu faktlar fuqarolik holati dalolatnomalarini yozish (FHDYo) davlat organlarida qayd etiladi.

Fuqarolik holati dalolatnomalarining FHDYo organlarida qayd etilishi faqat manfaatdor shaxs uchun emas, balki uning oila a'zolari uchun ham ahamiyatli bo'lib, fuqarolarning, jamiyat va davlat manfaatlarini himoya qilishga xizmat qiladi,

Fuqaroning tug'ilish faktini qayd etish mazkur fuqaroga nisbatan huquq layoqatining vujudga kelganligini, uning ma'lum ota-onadan tug'ilganligini, fuqaroning to'liq muomala layoqatiga ega bo'lganligini, nikoh yoshini, harbiy xizmatga chaqirilish yoshini, jinoiy javobgarlikka tortilish yoshini belgilash uchun zarur. Bundan tashqari, FHDYo organlari tomonidan tug'ilish faktlarining qayd etilishi bo'yicha hisobotlari statistik ma'lumotlarni belgilashda asosiy manba bo'lib xizmat qiladi.

O'lim faktining FHDYo organlarida qayd etilishi fuqaroning huquq layoqati bekor bo'lganligini tasdiqlaydi. FHDYo organlari tomonidan o'lim haqida berilgan guvohtonoma asosan merosning ochilish fakti va vaqti aniqlanadi. Marhumning qaramog'ida bo'lgan voyaga yetmagan mehnatga layoqatsiz shaxslarga nisbatan ijtimoiy ta'minot organlari tomonidan nafaqa tayinlanadi. Er-xotindan birining vafot etishi oqibatida nikoh tugagan hisoblanadi. O'zbekiston Respublikasi Oila kodeksining 223-moddasida belgilanishicha, o'lim FHDYo organlarida qayd etilgandan keyingina marhum dafn etilishi mumkin.

Fuqarolik holati dalolatnomalari o'zining huquqiy tabiati bilan yuridik fakt hisoblanganligi uchun u ma'lum huquq va majburiyatlarning vujudga kelishiga yoki bekor bo'lishiga sabab bo'ladi. O'zbekiston Respublikasi Oila kodeksining 18-moddasiga asosan nikoh fuqarolik holati

dalolatnomalarini qayd etish organlarida ro'yxatga olingan paytdan boshlab nikohni tuzganlar er-xotin hisoblanadilar va shu paytdan e'tiboran ular o'rtasida oila huquqi normalari bilan belgilangan shaxsiy hamda mulkiy huquq va majburiyatlar vujudga keladi.

O'zbekiston Respublikasining oila to'g'risidagi qonun hujjatlariga asosan nikohdan ajralish sud tartibida yoki FHDYo organlarida amalga oshiriladi. Er-xotin o'rtasida mulkiy nizolar, voyaga yetmagan farzandlar bo'lsa, er-xotindan birining nikohdan ajralish istagi bo'lsa-yu, ikkinchisi rozi bo'lmasa, nikohdan ajralish masalasi fuqarolik sudida hal qilinadi. Voyaga yetmagan bolalari bo'lmagan er-xotin ajralishga o'zaro rozi bo'lsalar va ular o'rtasida mulkiy nizo bo'lmasa, nikohdan FHDYo organlarida ajratiladi. Nikohdan ajralish belgilangan tartibda rasmiylashtirilgan vaqtdan boshlab er-xotin o'rtasidagi huquq va majburiyatlar tugagan hisoblanadi (O'zbekiston Respublikasi Oila kodeksining 118-119-moddalarida nazarda tutilgan sobiq er-xotinning ta'minot olish huquqi nikoh munosabatlari tugagandan keyin ham saqlanib qolishi mumkin).

Otalikni belgilash ota va bola o'rtasida ma'lum huquq va majburiyatlarni vujudga keltiradi. Otalikni belgilash ota-onasi o'zaro nikohda bo'lmagan bolalarga nisbatan ularning huquq va manfaatlarini himoya qilish maqsadida amalga oshiriladi. Tegishli tartibda otalik belgilangandan so'ng ota-onasi o'zaro nikohda bo'lmagan bola ota-ona va ularning qarindoshlariga nisbatan o'zaro nikohda bo'lgan shaxslardan tug'ilgan bolalar bilan teng huquq va majburiyatlarga ega bo'ladi (O'z.R. Oila kodeksining 64-moddasi).

Farzandlikka olish faktining FHDYo organlarida rasmiylashtirilishining ahamiyati shundaki, farzandlikka olingan bola bilan farzandlikka oluvchilar o'rtasidagi huquq va majburiyatlar farzandlikka olingan bolaning tug'ilishi to'g'risidagi dalolatnoma yozuviga tuman (shahar) hokimining qaroriga asosan zarur o'zgartirishlar kiritilgan) kundan boshlab vujudga keladi, ya'ni shu vaqtdan boshlab farzandlikka olingan bola barcha shaxsiy va mulkiy huquqlarda farzandlikka oluvchilarning o'z bolalariga tenglashtiriladi (O'z.R. Oila kodeksi 165, 167-m.m.).

Fuqaro o'z familiyasi va nomidan, shuningdek otasining ismi bilan huquq va burchlarga ega bo'ladi hamda ularni amalga oshiradi (O'z.R.ning Fuqarolik kodeksi 19-m.). Fuqaroning familiya, ism, ota ismi tug'ilgan vaqtda berilib odatda umrining oxirigacha o'zgarmaydi. Uzrli sabablar bo'lgan hollarda fuqarolik va oila to'g'risidagi qonun hujjatlariga asosan fuqarolar familiyasini, ismini yoki ota ismini o'zgartirishlariga yo'l quyiladi. Familiya, ism, ota ismini o'zgartirish

bu yuridik akt bo'lib, uning natijasida fuqaroning xohishiga ko'ra unga yangi familiya, ism, ota ismi beriladi. Bir vaqtning o'zida fuqaroning ham familiya, ham ism, ham ota ismi o'zgartirilishi mumkin. Bu hollarda FHDYo organlari familiya, ism, ota ismini o'zgartirgan fuqaroga tegishli bo'lgan barcha dalolatnoma yozuvlarini, jumladan tug'ilish to'g'risidagi, agar fuqaro nikoh tuzgan bo'lsa, nikoh tuzish to'g'risidagi, voyaga yetmagan farzandlarning tug'ilishi to'g'risidagi dalolatnoma yozuvlariga tegishli o'zgartirishlarni kiritadi. Fuqaroning o'z ismi, familiyasini o'zgartirishi avvalgi ismi bilan olgan huquq va burchlarini bekor qilish yoki o'zgartirish uchun asos bo'lmaydi.

Fuqarolik holati dalolatnomalarini qayd etish davlat boshqaruvi faoliyatining bir qismini tashkil etadi. Shu bilan birga FHDYo organlarining faoliyati o'ziga xos shakl va uslubga ega. Boshqaruv faoliyatining bir qismi sifatida FHDYo organlarining ishi davlat boshqaruvining konstitutsion tamoyillariga va maxsus tamoyillarga asoslanadi.

Fuqarolik holati dalolatnomalarini qayd etishning asosiy tamoyillariga quyidagilar kiradi:

- 1) Qonun ustuvorligi.
- 2) Fuqarolik holati dalolatnomalarini o'z vaqtida va to'liq qayd etish.
- 3) Fuqarolarning huquq va qonuniy manfaatlarini himoya qilish.
- 4) Asoslanganlik (obyektiv haqiqat).
- 5) Fuqarolik holati dalolatnomalarini qayd etishda sir saqlashning ta'minlanishi.
- 6) FHDYo organlarida davlat tilida ish yuritilishi.

Har bir tamoyil ustida qisqacha to'xtalib o'tadigan bo'lsak, FHDYo organlari o'z faoliyatlarida amaldagi qonunchilikka rioya qilishlari, xususan O'zbekiston Respublikasi Konstitutsiyasi, O'zbekiston Respublikasi Oila kodeksi, O'zbekiston Respublikasi FHDYo organlari haqida Nizom va FHDYo organlari faoliyatiga taalluqli bo'lgan boshqa me'yoriy hujjatlarga asoslanishlari lozim. Shu bilan birga FHDYo organlariga murojaat qilgan fuqarolardan ham qonunchilikka amal qilishni talab etishlari, fuqarolarning qonunga zid bo'lgan talablarini bajarishdan bosh tortishlari kerak.

Fuqarolik holati dalolatnomalarini o'z vaqtida va to'liq qayd etish fuqarolarning huquq va qonuniy manfaatlarini himoya qilishda muhim ahamiyatga ega. Masalan, tug'ilganlik fakti yoki otalikni belgilash o'z vaqtida amalga oshirilmasa, bolaning manfaatlariga zarar yetadi. O'lim uz vaqtida qayd etilmagan hollarda merosning ochilish vaqtini aniqlash, vafot etgan shaxs majburiyatlarining tugaganligi yoki boshqa shaxsga

o'tganligini belgilash imkoni qiyinlashadi. Fuqarolik holati dalolatnomalarini to'liq qayd etish deganda FHDYo organlari tomonidan o'zi faoliyat ko'rsatayotgan hududdagi aholi barcha qatlamlarining fuqarolik holati dalolatnomalarini hisobga olish tushuniladi.

☞Fuqarolarning huquq va qonuniy manfaatlarini himoya qilish FHDYo organlarining asosiy vazifasi hisoblanadi. Oilani himoya qilishning konstitutsion tamoyillari ona va bola manfaatlarini, oilani mustahkamlashni ta'minlovchi Oila kodeksida, fuqarolik holati dalolatnomalarini qayd etish tartibi to'g'risidagi boshqa normativ hujjatlarda o'z aksini topadi.☞ Agar FHDYo organlari xodimlari farzandlikka olish to'g'risida tuman (shahar) hokimining qarori asosida farzandlikka olingan bolaning tug'ilish to'g'risidagi dalolatnoma yozuviga zarur o'zgartirishlarni kiritmasalar va shu asosda tug'ilish to'g'risida yangi guvohnoma bermasalar, oqibat natijada bolaning manfaatlariga zarar yetadi. FHDYo organlarining asosiy maqsadi fuqarolarning huquq va manfaatlarini himoya qilish ekan, ular o'zlariga yuklatilgan vazifalarni og'ishmay bajarishlari lozim.

Fuqarolik holati dalolatnomalari yozuvlari va FHDYo organlari tomonidan beriladigan hujjatlar ular qayd qilgan faktlar bo'yicha asosiy dalil hisoblanadi. Shuning uchun ham dalolatnoma yozuvlari va guvohnomalarda yuridik faktlar va fuqarolarning shaxsi bo'yicha to'g'ri ma'lumotlar aks ettirilishi hamda dalolatnoma yozuvlari tegishli hujjatlarga asoslanib yozilishi kerak. Og'zaki ma'lumotlar, faktlar aniq aks ettirilmagan hujjatlar yoki izoh berilmasdan o'chirib tuzatilgan hujjatlar asosida fuqarolik holati dalolatnomalarini qayd etish mumkin emas.

Fuqarolik holati dalolatnomalari insonning shaxsi va uning hayoti bilan bog'liq. Shuning uchun fuqarolik holatlarini qayd etishda sir saqlash tamoyiliga rioya qilish muhimdir. FHDYo organlari fuqarolik holatlari bo'yicha hujjatlar kimga nisbatan tuzilgan bo'lsa bu to'g'ridagi ma'lumotlarni, hujjatlardan ko'chirmalarni, guvohnomalarni faqat shu shaxslarga yoki ularning qonuniy vakillariga berishlari mumkin. Dalolatnoma yozuvlarining nusxalari hokimiyatlar, notarial idoralar, sud, prokuratura, ichki ishlar organlarining yozma talabnomalari bilan berilishi mumkin.

O'zbekiston Respublikasining «Davlat tili haqida»gi qonunining yangi tahriri (1995-yil 25-dekabr) 13-moddasida ko'rsatilishicha, fuqarolik holatini qayd etuvchi hujjatlar, shaxsning kim ekanligi va uning huquqlarini tasdiqlovchi hujjatlar davlat tilida rasmiylashtiriladi. Zaruriyatga qarab, boshqa tilda tarjimai takrorlanishi mumkin.

Qoraqalpog‘iston Respublikasida ish yuritish qoraqalpoq va o‘zbek tillarida amalga oshiriladi. FHDYo organlarining Mustaqil Davlatlar Hamdo‘stligi Respublikalari bilan yozishmalari rus tilida olib boriladi. Davlat tilini bilmaydigan fuqarolar tarjimon xizmatidan foydalanish huquqiga ega.

Nazorat savollari:

- 1. Inson hayoti bilan bog‘liq bo‘lgan qaysi voqea va faktlar fuqarolik holati dalolatnomalari deb ataladi?*
- 2. Tug‘ilish va o‘lim holatlarining fuqarolik holati dalolatnomalarini yozish davlat organlarida rasmiylashtirishning ahamiyati nimada?*
- 3. Nima sababdan nikoh FHDYo organlarida rasmiylashtirilishi kerak? Diniy rasm-rusumlar asosida tuzilgan nikoh huquqiy ahamiyatga egami?*
- 4. Qaysi hollarda nikohdan ajralish holati FHDYo organlarida rasmiylashtiriladi va uning huquqiy oqibatlari nimalardan iborat?*
- 5. Otalikni belgilash deganda nimani tushunasiz? Otalikni belgilash holatining FHDYo organlarida rasmiylashtirish ahamiyati nimada?*
- 6. Nima uchun farzandlikka olish albatta FHDYo organlarida rasmiylashtirilishi shart?*
- 7. Fuqarolar familiya, ism, ota ismini o‘zgartirishga haqlimi?*
- 8. FHDYo organlari o‘z faoliyatlarida qanday tamoyillarga asoslanadilar?*

2-mavzu. FUQAROLIK HOLATI DALOLATNOMALARINI YOZISH ORGANLARI FAOLIYATINI TARTIBGA SOLUVCHI NORMATIV HUJJATLAR

Qonun ustuvorligi tamoyiliga asosan FHDYo organlari o‘z faoliyatlarida oliy hokimiyat va boshqaruv organlari tomonidan qabul qilingan normativ hujjatlarga asoslanadilar. Fuqarolik holati dalolatnomalarini qayd etish qoidalari normativ hujjatlarda belgilangan bo‘lsagina huquqiy kuchga ega bo‘ladi.

O‘zbekiston Respublikasi Konstitutsiyasi asosiy qonun hisoblanib, unda oilaning davlat tomonidan muhofaza qilinishining asosiy normalari belgilangan. Konstitutsiyada oila jamiyatning asosiy bo‘g‘ini bo‘lib, jamiyat va davlat muhofazasida bo‘lish huquqiga ega ekanligi, nikoh tomonlarning ixtiyoriy roziligi va teng huquqliligiga asoslanishi, ot-onalar va farzandlar o‘rtasidagi huquq va majburiyatlarga oid asosiy qoidalar belgilangan (O‘z.R. Konstitutsiyasining 63–66-moddalari).

FHDYo organlari faoliyatini tartibga soluvchi normativ hujjatlardan yana biri O‘zbekiston Respublikasi Oila kodeksidir. Ushbu kodeks O‘zbekiston Respublikasi Oliy Majlisining 1998-yil 30-aprel qarori bilan

tasdiqlangan va 1998-yil birinchi sentyabrdan amalga kiritilgan (8 bo‘lim, 30 bob, 238 moddadan iborat). Kodeksda nikoh tuzish shartlari va tartibi, nikohning tugatilish asoslari, ota-ona va bolalar o‘rtasida huquq va majburiyatlarning vujudga kelish asoslari, bolaning nasl-nasabini belgilashga oid normalar berilgan. Kodeksning 7-bo‘limi «Fuqarolik holati dalolatnomalarini qayd etish» deb nomlanadi. Bu bo‘limda fuqarolik holati dalolatnomalari va ularni qayd etuvchi organlarga, gerbli guvohnomalarga ta‘rif berilgan. Tug‘ilish, nikoh tuzish, nikohdan ajralish, o‘limni qayd etish tartibi va muddatlari, ularni qayd etish uchun taqdim qilinadigan hujjatlar, tug‘ilishni qayd etish bilan bir vaqtda otalikni belgilash, otalikni belgilash munosabati bilan tug‘ilish to‘g‘risidagi yozuvlarini o‘zgartirish, farzandlikka olingan bolaning tug‘ilishi to‘g‘risidagi yozuvlarga o‘zgartirish kiritish, familiya, ism, ota ismini o‘zgartirishga oid asosiy qoidalar belgilangan.

O‘zbekiston Respublikasi FHDYo organlari haqida Nizom O‘zbekiston Respublikasi Adliya vazirligi hay‘atining 2005-yil 27-oktyabrdagi 34-sonli qarori bilan tasdiqlangan. Nizomda FHDYo organlari faoliyatining tashkiliy asoslari, bu organlarining asosiy vazifalari, FHDYo organlari xodimlariga qo‘yiladigan talablar, FHDYo organlari xodimlarining vazifalari belgilab berilgan.

«Fuqarolik holatlarini dalolatnomalarini qayd etish Qoidalari» O‘zbekiston Respublikasi Vazirlar Mahkamasining 1999-yil 12-apreldagi 171-sonli qarori bilan tasdiqlangan (keyingi matnlarda «Qoidalar» deb yuritiladi). «Qoidalar» 18 bo‘limdan iborat bo‘lib, unda fuqarolik holati dalolatnomalarini qayd etish tartibi, dalolatnoma daftarlarini yuritish va saqlash tartibi, dastlabki va takroriy guvohnomalar berish, dalolatnoma yozuvlarini o‘zgartirish, tiklash, bekor qilishga oid, shuningdek FHDYo arxivi ishini yuritish, FHDYo organlari hisobotlarini tuzish tartib-qoidalari belgilangan.

FHDYo organlarida ish yuritish O‘zbekiston Respublikasi Adliya vazirligi hay‘atining 2006-yil 22-apreldagi 10-sonli qarori bilan tasdiqlangan «O‘zbekiston Respublikasi FHDYo organlarida ish yuritish tartibi to‘g‘risida Yo‘riqnomasi» asosida amalga oshiriladi. Bu Yo‘riqnomaning maqsadi FHDYo idoralarida ish yuritishning yagona tizimini tashkil etishdir.

FHDYo organlari fuqarolik holatlarini qayd etganlari uchun takroriy guvohnomalar berganlari va boshqa ayrim harakatlarni bajarganliklari uchun belgilangan miqdorda davlat boji undiradilar. Davlat bojini undirish tartibi O‘zbekiston Respublikasining 1992-yil 9-dekabrda qabul qilingan «Davlat boji to‘g‘risida»gi Qonunda belgilangan. Undiriladigan davlat bojining miqdori O‘zbekiston Respublikasi Vazirlar

Mahkamasining «Davlat boji stavkalari haqida» 1994-yil 3-noyabrdagi Qarorida belgilangan. Bu qarorga keyingi yillarda bir qator o'zgartirish va qo'shimchalar kiritilgan.

FHDYo organlari faoliyati O'zbekiston Respublikasining boshqa qonun hujjatlari bilan ham tartibga solinishi mumkin.

Nazorat savollari:

1. *O'zbekiston Respublikasi Konstitutsiyasining qaysi moddalarida oilaning davlat tomonidan muhofaza qilinishining asosiy normalari belgilangan?*

2. *O'zbekiston Respublikasi Oila kodeksiga umumiy ta'rif bering. Oila kodeksining 7-bo'limida qanday normalar belgilangan?*

3. *«Fuqarolik holati dalolatnomalarini qayd etish Qoidalari»ga umumiy ta'rif bering.*

4. *FHDYo organlari o'z faoliyatlarida yana qanday normativ hujjatlarga asoslanadilar?*

3-mavzu. FHDYO ORGANLARINING TIZIMI VA VAKOLATLARI

3.1. Fuqarolik holati dalolatnomalarini qayd etish organlarining tizimi

FHDYo organlari tizimini O'zbekiston Respublikasi Adliya vazirligi, Qoraqalpog'iston Respublikasi Adliya vazirligi, viloyatlar va Toshkent shahar Adliya boshqarmalari, tuman va shahar FHDYo bo'limlari, Qoraqalpog'iston Respublikasi, Toshkent shahar va viloyatlar FHDYo arxivlari (hujjatgohlari) tashkil etadi.)

(Fuqarolarning o'zini o'zi boshqarish mahalliy organlari, ya'ni qishloq, ovul, shaharcha fuqarolar yig'inlari garchi FHDYo organlari tizimiga kirmasada, ayrim fuqarolik holati dalolatnomalarini qayd etish huquqiga ega.) O'zbekiston Respublikasi Oila kodeksining 203-moddasida belgilanishicha fuqarolar yig'ini raislari (oqsoqollari) tug'ilish, nikoh tuzish, nikohdan ajralish, otalikni belgilash (agar otalikni belgilash tug'ilishni qayd etish bilan bir vaqtda amalga oshirilsa) holatlarini qayd etadilar. Fuqarolar yig'inlarining fuqarolik holati dalolatnomalarini qayd etish sohasidagi faoliyatlari o'zlari joylashgan hududdagi tegishli FHDYo bo'limi nazorati ostida bo'ladi.

Chet elda vaqtincha yoki doimiy yashaydigan O'zbekiston fuqarolariga nisbatan fuqarolik holati dalolatnomalarini O'zbekiston Respublikasining chet eldagi konsullik muassasalari qayd etadilar. Konsullik muassasalari fuqarolik holati dalolatnomalarini qayd etish bo'yicha faoliyatlarini amalga oshirishda Oila kodeksiga, Konsullik ustaviga, shuningdek «Fuqarolik holati dalolatnomalarini qayd etish

Qoidalariga asoslanadilar. Konsullik muassasalari tomonidan yil davomida qayd etilgan dalolatnoma yozuvlarining har ikkala nusxasi hamda sarf qilingan gerbli guvohnomalar bo'yicha hisobotlari O'zbekiston Respublikasi tashqi ishlar vazirligi tomonidan umumlashtirilib, yangi yilning yanvar oyi 10-kunidan kechiktirmay Adliya vazirligiga topshiriladi. Konsullik muassasalari tomonidan qayd etilgan dalolatnoma yozuvlarining birinchi nusxalari Toshkent shahar FHDYo arxivida, ikkinchi nusxalari Toshkent viloyat FHDYo arxivida saqlanadi.

FHDYo organi rahbari (tuman, shahar FHDYo bo'limi mudiri, Nikoh uyi direktori, Qoraqalpog'iston Respublikasi, viloyatlar va Toshkent shahar FHDYo arxivi mudiri) lavozimiga FHDYo organlari rahbarlariga zahirada turgan oliy yuridik ma'lumotli hamda FHDYo sohasida kamida bir yillik ish stajiga ega yoki huquqshunoslik mutaxassisligi bo'yicha kamida uch yillik ish stajiga va FHDYo organlarida muayyan tajribaga ega bo'lgan O'zbekiston Respublikasi fuqarosi O'zbekiston Respublikasi Adliya vazirligi bilan kelishilgan holda Qoraqalpog'iston Respublikasi Adliya vaziri, viloyatlar va Toshkent shahar Adliya boshqarmalari boshliqlari tomonidan tayinlanadi.

Mazkur muddat O'zbekiston Respublikasi Adliya vazirligi va boshqarmasida FHDYo organlari faoliyatiga rahbarlik olib borish bilan bog'liq bo'limlarida ishlagan xodimlarga tadbiq etilmaydi.

FHDYo organi rahbari lavozimiga tegishli ma'lumotlarga va ish stajiga ega bo'lgan nomzod topilmaganda istisno tariqasida adliya boshqarmasi boshlig'ining asoslantirilgan taqdimnomasiga muvofiq O'zbekiston Respublikasi Adliya vazirining roziligi bilan huquqshunoslik mutaxassisligi bo'yicha o'rta ma'lumotga va FHDYo organida kamida ikki yil stajga ega bo'lgan O'zbekiston Respublikasi fuqarosi tayinlanishi mumkin (FHDYo organlari to'g'risidagi Nizomning 9-10-bandlari).

FHDYo organlarining 1 va 2-toifali ish yurituvchi kotibi lavozimiga oliy yuridik ma'lumotli yoki huquqshunoslik mutaxassisligi bo'yicha o'rta maxsus ma'lumotga ega bo'lgan O'zbekiston Respublikasi fuqarolari adliya boshqarmalari boshliqlari tomonidan tayinlanadi.

FHDYo organlari xodimlari o'zlari, eri yoki xotini, bolalari nomiga dalolatnoma yozuvlarini qayd etish yoki o'ziga tegishli dalolatnoma yozuvlariga o'zgartirish, tuzatish va qo'shimchalar kiritishga haqli emaslar. Bunday hollarda dalolatnoma yozuvlari adliya boshqarmasining ko'rsatmasiga asosan boshqa FHDYo organida qayd etiladi va bu haqda fuqarolik holati dalolatnoma yozuvining «belgilar uchun» ustuniga

tegishli ma'lumot kiritiladi (FHDYo organlari to'g'risidagi Nizomning 11-bandi).

FHDYo organi rahbari va ish yurituvchi kotiblari ilmiy, ijodiy va pedagogik faoliyatdan tashqari boshqa haq to'lanadigan faoliyat bilan shug'ullanishlari mumkin emas (FHDYo organlari to'g'risidagi Nizomning 12-bandi).

FHDYo organlari shtatlar jadvali belgilangan shtatlar soni va ish haqi fondi doirasida ularning ish hajmini inobatga olgan adliya boshqarmasi boshlig'i tomonidan tasdiqlanadi (FHDYo organlari to'g'risidagi Nizomning 22-bandi).

3.2. FHDYo organlarining asosiy vazifalari va vakolatlari

{ FHDYo organlarining asosiy vazifalari quyidagilardan iborat:

– fuqarolik holati dalolatnomalarini o'z vaqtida to'liq va to'g'ri qayd etish;

– tug'ilish va nikoh tuzishni tantanali qayd etishni tashkil qilish;

– fuqarolarning familiya, ism, ota ismini o'zgartirishlari yuzasidan hujjatlar to'plash va xulosalar tayyorlash;

– mahalliy o'zini o'zi boshqarish organlari va tumanga bo'ysunuvchi shahar FHDYo bo'limlaridan dalolatnoma yozuvlarining birinchi va ikkinchi nusxalarini qabul qilish, ularning to'g'riligini tekshirish va yo'l qo'yilgan xatolarning tuzatilish choralarini ko'rish;

– belgilangan muddatda Qoraqalpog'iston Respublikasi Adliya vazirligi, Toshkent shahar va viloyatlar Adliya boshqarmalariga fuqarolik holati dalolatnomalarini qayd etish bo'yicha hisobotlarni va unga qo'shib dalolatnoma yozuvlarining ikkinchi nusxalarini taqdim etish;

– qonunlarni targ'ib qilish va aholiga yuqori madaniyatli huquqiy xizmat ko'rsatish;

– oilani mustahkamlash, bolalarning huquq va manfaatlarini hamda onalikni muhofaza qilish;

– milliy qadriyatlarni tiklash bilan birga yangi urf-odat va marosimlarni hayotga joriy qilish.

FHDYo organlarining qonun hujjatlari bilan belgilab qo'yilgan huquq va majburiyatlari ularning vakolatini tashkil etadi. Tuman (shahar) FHDYo bo'limlari FHDYo organlari tizimidagi eng asosiy bo'g'in hisoblanib, ularning vakolatlari quyidagilardan iborat:

– tug'ilish, o'lim, nikoh tuzish, nikohdan ajralishni qayd etish va bu haqda gerbli guvohnomalar berish;

– farzandlikka olish, otalikni belgilash, familiya, ism, ota ismini o'zgartirish, jinsni o'zgartirish munosabati bilan tegishlicha tug'ilish, o'lim, nikoh tuzish, nikohdan ajralish to'g'risidagi dalolatnoma

yozuvlarini o'zgartirish va shunga asosan yangi guvohnomalar berish (O'z.R. Oila kodeksining 201-m.);

– yetarli asoslar bo'lgan hollarda fuqarolik holati dalolatnomalari yozuvlariga o'zgartirish, tuzatish va to'ldirishlar kiritish;

– yo'qolgan dalolatnoma yozuvlarini tiklash;

– dalolatnoma yozuvlarini bekor qilish;

– takroriy guvohnomalar berish;

– dalolatnoma daftarlarini yuritish va arxiv fondini saqlash.

Shaharcha, qishloq, ovul fuqarolari yig'inlarining fuqarolik holati dalolatnomalarini qayd etish bo'yicha vakolatlari tuman (shahar) FHDYo bo'limlarining vakolatlaridan torroq bo'lib, fuqarolar yig'ini raislari (oqsoqollari) faqat tug'ilish, o'lim, nikoh tuzish, nikohdan ajralish holatlarini qayd etadilar va bu haqda gerbli guvohnomalar beradilar. Shuningdek tug'ilishni qayd etish bilan bir vaqtda otalikni belgilaydilar.

Shaharcha, qishloq, ovulning tuman markazidan qancha masofada joylashganligiga qarab va boshqa holatlarni qisobga olgan holda FHDYo bo'limlari o'zlarining nazorati ostidagi qishloq fuqarolar yig'iniga yuqorida sanab o'tilgan dalolatnoma yozuvlarining barcha turlarini yoki ma'lum bir turini qayd etish vakolatini berishi mumkin. Masalan, qishloq yoki ovul tuman markaziga yaqin joylashgan bo'lsa, nikohni qayd etish tuman FHDYo bo'limida amalga oshiriladi.

3.3. FHDYo organlari faoliyati ustidan rahbarlik qilish

FHDYo organlari faoliyati ustidan umumiy rahbarlikni O'zbekiston Respublikasi Adliya vazirligi amalga oshiradi. Adliya vazirligi FHDYo organlari faoliyatini tartibga soluvchi qonunchilikni takomillashtirish, bu organlar faoliyatiga oid uslubiy qo'llanmalar ishlab chiqish, FHDYo bo'limlarining ishlarini nazorat qilish bilan shug'ullanadi, kadrlarni tanlash, ularning malakasini oshirish bo'yicha chora-tadbirlar ko'radi, gerbli guvohnomalarni bosmadan chiqarish uchun maxsus bosmaxonaga buyurtma beradi.

Qoraqalpog'iston Respublikasi Adliya vazirligi, Toshkent shahar va viloyatlar Adliya boshqarmalari FHDYo organlari faoliyati ustidan bevosita rahbarlikni amalga oshiradilar: ular o'z hududidagi FHDYo bo'limlari ishiga rahbarlik qiladilar, ularning faoliyatini nazorat qiladilar, kadrlarni tanlaydilar, ularni vazifasiga tayinlaydilar va vazifasidan ozod qiladilar. Tuman (shahar) FHDYo bo'limlarining hisobotlarini va dalolatnoma yozuvlarining ikkinchi nusxalarini qabul qiladilar, FHDYo bo'limlarini dalolatnoma yozuvlari va gerbli guvohnoma blankalari bilan ta'minlaydilar.

Tuman (shahar) FHDYo bo'limlari qishloq, ovul, shaharcha fuqarolar yig'inlariga fuqarolik holati dalolatnomalarini qayd etishda har tomonlama yordam ko'rsatadilar, ularning fuqarolik holati dalolatnomalarini qayd etish bo'yicha faoliyatlarini nazorat qiladilar, o'zini o'zi boshqarish organlarini dalolatnoma yozuvi va gerbli guvohnoma blankalari bilan ta'minlaydilar hamda ular tomonidan tuzilgan dalolatnoma yozuvlarining har ikkala nusxalarini qabul qiladilar va saqlaydilar.

Nazorat savollari:

- 1. FHDYo organlari tizimini tashkil qiluvchi organlarini yuqoridan quyiga qarab sanab bering.*
- 2. Qaysi organlar FHDYo organlari tizimiga kirmasa ham fuqarolik holati dalolatnomalarini qayd etish vakolatiga ega?*
- 3. Tuman (shahar) FHDYo bo'limlarining vakolatlarini sanab bering.*
- 4. FHDYo organlari faoliyatiga rahbarlik qilish haqida tushuncha bering.*

4-mavzu. FUQAROLIK HOLATI DALOLATNOMALARINI QAYD ETISH TARTIBI

4.1 Fuqarolik holati dalolatnomalarini qayd etish ishtirokchilari

Fuqarolik holati dalolatnomalarini qayd etish ishtirokchilari, bir tarafdin fuqarolar, shu jumladan chet ellik fuqarolar va fuqaroligi bo'lmagan shaxslar, ikkinchi tarafdin fuqarolik holati dalolatnomalarini qayd etuvchi organlardir.

FHDYo organlarining vakolatlari ularning huquq va majburiyatlari yig'indisidan iborat bo'lib, avvalgi mavzuda bayon etilganidek, O'zbekiston Respublikasi Oila kodeksida, «Fuqarolik holati dalolatnomalarini qayd etish Qoidalarida» va boshqa normativ hujjatlarda belgilangan.

Fuqarolik holati dalolatnomalarini qayd etish ishtirokchilari sifatida fuqarolar ham qonun hujjatlarida belgilangan huquq va majburiyatlarga ega. Fuqarolar qonun yo'l qo'ygan doirada o'zlari tanlagan FHDYo bo'limlariga murojaat etishlari mumkin. Masalan, O'zbekiston Respublikasi Oila kodeksining 205-moddasiga asosan tug'ilishni qayd etish uchun bola tug'ilgan joyidagi yoki ota-onadan birining doimiy yashash joyidagi FHDYo bo'limiga (agar ular qishloq, ovul hududida yashasa, fuqarolar yig'iniga) murojaat etishlari mumkin. Oila kodeksining 212-moddasida belgilanishicha, nikohni qayd etish nikohlantuvchi shaxslardan birining yashash joyidagi fuqarolik holati dalolatnomalarini qayd etish organlari tomonidan amalga oshiriladi. «Qoidalar»ning 75-

bandiga asosan alohida hollarda, istisno tariqasida (agar ota-onasi va nikoh tuzayotgan yoshlar O'zbekiston Respublikasining turli viloyat yoki tumanlarida yashab turgan bo'lsalar) otasi yoki onasining yozma arizasiga ko'ra nikoh ota-onasining yoki ulardan birining yashash joyidagi FHDYo organida ham qayd etilishi mumkin.

Fuqarolar nikoh tuzish uchun belgilangan bir oylik muddatni qisqartirish yoki nikoh yoshini kamaytirish haqida ariza bilan murojaat etishlari mumkin. Agar fuqaro murojaat etgan FHDYo bo'limi unga tushunarsiz tilda ish yuritsa, fuqaro o'z ona tilida ariza yozish, o'z tilida tushuntirishlar berilishini talab qilishi mumkin. FHDYo organlari faoliyatidan norozi bo'lgan fuqarolar tegishli organlarga shikoyat qilish huquqiga egadirlar.

Fuqarolik holati dalolatnomalarini qayd etish ishtirokchilari sifatida fuqarolar bir qator majburiyatlarga ham ega. Ular fuqarolik holati dalolatnomalarini qayd etish uchun zarur bo'lgan hujjatlarni o'z vaqtida taqdim etishlari, tug'ilish, o'lim holatlarini qayd etish uchun qonunda belgilangan muddatlarda murojaat etishlari, FHDYo organlariga yolg'on ma'lumotlarni bermasliklari lozim.

Odatda fuqarolik holati dalolatnomalarini qayd etish ishtirokchilari bevosita manfaatdor shaxslar bo'ladi. Alohida hollarda, masalan, voyaga yetmagan bolalar, muomalaga layoqatsiz shaxslar, jismoniy kamchiligi tufayli o'z huquqlarini himoya qilishga qiynaladigan shaxslar nomidan ularning qonuniy vakillari (ota-onalari, farzandlikka oluvchilari, vasiylari yoki homiylari) murojaat etadilar. Shuningdek ayrim fuqarolik holati dalolatnomalari faqat manfaatdor shaxslarning emas, balki boshqa fuqarolar va organlarning arizalari asosida qayd etiladi. Masalan, tug'ilishni qayd etish haqidagi ariza bolaning ota-onasi, qarindoshlari, qo'shnilari, tibbiyot muassasalari ma'muriyati, ichki ishlar yoki vasiylik va homiylik organlari tomonidan berilishi mumkin («Fuqarolik holati dalolatnomalarini qayd etish qoidalari»ning 15-bandi).

4.2. Fuqarolik holati dalolatnomalarini qayd etish muddatlari

Fuqarolik holati dalolatnomalarini o'z vaqtida va to'liq qayd etish FHDYo organlari faoliyatining asosiy tamoyillaridan biri hisoblanadi. Davlat, jamiyat, fuqarolarning huquq va manfaatlarini himoya qilish maqsadida qonun hujjatlarida fuqarolik holati dalolatnomalarini qayd etish muddatlari aniq belgilab qo'yilgan.

Tug'ilish, o'lim, otalikni belgilash, farzandlikka olish holatlari FHDYo bo'limiga murojaat etilgan kuni rasmiylashtiriladi.

Nikoh ariza berilgan kundan boshlab bir oylik muddat o'tgach qayd etiladi. Bunday muddatni belgilashdan maqsad nikohdan o'tuvchilarning bir-birlari bilan yaxshi tanishib olishlari, nikoh tuzishga bo'lgan o'z

xohishlari qat'iy ekanligiga ishonch hosil qilish uchun imkoniyat yaratishdir.

Voyaga yetmagan farzandlari bo'lmagan er-xotinning o'zaro roziligi bilan nikohdan ajralishni qayd etish ariza berilgan kundan uch oy muddat o'tgandan keyin amalga oshiriladi. 3 oylik muddat er-xotin o'z harakatlari to'g'risida jiddiy o'ylab olishlari uchun beriladi va bu muddatni qisqartirishga yo'l qo'yilmaydi.

Fuqarolarning familiya, ism, ota ismini o'zgartirish uchun bir qator hujjatlar to'planishi va tekshirilishi zarur bo'lganligi uchun bu haqdagi arizalarni ko'rib chiqish muddati 45 kun deb belgilangan.

Fuqarolik holati dalolatnomalarini qayd etish muddatlari qisqartirilishi yoki uzaytirilishi mumkin. Masalan, nikohlanuvchilarning o'rtasida umumiy farzandlari bo'lsa yoki nikohlanuvchi ayol homilador bo'lsa, yoxud boshqa uzrli sabablar mavjud bo'lganda nikohlanuvchilarning arizalari va muddatni qisqartirish uchun asos bo'ladigan holatlarni tasdiqlovchi hujjatlar asosida nikohni qayd etish uchun belgilangan bir oylik muddat qisqartiriladi. Ba'zi hollarda familiya, ism, ota ismini o'zgartirish, dalolatnoma yozuvlarini tiklash uchun qo'shimcha ma'lumotlar to'planishi va tekshirilishi zarur bo'lganda, belgilangan muddatlar uzaytiriladi.

Ayrim fuqarolik holati dalolatnomalarining qayd etish uchun FHDYo organlariga murojaat qilish muddatlari ham belgilangan. Misol uchun, Oila kodeksining 205-moddasiga asosan bola tug'ilgan vaqtdan boshlab bir oy ichida, agar bola o'lik tug'lsa, 24 soat ichida FHDYo organlariga murojaat etish kerak. Oila kodeksining 223-moddasiga asosan o'limni qayd etish haqidagi ariza o'lim sodir bo'lgan kuni yoki murda topilgach uch kundan kechiktirilmay berilishi zarur.

4.3. Fuqarolik holati dalolatnomalarini qayd etishda taqdim qilinadigan hujjatlar

Fuqarolik holati dalolatnomalarini qayd etishda bu holatlarni tasdiqlovchi hujjatlar va ariza beruvchining shaxsini tasdiqlovchi hujjatlar talab qilinadi. Masalan, O'zbekiston Respublikasi Oila kodeksining 206-moddasiga ko'ra tug'ilishni qayd etish uchun bolaning tug'ilganligi haqida tibbiyot ma'lumotnomasi, ota-onaning oilaviy ahvolini tasdiqlovchi hujjat, ya'ni nikoh guvohnomasi, agar bolaning ota-onasi o'zaro nikohda bo'lmasalar, otalikni belgilash haqida tegishli shakldagi ariza hamda ularning shaxsini tasdiqlovchi hujjatlari talab qilinadi.

O'limni qayd etish uchun o'lim to'g'risida tibbiyot guvohnomasi yoki sud tibbiyot ekspertizasining xulosasi, agar fuqaro o'lgan deb e'lon qilingan bo'lsa, bu haqdagi sudning hal qiluv qarori, shuningdek

marhumning shaxsini tasdiqlovchi hujjatlari taqdim etiladi (OKning 226-m.).

Nikohga kirishni xohlovchilar ariza bilan birga o'z shaxsini tasdiqlovchi hujjatlarini, ilgari nikohda bo'lgan shaxslar esa, avvalgi nikoh tugaganligini tasdiqlovchi hujjatlarni, ya'ni nikohdan ajralganlik haqida sudning hal qiluv qarori nusxasi yoki nikohdan ajralganlik haqida guvohnoma, agar avvalgi nikohdagi xotini (eri) o'lgan bo'lsa, o'lim haqida guvohnomani taqdim etishi lozim (OKning 213-m.).

Er-xotinning o'zaro roziligi bo'lganda, nikohdan ajralishda ariza beruvchilar FHDYo organiga bergan arizasida o'rtada voyaga yetmagan bolalari va mulkiy nizolari yo'qligini tasdiqlashlari, shaxsini tasdiqlovchi hujjatlari bilan birga nikoh guvohnomasini taqdim etishlari lozim (O'z.R. OKning 218-m.).

Tegishli hujjatlar faqat fuqarolik holati dalolatnomalarini qayd etishda emas, bu yozuvlarga o'zgartirish, tuzatish, qo'shimchalar kiritilganda yoki dalolatnoma yozuvlari tiklanganda yoxud bekor qilinganda ham talab qilinadi. Masalan, Oila kodeksining 210-moddasiga asosan tuman, shahar hokimining farzandlikka olish to'g'risidagi qaroriga ko'ra tug'ilish to'g'risidagi dalolatnoma yozuvi turgan joydagi FHDYo organi farzandlikka olingan bolaning tug'ilish to'g'risidagi dalolatnoma yozuviga zarur o'zgartirishlarni kiritadi. Bunda tuman hokimining qaroridan tashqari FHDYo organiga farzandlikka olinayotgan bolaning tug'ilganlik haqidagi guvohnomasi va farzandlikka oluvchilarning shaxsini tasdiqlovchi hujjatlari taqdim etiladi («Fuqarolik holati dalolatnomalarini qayd etish Qoidalari»ning 64-bandi). Ota-onasi nikohda bo'lmagan bolaga nisbatan otalikni belgilash uchun ota-onaning shaxsini tasdiqlovchi hujjatlari, ular tomonidan otalikni belgilash haqida birgalikda berilgan ariza yoki otalikni belgilash haqida sudning qonuniy kuchga kirgan hal qiluv qarori nusxasi talab qilinadi (OKning 209-m.).

Fuqarolik holati dalolatnomalarini qayd etish uchun, ularga o'zgartirish va qo'shimchalar kiritish uchun taqdim etilgan hujjatlar yetarli bo'lmasa, FHDYo organi manfaatdor shaxsdan qo'shimcha hujjatlar taqdim etilishini talab qilishi yoki o'z tashabbusi bilan bu hujjatlarni tegishli organlardan talab qilib olishi mumkin.

4.4. Fuqarolik holati dalolatnomalarini qayd etish tartibi

Manfaatdor shaxslarning arizalari fuqarolik holati dalolatnomalarini qayd etish uchun asos bo'lib hisoblanadi. Arizalar belgilangan shakldagi blankalarga yoziladi. Tug'ilish va o'limni qayd etish haqidagi arizalar odatda og'zaki ravishda beriladi.

Arizani qabul qilib olishda FHDYo ~~qabul qilib olishda~~ qayd

qilish huquqiga ega yoki ega emasligini aniqlab olishi shart. Misol uchun, O'zbekiston Respublikasi Oila kodeksining 223-moddasiga asosan hayotining birinchi haftasi davomida o'lgan bolalarning tug'ilishi va o'limi tibbiyot muassasasi joylashgan yerdagi FHDYo bo'limida qayd etiladi. Demak, bu xususda boshqa FHDYo bo'limiga murojaat etilganda, FHDYo bo'limi arizani qabul qilishni rad etadi va fuqaroga tegishli ko'rsatma beradi.

Ariza qabul qilib olingach, murojaat etgan fuqarolarning shaxsini tasdiqlovchi hujjatlari va fuqarolik holati dalolatnomasini qayd etish uchun (fuqarolik holati dalolatnomalarini o'zgartirish, tiklash, bekor qilish uchun) zarur bo'lgan hujjatlar talab qilib olinadi. Agar murojaat etgan fuqaro kerakli hujjatlarni to'plashga qiynalsa yoki imkoniyati bo'lmasa, FHDYo bo'limi uning iltimosiga ko'ra yoxud o'z tashabbusi bilan unga har tomonlama yordam ko'rsatadi. To'plangan hujjatlar asosida tegishli dalolatnoma yozuvi tuziladi va shu asosda murojaat etgan fuqaroga gerbli guvoynoma beriladi. Zarur hollarda ariza beruvchining pasportiga tegishli belgi qo'yiladi (masalan, nikoh qayd etilganligi yoki bekor qilinganligi haqida belgi).

Nazorat savollari:

- 1. Fuqarolik holati dalolatnomalarini qayd etish ishtirokchilari sifatida fuqarolar qanday huquq va majburiyatlarga ega?*
- 2. Qaysi holatlar FHDYo organiga murojaat etilgan kuni rasmiylashtiriladi?*
- 3. Fuqarolik holati dalolatnomalari qayd etilishi uchun FHDYo organlariga qanday hujjatlar taqdim etilishi kerak?*
- 4. Fuqarolik holati dalolatnomasini qayd etish haqida ariza berilgan vaqtdan boshlab arizachiga gerbli guvoynoma berilgunga qadar bo'ladigan jarayon haqida ma'lumot bering.*

5-mavzu. DALOLATNOMA DAFTARLARI, ULARNI YURITISH TARTIBI

Fuqarolik holati dalolatnomalari yagona shakldagi ¹maxsus dalolatnoma daftarlarida qayd etiladi.

Har bir tuman, shahar FHDYo bo'limida quyidagi dalolatnoma daftarlari yuritiladi:

1. Tug'ilish haqidagi dalolatnomalarni qayd etish daftari.
 2. Nikoh tuzilganligi haqidagi dalolatnomalarni qayd etish daftari.
 3. Nikohdan ajralish to'g'risidagi dalolatnomalarni qayd etish daftari.
 4. O'lim haqidagi dalolatnomalarni qayd etish daftari.
 5. Tug'ilish haqidagi tiklangan yozuvlarni qayd etish daftari.
- Otalikni belgilash, farzandlikka olish, familiya, ism, ota ismini

o'zgartirishni qayd etish uchun alohida dalolatnoma daftarlari yuritilmaydi. Balki otalikni belgilash, farzandlikka olish, familiya, ism, ota ismini o'zgartirish, jinsni o'zgartirish kabi voqea va faktlar tegishliligicha tug'ilish, nikoh tuzish, nikohdan ajralish, o'lim to'g'risidagi dalolatnoma yozuvlariga zaruriy o'zgartirishlarni kiritishda ifodalanadi.

Fuqarolik holati dalolatnomalarini qayd etish daftarlari dalolatnoma yozuvlarining ikki nusxa blankalaridan iborat bo'ladi.

Quyida dalolatnoma yozuvi blankalaridan namunalar keltiriladi:

Tug'ilganlik haqida dalolatnoma yozuvi № 526
« 12 » *aprel* 2009 -y.

1. Familiyasi	<i>Akramova</i>	
2. Ismi	<i>Mohira</i>	
3. Ota ismi	<i>Rashid qizi</i>	
4. Jinsi <i>ayol</i>	5. Tug'ilgan vaqti « 8 »	<i>aprel</i> 2009 -y.
6. Tug'ilgan joyi:	<i>O'zbekiston</i> Respublikasi viloyati	
	<i>Toshkent</i> tumani, shahri (qishlog'i)	
7. Nechta bola tug'ildi <i>bitta</i>	8. Tirik yoki o'lik <i>tirik</i>	9. Onaning nechanchi bolasi <i>ikkinchi</i>
10. Tibbiyot ma'lumotnomasi № 83 «11» <i>aprel</i> 2009-y. (kim tomonidan berilgan) <i>Toshkent shahar 9-tug'ruqxona</i>		
	Otasi	Onasi
11. Familiyasi	<i>Akramov</i>	<i>Akramova</i>
12. Ismi	<i>Rashid</i>	<i>Nigora</i>
13. Ota ismi	<i>Soliyevich</i>	<i>Hamidovna</i>
14. Tug'ilgan vaqti	<i>1980-y. 5-mart</i>	<i>1983-y. 15-yanvar</i>
15. Millati	<i>O'zbek</i>	<i>O'zbek</i>
16. Doimiy yashash joyi: Respublika <i>O'zbekiston</i>	<i>O'zbekiston</i>	
Viloyat		
Tuman (shahar) <i>Toshkent Uchtepa tumani</i> (qishloq) manzili <i>11-mavze, 14-uy, 28-xonadon</i>	<i>Toshkent Uchtepa tumani</i> <i>11-m., 14-uy, 28-xonadon</i>	
17. Qayerda va kim bo'lib ishlaydi	<i>Algoritm zavodi, muhandis</i>	<i>48-o'rta maktab, o'qituvchi</i>
18. Ma'lumoti	<i>Oliy</i>	<i>Oliy</i>
19. Otasi haqida ma'lumot yozish uchun asos:		
a) nikoh qayerda va qachon qayd etilgan № 342 -dalolatnoma yozuvi <i>Uchtepa tumani FHDYo bo'limi 2003-y. 8-sentabr</i>		
b) otalikni belgilash haqida ariza № « ___ » _____ 200_ -y.		
c) onaning arizasi № « ___ » _____ 200_ -y.		
20. Arizachining f.i.o.i., manzili va imzosi	<i>Akramov Rashid Soliyevich</i>	
21. Berilgan guvohnoma <i>II-HR</i> № <i>0253901</i>		
22. Belgilar uchun		

Muhr o'rni

Mudir

Nozir

	Er	Xotin
1. Nikohgacha familiyasi	<i>Ergashev</i>	<i>Mahmudova</i>
Nikohdan keyingi familiyasi	<i>Ergashev</i>	<i>Ergasheva</i>
2. Ismi	<i>Abduvali</i>	<i>Nozima</i>
3. Ota ismi	<i>Abdurahmonovich</i>	<i>Fayziyevna</i>
4. Tug'ilgan vaqti	«5 »mart 1982 -y	«14 » may 1987 -y.
Yoshi	27 yosh	22 yosh
5. Tug'ilgan joyi: Respublika	O'zbekiston	O'zbekiston
Viloyat	Qashqadaryo	
Tuman, shahar (qishloq)	Kitob tumani	Toshkent
6. Millati	O'zbek	O'zbek
7. Qayerda va kim bo'lib ishlaydi	«Turkiston» gazetasi tahririyati, muxbir	15-sonli shahar shifoxonasi, hamshira
8. Ma'lumoti	Oliy	O'rta maxsus
9. Oilaviy ahvoli (tagiga chizilsin)	nikohda bo'lmagan -2 tul -3 ajrashgan -4	nikohda bo'lmagan -2 beva -3 ajrashgan -4
10. Umumiy farzandlar to'grisida ma'lumot: f.i.o.i. dalolatnoma yozuvi raqami	yo'q	yo'q
11. Doimiy yashash joyi: Respublika	O'zbekiston	O'zbekiston
Viloyat		
tuman shahar	Toshkent	Toshkent
qishloq, manzil	M.Ulug'bek t. M-5, 3/12	Hamza t. Bahor k., 28.
12. Shaxsni tasdiqlovchi hujjatlar (seriyasi, raqami, qachon, kim tomonidan berilgan)	Passport CB 1680774 02.04.2007. M.Ulug'bek tumani IIB	Passport CB 1792384 21.05.2003. Hamza tumani IIB
13. Nikohga kiruvchilarning imzolari	imzo	imzo
14. Guvohlar imzosi	Saidov D.B. imzo	Karimova Sh.V. imzo
15. Guvohnoma berildi	seriya II-KK	№ 4545084
16. Belgilar uchun		

Muhr o'rni

Mudir

Nozir

	Er	Xotin
1. Nikohdan ajralgunga qadar familiyasi	<i>Sultonov</i>	<i>Sultonova</i>
Nikohdan ajralgandan keyingi familiyasi	<i>Sultonov</i>	<i>Yusupova</i>
2. Ismi	<i>Aziz</i>	<i>Umida</i>
3. Ota ismi	<i>Anvarovich</i>	<i>Qodirovna</i>
4. Tug'ilgan vaqti	«20» mart 1974-y	«14» may 1976-y.
Yoshi	<i>35 yosh</i>	<i>33 yosh</i>
5. Millati	<i>O'zbek</i>	<i>O'zbek</i>
6. Doimiy yashash joyi:	<i>O'zbekiston</i>	<i>O'zbekiston</i>
Viloyat	<i>Toshkent, Uchtepa t. Nazarbek k., 15-uy.</i>	<i>Toshkent, Uchtepa t. Nazarbek k., 15-uy.</i>
Tuman, shahar (qishloq)		
7. Qayerda va kim bo'lib ishlaydi	<i>«Shams» OAJ, hisobchi</i>	<i>1-sonli shahar shifoxonasi, shifokor</i>
8. Ma'lumoti	<i>Oliy</i>	<i>Oliy</i>
9. Nechanchi nikohi (tagiga chizilsin)	<u>birinchi</u> -1 takroriy -2	<u>birinchi</u> -1 takroriy -2
10. Ajratilayotgan nikoh №467 «18» iyul 1997-y. <i>Xamza t. FHDYo</i> qayd etilgan		
11. Dalolatnoma yozuvi uchun asos:		
a) er-xotinning birgalikdagi «28» aprel 2009-y № 50 arizasi		
b) _____ viloyat _____ shahar (tuman) sudining «_» 200_-yildagi nikohdan ajratish to'g'risidagi qarori		
d) _____ viloyat _____ shahar (tuman) sudining «_» 200_-yildagi fuqaro _____ (familiyasi, ismi) bedarak yo'qolgan yoki muomalaga layoqatsiz deb topilgan qarori va otasining ismi)		
b) _____ viloyat _____ shahar (tuman) sudining «_» 200_-yildagi fuqaro _____ (familiyasi, ismi) ozodlikdan mahrum qilish to'g'risida hukmi.		
va otasining ismi)		
12. Undiriladigan davlat boji summasi va to'langanligi to'g'risida belgi	So'm 42 580 patta № 412	So'm _____ patta № _____
13. Shaxsni tasdiqlovchi hujjatlar	<i>Passport (ser/raq)</i>	<i>Passport (ser/raq)</i>
14. Ajrashuvchilar imzosi	<i>imzo</i>	<i>imzo</i>
15. Guvohnoma berildi	serII-HR№0020132	serII-HR№0020133
16. Belgilar uchun		

Muhr o'rni

Mudir

Nozir

1. Familiyasi	<i>Normatov</i>	2. Ismi	<i>Azim</i>
3. Ota ismi	<i>Akbarovich</i>	4. Jinsi	<i>Erkak</i>
5. * Millati	<i>O'zbek</i>	6. O'lgan vaqti « 2 »	<i>avgust</i> 2009 -y.
7. O'lgan joyi:	<i>O'zbekiston</i>	Respublikasi	viloyati
	<i>Toshkent</i>	shahar	<i>Yunusobod</i> tumani
8. O'limning sababi	<i>insult</i>		
9. Tug'ilgan vaqti va joyi			
« 30 »	<i>oktabr</i> 1935-y.	<i>O'zbekiston</i>	Respublikasi viloyati
	<i>Toshkent</i>	shahar	<i>Yunusobod</i> tumani
Yoshi:	<i>73</i>	yoshda	
Bir yoshgacha o'lgan bola	__ oy	_____ kun	
nechanchi bolasi	_____	onaning yoshi _____ yoshda	
10. Yashagan joyi	<i>O'zbekiston</i>	Respublikasi	
	<i>Toshkent</i>	shahar (tumani)	<i>Yunusobod</i>
	<i>Zarbdor ko'chasi, 37-uy.</i>		
	(manzil)		
11. * Oilaviy ahvoli	nikohda bo'lgan -1	<u>ul</u> (beva) -3	
(chizilsin)	nikohda bo'lmagan -1	ajrashgan -4	
12. * Qayerda va kim bo'lib ishlagan	<i>Pensioner</i>		
13. * Ma'lumoti	oliy -1	tugallanmagan	<u>o'rta</u> umumiy
(chizilsin)		oliy -2	<u>maxsus</u> -3 o'rta-4
	to'liqsiz	boshlang'ich -6	
	o'rta -5		
14. O'limni tasdiqlovchi hujjatlar	<i>O'lim haqida tibbiy guvohnoma №38</i>		
(hujjat nomi, qachon, kim tomonidan berilgan)	<i>10-poliklinika Toshkent sh.</i>		
15. Arizachining familiyasi, ismi, ota ismi, manzili va imzosi	<i>Normatov Aziz Azimovich</i>		
	<i>Zarbdor ko'chasi, 37-uy. imzo.</i>		
16. Guvohnoma berildi:	<i>2-HR</i>	№	<i>0052831</i>
17. Belgilar uchun			

Muhr o'rni

Mudir

Nozir

*) Bir yoshgacha bolaning o'limi haqidagi dalolatnoma yozuvining 5,10,11,12,13-bandlari onaga nisbatan o'lim haqidagi tibbiy guvohnomaga asosan to'ldiriladi.

Dalolatnoma yozuvining har ikkala nusxasi bir xil raqamlanadi va bir vaqtning o'zida bir xil to'ldiriladi, keyinchalik tegishli o'zgartirishlar kiritilgan holda ham har ikkala nusxadagi dalolatnoma yozuvlariga baravar kiritiladi. Dalolatnomalarning har bir turi bo'yicha alohida raqamlar yuritiladi. Dalolatnoma yozuvlarining tartib raqami har yili 1-yanvardan 1-raqam bilan boshlanib, yil davomida dekabrning 31-kuni oxirigacha izchil qo'yib boriladi.

Dalolatnoma yozuvlarini qayd etishdan oldin FHDYo xodimi yozuvni tuzish uchun asos bo'ladigan hujjatlarni e'tibor bilan tekshirib, dalolatnoma yozuvini hujjatlar asosida aniq, chiroyli dastxat bilan, chizib o'chirishlarsiz to'ldirilishi lozim. Tuzatish yoki o'zgartirish kiritish zarur bo'lgan hollarda esa albatta izoh beriladi va muhr bilan tasdiqlanadi. Savollarga salbiy javob berilganda, chiziqcha qo'yish mumkin emas, «yo'q» so'zi yozilishi kerak.

¹Dalolatnoma yozuvlari pasport asosida, u bo'lmagan taqdirda — shaxsni tasdiqlovchi boshqa hujjatlar asosida to'ldiriladi. Chet el fuqarolariga nisbatan dalolatnoma yozuvlari to'ldirilayotganda millatidan tashqari qaysi davlat fuqarosi ekanligi ko'rsatiladi. Millati haqida ma'lumot bo'lmagan hollarda fuqaroligi to'g'risida ma'lumot yoziladi. Fuqaroligi bo'lmagan shaxslar uchun millati yoniga «fuqaroligi yo'q» deb yozib qo'yiladi.

«Tug'ilgan joyi», «O'lgan joyi» ustunlarida respublika, viloyat, shahar va tuman, qishloqlarda esa qishloq nomi ko'rsatiladi.

«Doimiy yashash joyi» ustunida ma'lumotlar pasportga asosan ko'rsatiladi.

«Qayerda va kim bo'lib ishlaydi» ustunida korxonalar, muassasa, tashkilotning to'liq nomi hamda lavozimi ko'rsatiladi. Qarilik va nogironlik bo'yicha pensiyadagi shaxslarga nisbatan «pensioner» deb yozib qo'yiladi. O'sha ustunda harbiy xizmatchilarga nisbatan «harbiy xizmatchi» deb yoziladi.

«Ma'lumoti» degan ustuni arizachining og'zaki ko'rsatmasi bo'yicha yoziladi.

«Taqdim etilgan hujjatlar» ustunida hujjatning nomi, seriyasi, raqami, qachon va qaysi organ tomonidan berilganligi ko'rsatiladi.

O'lim haqidagi dalolatnoma yozuvining «o'lim sababi» ustunida o'lim haqidagi tibbiy guvohnomaning 8-bandi «v» qismi yoziladi.

O'lik tug'ilgan bolaga nisbatan tug'ilish to'g'risidagi dalolatnoma yozuvi tuziladi va uning faqat ayrim ustunlari to'ldiriladi, ya'ni 1-ustuniga onaning familiya, ism, ota ismi yoziladi, 14–18-ustunlari tibbiy ma'lumotnoma asosida to'ldiriladi.

Tirik tug'ilib, hayotining birinchi haftasida o'lgan bolaga nisbatan

ham tug'ilish, ham o'lim haqida dalolatnoma yozuvi tuziladi va tug'ilish to'g'risidagi yozuv yuqoridagi tartibda to'ldiriladi. O'lim haqida dalolatnoma yozuvining 1, 4, 5, 15-ustunlari perinatal o'lim haqidagi tibbiy ma'lumotnoma bo'yicha to'ldiriladi. Perinatal o'lim va bir yoshgacha bo'lgan bolalarning o'limi haqidagi dalolatnoma yozuvidagi «millati», «manzili», «oilaviy ahvoli», «ish joyi», «ma'lumoti» ustunlari ona to'g'risidagi ma'lumotlar asosida to'ldiriladi.

Har bir dalolatnoma yozuvi arizachi tomonidan o'qib chiqib imzolanishi, dalolatnoma yozuvini to'ldirgan xodim va FHDYo organi mudiri tomonidan imzolanishi, gerbli muhr bilan tasdiqlanishi lozim. Agar fuqaro dalolatnoma yozuvi tuzilgan tilni bilmasa, matn og'zaki tarjima qilib berilishi va bu haqda dalolatnoma yozuvining «belgi uchun» bandiga yozib qo'yilishi kerak. Kasalligi yoki boshqa sabablar bilan dalolatnoma yozuviga imzo qo'ya olmaydigan shaxs o'rniga FHDYo organi xodimi ishtirokida boshqa shaxs qo'l qo'yishi mumkin. Dalolatnoma yozuvi garang yoki kar-soqov kishiga nisbatan tuzilayotgan bo'lsa, u savodli bo'lgan holda o'zi imzo qo'yadi, savodsiz bo'lsa, uning yaqinlaridan biri ishtirok etishi va yozuvning mazmuni uning fikriga mos kelishini tasdiqlashi lozim. Ko'zi ojiz shaxs uchun tuzilayotgan dalolatnoma yozuvining matni unga o'qib beriladi. Ko'zi ojiz kishi o'zi imzo qo'yishi yoki uning topshirig'i bilan boshqa kishi imzo qo'yishi mumkin.

Qayd etilgan dalolatnoma yozuvining 1-nusxasi uni qayd etgan FHDYo organining o'zida qoladi va bo'lim arxivida har yilgi dalolatnoma yozuvlari daftar shaklida tikilgan holda saqlanadi, ikkinchi nusxasi Qoraqalpog'iston Respublikasi Adliya vazirligi, viloyatlar va Toshkent shahar Adliya boshqarmalarining FHDYo arxivlarida 75 yil davomida saqlanadi.

Fuqarolik holatini qayd ettirishning muhim ahamiyati shundaki, fuqarolik holati dalolatnoma yozuviga asosan FHDYo organi bergan guvohnoma unda ko'rsatilgan faktning to'g'riligini tasdiqlovchi shaksiz dalil hisoblanadi.

Nazorat savollari:

- 1. Tuman, shahar FHDYo bo'limlarida nechta turdagi dalolatnoma daftarlari yuritiladi?*
- 2. Dalolatnoma daftarlarini yuritishning asosiy qoidalarini aytib bering.*
- 3. Dalolatnoma yozuvlari necha nusxada yuritiladi va qanday tartibda saqlanadi?*

6-mavzu. GERBLI GUVOHNOMALAR

6.1. FHDYo organlari tomonidan beriladigan gerbli guvohnomalarning shakli va ularni to'ldirish tartibi

Fuqarolik holati dalolatnomalari yozuvlari asosida qat'iy hisobda turadigan, ma'lum seriyasi, tartib raqami bo'lgan, FHDYo organining muhri va mansabdor shaxsning imzosi qo'yilgan, davlat gerbi tasvirlangan guvohnomalar beriladi. (O'z.R.OKning 202-m.)

Guvohnoma blankalari yagona shakldagi blankalar bo'lib, ular Adliya vazirligining buyurtmasi asosida maxsus bosmaxonalarda – O'zbekiston Respublikasi Markaziy banki huzuridagi «Davlat belgisi» ishlab chiqarish birlashmasida chop etiladi. Gerbli guvohnomalarning shakli O'zbekiston Respublikasi Vazirlar Mahkamasining «Tug'ilganlik, nikoh qayd etilganligi va o'lim haqidagi gerbli guvohnomalar shaklini tasdiqlash va gerb yig'imini joriy qilish to'g'risida» 1997-yil 30-iyundagi 330 sonli qarorida va «Gerbli guvohnomalar shakli va gerb yig'imi miqdori to'g'risida» 2003-yil 5-iyundagi 249-sonli qarorida belgilangan. Belgilangan shakldagi guvohnomalar o'rniga boshqa turdagi ma'lumotnomalar berish yoki boshqa bosmaxonalarda chiqarilgan guvohnomalar berish man qilinadi.

O'zbekiston Respublikasida gerbli guvohnomalarning 4 ta shakli (turi) mavjud. Ular:

- tug'ilganlik haqidagi;
- nikoh qayd etilganligi haqidagi;
- nikohdan ajralganlik haqidagi;
- o'lim haqidagi guvohnomalardir.

Gerbli guvohnoma fuqarolik holati dalolatnomasi yozuvi qayd etilganligining qonuniy tasdig'idir. Dalolatnoma yozuvi asosida FHDYo organi tomonidan berilgan guvohnoma unda ko'rsatilgan faktning to'g'riligini tasdiqlovchi shaksiz dalil hisoblanadi. Masalan, tug'ilganlik haqidagi guvohnoma tug'ilganlikni va bolaning ota-onasi kim ekanligini tasdiqlovchi yagona hujjat hisoblanadi. Nikoh guvohnomasi nikohlanganlar o'rtasida er-xotinlikni tasdiqlovchi, ular o'rtasida huquq va majburiyatlar vujudga kelganligini ifodalovchi hujjat hisoblanadi.

O'zbekiston Respublikasi Adliya vazirligi tomonidan 2005-yil 8-iyunda 93/UM raqami bilan chiqarilgan «Respublika FHDYo organlari faoliyatini takomillashtirish chora-tadbirlari to'g'risida»gi buyrug'iga asosan guvohnoma blankalari uch tilda: o'zbek, rus va ingliz tillarida to'ldiriladi.

Guvohnomada ko'rsatilgan barcha ma'lumotlar dalolatnoma yozuvidagi ma'lumotlarga to'liq mos kelishi kerak. Yozuvlar siyoh bilan aniq va to'g'ri yozilishi kerak. Sanalar harf bilan ifodalanadi.

Guvohnomaga FHDYo bo'limining mudiri imzo qo'yadi va muhr bilan tasdiqlanadi.

Guvohnoma blankasiga o'chirib yozish, tuzatishlar kiritish mumkin emas. Yozilish vaqtida xatolikka yo'l qo'yilgan guvohnoma yangisiga almashtirib berilishi kerak.

Fuqarolarga gerbli guvohnomalar berganlik uchun (o'lim haqidagi guvohnomalar bundan mustasno) gerb yig'imining miqdori eng kam oylik ish haqining 20 foizi miqdorida belgilangan. Gerb yig'imidan tushgan mablag' gerbli guvohnomalar tayyorlashga sarflanadi. O'zbekiston Respublikasidan tashqariga so'rovnomalar asosida yuboriladigan gerbli guvohnomalar uchun gerb yig'imi to'lanmaydi.

6.2. Takroriy guvohnomalar berish

Fuqarolik holati dalolatnoma yozuvining birinchi nusxasi saqlanayotgan FHDYo organi manfaatdor shaxslarning arizalariga ko'ra va tegishli dalolatnoma yozuvlari asosida takroriy guvohnomalar beradi. Alohida hollarda dalolatnoma yozuvining birinchi nusxasi yo'qolganda yoki ikkinchi nusxa bo'yicha guvohnoma olish qulay bo'lganida, Qoraqalpog'iston Respublikasi, Toshkent shahar va viloyatlar FHDYo arxivlari dalolatnoma yozuvining birinchi va ikkinchi nusxalarning aynan bir xilligini tekshirgandan so'ng tug'ilganlik, nikoh, o'lim va nikohdan ajralish to'g'risida takroriy guvohnomalar beradilar.

Takroriy guvohnomalar dalolatnoma yozuvlari kimga nisbatan tuzilgan bo'lsa, shu shaxslarga yoki ularning qonuniy vakillariga beriladi. O'lim to'g'risidagi takroriy guvohnomalar marhumning yaqin qarindoshlariga va vorislariga beriladi.

Nikohdan ajratilgandan so'ng nikoh haqidagi takroriy guvohnoma berilmaydi. Zarur hollarda nikoh tuzilganligi haqida ma'lumotnoma berilishi mumkin.

Takroriy guvohnoma berish haqidagi arizada arizachining familiya, ism, ota ismi, qanday guvohnoma so'ralayotgani, fuqarolik holati dalolatnomasi qachon, qaysi FHDYo bo'limida qayd etilganligi, takroriy guvohnoma qanday maqsad uchun so'ralayotgani ko'rsatiladi.

Takroriy guvohnoma olishni xohlovchi shaxs dalolatnoma yozuvi qayd etilgan joydagi FHDYo bo'limiga bevosita yoki o'zi yashaydigan joydagi FHDYo bo'limi orqali murojaat etishi mumkin. Yashash joyidagi FHDYo organi orqali murojaat etilganda arizani qabul qilib olgan FHDYo organi uni dalolatnoma yozuvini qayd etgan FHDYo organiga ijro uchun jo'natadi.

Ariza beruvchi dalolatnoma yozuvi qayd etilgan FHDYo bo'limiga murojaat etganda, takroriy guvohnoma shu kuniyoq beriladi. Pochta

orqali kelib tushgan takroriy guvohnoma so'ralgan arizalar shu kuni ijro etiladi va ilova xat bilan birgalikda arizachining doimiy yashash joyidagi tuman (shahar) FHDYo bo'limiga jo'natiladi va bir vaqtning o'zida ariza beruvchiga guvohnoma jo'natilganligi haqida xabarnoma beradi («Fuqarolik holati dalolatnomalarini qayd etish Qoidalari»ning 208-bandi).

FHDYo bo'limida kerakli dalolatnoma yozuvining nusxasi saqlanmagan bo'lsa, bu haqda arizaga yozib qo'yiladi va arizani Qoraqalpog'iston Respublikasi Adliya vazirligi, viloyatlar, Toshkent shahar FHDYo arxiviga yuboradi. FHDYo arxivi arizani qabul qilib olishi bilan arizachiga topshirish uchun u yashab turgan joydagi FHDYo bo'limiga takroriy guvohnomani yuboradi. Beriladigan takroriy guvohnomalarining yuqori qismiga «Takroriy» degan belgi qo'yiladi.

Agar dalolatnoma yozuvining nusxasi viloyat FHDYo arxivida ham saqlanmagan bo'lsa, avval yo'qolgan dalolatnoma yozuvi belgilangan tartibda tiklanadi, so'ngra guvohnoma yozib beriladi.

Gerbli guvohnomalar takroran berilganda arizachidan O'zbekiston Respublikasi Vazirlar Mahkamasining 1994-yil 3-noyabrdagi qarori bilan tasdiqlangan (1998-yil 20-oktyabrdagi qarori bilan o'zgartirish va qo'shimchalar kiritilgan) davlat boji stavkalariga muvofiq eng kam oylik ish haqining 15 foizi miqdorida davlat boji undiriladi.

Nazorat savollari:

1. Fuqarolik holati dalolatnomalari qayd etilganligi tasdig'i sifatida FHDYo organlari tomonidan qanday hujjat beriladi?

2. O'zbekiston respublikasida gerbli guvohnomalarining nechta turi mavjud va ularda qanday ma'lumotlar aks ettiriladi?

3. Takroriy guvohnoma olish uchun fuqarolar qaysi FHDYo bo'limiga murojaat etishlari kerak?

4. Tuman FHDYo bo'limida dalolatnoma yozuvi saqlanmagan bo'lsa, qanday yo'l tutiladi?

5. Takroriy guvohnoma dastlabki guvohnomadan farq qiladimi?

7-mavzu. DAVLAT BOJINI UNDIRISH

7.1. Fuqarolik holati dalolatnomalari qayd etilganligi uchun undiriladigan davlat bojining miqdori

Fuqarolik holati dalolatnomalari qayd etilgani uchun, takroriy guvohnomalar berilgani uchun, familiya, ism, ota ismi o'zgartirilgani uchun, dalolatnoma yozuvlariga o'zgartirish, tuzatish, qo'shimchalar kiritilgandan so'ng va dalolatnoma yozuvlari tiklangandan so'ng

guvohnomalar berilgani uchun FHDYo organlari belgilangan tartibda va miqdorda davlat bojini undiradilar.

Davlat bojini undirish tartibi O'zbekiston Respublikasining «Davlat boji to'g'risida»gi qonunida belgilangan. Bu qonun 1992-yil 9-dekabrda qabul qilingan va unga keyingi yillarda bir qator qo'shimcha va o'zgartirishlar kiritilgan (FHDYo organlari faoliyatiga taalluqli modda bandlariga O'zbekiston Respublikasining 1998-yil 25-dekabrda 729-1-son qonuni bilan o'zgartirishlar kiritilgan). Qonunda davlat bojini to'lovchilar, davlat boji undiriladigan obyektlar, davlat boji bo'yicha imtiyozlar, davlat bojini to'lash va uni budjetga o'tkazish tartibi, davlat bojini qaytarish, davlat bojini undiruvchi idoralarning mas'uliyati, davlat boji to'g'ri undirilishi ustidan nazorat qilish tartib qoidalari belgilangan.

Undiriladigan davlat bojining miqdori O'zbekiston Respublikasi Vazirlar Mahkamasining 1994-yil 3-noyabrda «Davlat boji stavkalari haqida»gi 533-sonli qarorida belgilangan. Bu qarorga bir qancha o'zgartirish va qo'shimchalar kiritilgan. Shu jumladan FHDYo organlari tomonidan undiriladigan boj stavkalari 1998-yil 20-oktyabrda O'zbekiston Respublikasi Vazirlar Mahkamasining 448-sonli qarori asosida o'zgartirilgan.

Ushbu normativ hujjat asosida FHDYo organlari tomonidan davlat boji quyidagi miqdorda undiriladi:

1. nikoh tuzishni qayd etganlik uchun – eng kam oylik ish haqining 20% miqdorida;

2. nikohdan ajralishni qayd etish uchun:

a) voyaga yetmagan farzandlari bo'lmagan er-xotinning birgalikdagi arizalariga asosan er-xotinning biridan yoki ikkalasidan – eng kam oylik ish haqining 150% miqdorida;

b) sudning hal qiluv qaroriga asosan nikohdan ajralishda, agar er-xotin birinchi nikohda bo'lsa – eng kam oylik ish haqining 150% dan 300% gacha;

d) sudning hal qiluv qaroriga asosan, agar er-xotindan biri takroriy nikohdan ajrashayotgan bo'lsa – eng kam oylik ish haqining 300% dan 400% gacha.

Nikoh sudning hal qiluv qaroriga asosan bekor qilinganda to'lanadigan davlat bojining miqdori va er-xotindan qaysi biri qancha miqdorda to'lashi sudning qarorida ko'rsatiladi.

3. 16 yoshdan 18 yoshgacha bo'lgan fuqarolar tomonidan familiya, ism, ota ism o'zgartirilganligi uchun – eng kam oylik ish haqining 50% miqdorida;

18 yoshdan katta fuqarolar tomonidan o'zgartirilsa – eng kam oylik ish haqining 100% miqdorida;

4. dalolatnoma yozuvlariga o'zgartirish, tuzatish va qo'shimchalar kiritilganligi hamda dalolatnoma yozuvi tiklanganligi munosabati bilan guvohnomalar berilgani uchun – eng kam oylik ish haqining 10% miqdorida;

5. takroriy guvohnomalar berilgani uchun – eng kam oylik ish haqining 15% miqdorida undiriladi.

7.2. Davlat bo'jini undirish bo'yicha imtiyozlar

O'zbekiston Respublikasi davlat boji to'g'risidagi qonunining 4-moddasi 4-bandiga asosan FHDYo idoralarida quyidagilar davlat bojini to'lashdan ozod etiladilar:

a) xalq ta'limi idoralari — yetim bolalarni va ota-onalar homiyligidan mahrum bo'lgan bolalarni barcha internat muassasalariga va o'quv yurtlariga yuborish uchun tug'ilish to'g'risida takroriy guvohnomalar olgani uchun;

b) jismoniy shaxslar — tug'ilish, o'lim qayd etilgani uchun, otalikni belgilash, farzandlikka olish munosabati bilan tug'ilish to'g'risidagi dalolatnoma yozuvlariga o'zgartirishlar kiritilgani uchun, fuqarolik holati dalolatnomalarini qayd etish paytida yo'l qo'yilgan xatolar tuzatilganligi munosabati bilan ularga guvohnomalar berganlik uchun;

v) jismoniy shaxslar — belgilangan tartibda bedarak yo'qolgan yoki muomalaga layoqatsiz deb topilgan shaxslar bilan yoxud sodir qilgan jinoyatlari uchun 3-yildan kam bo'lmagan muddatga ozodlikdan mahrum qilingan shaxslar bilan nikohlarini bekor qilish to'g'risida guvohnoma berilgani uchun;

g) jismoniy shaxslar — ularga oqlangan qarindoshlarining o'limi to'g'risidagi takroriy guvohnomalar berilgani yoki ilgari berilgan guvohnomalar almashtirilganligi uchun.

d) tabiiy ofatlar natijasida zarar ko'rgan jismoniy shaxslar — takroriy guvohnomalar olganligi uchun.

FHDYo bo'limining mudiri bo'lar to'g'ri undirilishi, o'z vaqtida va to'liq miqdorda budjetga o'tkazilishi uchun javobgar bo'ladi. Davlat boji to'g'ri undirilishi ustidan nazoratni moliya va davlat soliq idoralari amalga oshiradilar.

FHDYo organlari fuqarolik holati dalolatnomalarini qayd etish, dalolatnoma yozuvlariga o'zgartirish kiritish, dalolatnoma yozuvlarini tiklash va boshqa harakatlarni amalga oshirish bo'yicha murojaat etgan shaxslarga ixtiyoriy ravishda huquqiy va texnik tUSDagi pullik xizmat ko'rsatadilar. O'zbekiston Respublikasi Vazirlar Mahkamasining «Budjet tashkilotlarini mablag' bilan ta'minlash tartibini takomillashtirish to'g'risida»gi 1999-yil 3-sentyabr 414-son qaroriga

muvofig davlat notarial idoralari va FHDYo organlari tomonidan aholiga ko'rsatiladigan xizmatlarni takomillashtirish, adliya idoralari, shu jumladan davlat notarial idoralari va FHDYo organlari xodimlarining ish sharoitini yaxshilash, ishning samaradorligi va sifatini oshirish maqsadida O'zbekiston Respublikasi Adliya vazirining 2003-yil 28-apreldagi 39-UM-sonli buyrug'i bilan «O'zbekiston Respublikasi davlat notarial idoralari va fuqarolik holati dalolatnomalarini yozish organlari tomonidan ko'rsatiladigan pullik xizmatlar to'g'risida Nizom» tasdiqlandi. Nizomga asosan FHDYo organlari tomonidan ko'rsatilgan pullik xizmatlar uchun O'zbekiston Respublikasi Adliya vaziri tomonidan tasdiqlangan miqdorda haq olinadi. Pullik xizmat ko'rsatishdan tushgan mablag'lar rejalashtirilayotgan xizmatlar hajmi, ularni bajarish xarajatlari, rejalashtirilayotgan moddiy-texnika va ijtimoiy bazani mustahkamlash va xodimlarni moddiy rag'batlantirish tadbirlaridan kelib chiqib, tegishli adliya boshqarmalari boshliqlari tomonidan tasarruf etiladi.

Nazorat savollari:

- 1. FHDYo organlari tomonidan davlat boji qanday harakatlar uchun undiriladi?*
- 2. Davlat bojini undirish tartibi va miqdorini belgilovchi qanday normativ hujjatlarni bilasiz?*
- 3. FHDYo organlari tomonidan bajarilgan qaysi harakatlar uchun qancha miqdorda davlat boji undiriladi?*
- 4. Qaysi holatlar rasmiylashtirilganda davlat boji undirilmaydi?*
- 5. FHDYo organlari tomonidan faoliyat turi bo'yicha aholiga huquqiy va texnik tUSDagi pullik xizmat ko'rsatish qanday tartibda amalga oshiriladi?*

II bo‘lim. FUQAROLIK HOLATI DALOLATNOMALARINI QAYD ETISH

8-mavzu. TUG‘ILISHNI QAYD ETISH

8.1. Tug‘ilishni qayd etish joyi va muddatlari

Fuqaroning tug‘ilish faktining FHDYo organlarida qayd etilishi muhim ahamiyatga egadir. FHDYo organlari tomonidan beriladigan tug‘ilganlik haqida guvohnoma tug‘ilganlikni va bolaning ota-onasi kim ekanligini tasdiqlovchi yagona hujjat bo‘lib hisoblanadi.)

O‘zbekiston Respublikasi Oila kodeksining 205-moddasiga asosan bolalarning tug‘ilishini qayd etish majburiy bo‘lib, bolalar tug‘ilgan joydagi yoki ota-onalardan birining doimiy yashab turgan joyidagi FHDYo bo‘limida bir oy muddat ichida qayd etiladi. Dalolatnoma yozuvining «tug‘ilgan joyi» bandiga tug‘ilish qayd etilgan ma‘muriy hududning nomi yoziladi. Ota-onaning istagiga ko‘ra FHDYo organi bolaning tug‘ilganligini tantanali vaziyatda qayd etadi.

¶ Bolaning o‘lik tug‘ilganligi, tibbiy muassasaning xabariga binoan 24 soat davomida shu muassasa joylashgan yerdagi FHDYo organi tomonidan qayd etiladi.)

Tug‘ilishni qayd etish haqidagi ariza bolaning ota-onasi yoki ulardan biri, ayrim hollarda qarindoshlari, qo‘shnilari, tibbiyot muassasasi ma‘muriyati, vasiylik va homiylik organlari tomonidan berilishi mumkin.

Belgilangan bir oylik muddatning o‘tkazib yuborilishi FHDYo organi tomonidan tug‘ilishni qayd etishni rad qilish uchun asos bo‘lmaydi. Bunday hollarda tug‘ilish joriy yildagi tug‘ilish haqidagi dalolatnomalarni qayd etish daftarida rasmiylashtiriladi. Dalolatnoma yozuvining «Tug‘ilgan vaqti» ustunida bolaning tug‘ilgan sanasi va uning yoshi ko‘rsatiladi. Bola to‘g‘risidagi ma‘lumotlar tug‘ilish qayd etilgan yildagi va bolaning tug‘ilgan yilida yuritilgan «Alfavit» daftarlariga yozib qo‘yiladi.

•

8.2. Tug‘ilishni qayd etishda taqdim qilinadigan hujjatlar

Tug‘ilishni qayd etishda quyidagi hujjatlar taqdim etiladi:

- 1) Bolaning tug‘ilishi haqida tibbiyot muassasasi tomonidan berilgan ma‘lumotnoma.
- 2) Ota-onaning shaxsini tasdiqlovchi hujjatlar.
- 3) Nikoh guvohnomasi. Agar bolaning onasi bilan otasi nikohdan o‘tmagan bo‘lsalar, otalikni belgilash haqida ota-onaning birgalikdagi arizasi (ota-ona nikohdan o‘tmagan bo‘lib, ularning birgalikdagi arizalari bo‘lmagan hollarda yolg‘iz onaning arizasi) taqdim etiladi. •

Tibbiyot muassasasi tomonidan beriladigan tug‘ilganlik haqidagi ma’lumotnomada onaning familiyasi, ismi, ota ismi, yashash joyi; bolaning tug‘ilgan sanasi, soati va jinsi; ma’lumotnomaning tartib raqami va berilgan sanasi ko‘rsatiladi.

Ota-onalardan birining shaxsini tasdiqlovchi hujjati bo‘lmagan alohida hollarda FHDYo organi tug‘ilganlikni qayd etishni rad qilishi mumkin emas. Bunday hollarda ota-ona haqidagi ma’lumotlar nikoh haqidagi yoki avvalgi farzandlarining tug‘ilishi haqidagi dalolatnoma yozuvlari asosida yoziladi.

Tug‘ruqxonalardan tashqari joylarda tibbiy yordamsiz tug‘ilgan bolaning tug‘ilishini qayd etish uning shu onadan tug‘ilganligiga guvohlik beruvchi shaxslar tomonidan imzolangan va uchastka shifokori (pediatr) yoki feldsherning imzosi bilan tasdiqlangan dalolatnoma asosida amalga oshiriladi.

Tashlandiq bolaning tug‘ilishi bola joylashtirilgan bolalar muassasasining ma’muriyati, ichki ishlar, vasiylik va homiylik organlarining arizalariga asosan qayd etiladi. Ariza bilan birga ichki ishlar organlari tomonidan tuzilgan bolaning topilish vaqti, joyi va holatini tasdiqlovchi bayonnoma va bolaning taxminiy yoshini belgilovchi tibbiyot muassasasi tomonidan berilgan ma’lumotnoma taqdim etiladi.

8.3. Tug‘ilganlik haqidagi dalolatnoma yozuviga bolaning ota-onasi to‘g‘risidagi ma’lumotlarni yozish

O‘zbekiston Respublikasi Oila kodeksining 207-moddasiga asosan tug‘ilish to‘g‘risidagi dalolatnoma yozuvlariga bolaning ota-onasi to‘g‘risidagi ma’lumotlar nikoh guvohnomasi asosida yoziladi, ya’ni o‘zaro nikohda bo‘lgan ota-ona tug‘ilish to‘g‘risidagi yozuvlar daftariga bolaning otasi va onasi deb yoziladi.

Agar ota-ona o‘zaro nikohda bo‘lmasalar, ona haqidagi ma’lumotlar uning arizasiga va tibbiyot muassasasining ma’lumotnomasiga asosan yoziladi. Otasi to‘g‘risidagi ma’lumotlar esa bolaning ota-onasi tomonidan birgalikda berilgan otalikni belgilash haqidagi arizaga asosan yoziladi. Bolaning onasi vafot etgan taqdirda, muomalaga layoqatsiz deb topilganda, onaning qayerdaligini aniqlash mumkin bo‘lmaganda, ota to‘g‘risidagi yozuv o‘zini bolaning otasi deb tan olayotgan shaxsning arizasiga ko‘ra vasiylik va homiylik organi bilan kelishgan holda yozilishi mumkin.

Bola nikohda bo‘lmagan onadan tug‘ilganida, ota-onaning otalikni belgilash haqidagi birgalikdagi arizasi bo‘lmasa, tug‘ilish to‘g‘risidagi yozuvlar daftarida otaning familiyasi onaning familiyasi bo‘yicha, otaga tegishli ism, ota ismi va boshqa ma’lumotlar onaning (yolg‘iz onaning) ko‘rsatmasi bo‘yicha yoziladi.

Agar bola topib olingan bo‘lib, ota-onasi noma‘lum bo‘lsa, ota-ona to‘g‘risidagi ma‘lumotlar bola joylashtirilgan muassasaning ma‘muriyati, vasiylik va homiylik organining ko‘rsatuviga asosan yoziladi.

Nikohda bo‘lgan va sun‘iy homila hosil qilish yoki embrionni ko‘chirishga yozma rozilik bergan shaxslarda shu usullarni qo‘llash natijasida bola tug‘ilsa, tug‘ilish to‘g‘risidagi yozuvlar daftariga ular bolaning ota-onasi deb yoziladi.

O‘zaro nikohda bo‘lgan va boshqa ayolga homilani rivojlanish maqsadida embrionni ko‘chirishga yozma rozilik bergan shaxslar bolani tug‘gan ayolning (qondosh onaning) roziligi bilan bolaning ota-onasi deb yozilishi mumkin.

Tug‘ilishni qayd etish daftaridagi tug‘ilishga oid yozuv bolaning unda ko‘rsatilgan ota-onadan tug‘ilganligini tasdiqlovchi dalil hisoblanadi. Bolaning otasi yoki onasi deb yozilgan shaxs unga bunday yozuv ma‘lum bo‘lgan yoxud ma‘lum bo‘lishi lozim bo‘lgan vaqtdan e‘tiboran bir yil mobaynida shu yozuv to‘g‘risida sud tartibida e‘tiroz bildirishi mumkin.(O‘z.R.Oila kodeksining 63-moddasi).

Bolaga familiya, ism, ota ismini berish

Tug‘ilishni qayd etish yozuvida bolaning familiyasi ota-onasining familiyasi bo‘yicha yoziladi, agar ota-onaning familiyasi har xil bo‘lsa, ota-onaning o‘zaro kelishuvi bilan bolaga ulardan birining familiyasi beriladi. Bolaga familiya ota tomonidan yoki ona tomonidan bobosining ismi bo‘yicha ham berilishi mumkin. (O‘z.R. Oila kodeksi. 69-modda). Bolaga ism ota-onaning kelishuvi bilan beriladi. Bolaga ism berishda o‘zbek milliy an‘analariga asosan ismga «xon», «jon», «bek», «bonu» kabi qo‘shimchalarni qo‘shish yoki Saidrahmonxo‘ja, Gulira‘no, Mirzaolim kabi qo‘shma ismlar ham berilishi mumkin. Agar familiya yoki ism tanlashda ota-ona o‘rtasida kelishmovchiliklar paydo bo‘lsa, nizo vasiylik va homiylik organi tomonidan hal qilinadi.

Bolaning ota ismi uning atasining ismiga «ovich», «evich», «ovna», «evna» yoki «o‘g‘li», «qizi» kabi qo‘shimchalar qo‘shib yoziladi. Masalan, Sobirov Sarvar Azim o‘g‘li yoki Sobirov Sarvar Azimovich.

Nikohda bo‘lmagan ona tug‘gan bolaning tug‘ilishini qayd etishda, agar otalik belgilanmagan bo‘lsa, bolaning familiyasi onaning familiyasi bo‘yicha yoki ona tomondan bobosining ismi bo‘yicha yoziladi, ismi, ota ismi onaning ko‘rsatmasi bo‘yicha yoziladi.

Ota-onasi noma‘lum bolaning familiya, ism, ota ismi vasiylik va homiylik organining yoki bola joylashtirilgan muassasa ma‘muriyatining ko‘rsatmasi bo‘yicha yoziladi. Dalolatnoma yozuvining «belgi uchun» bandiga bolaning ota-onasi no‘malumligi yozib qo‘yiladi.

8.4. Tug‘ilishni qayd etishdagi alohida holatlar

Tug‘ilishni qayd etishda quyidagi alohida holatlar mavjud:

– agar bola onasi nikohda bo‘lgan shaxsning (erining) o‘limidan keyin uch yuz kun (10 oy) ichida tug‘ilsa, u nikohda tug‘ilgan bola hisoblanadi. Tug‘ilish to‘g‘risidagi dalolatnoma yozuviga vafot etgan shaxs bolaning otasi sifatida yoziladi. Dalolatnoma yozuvining «belgi uchun» bandiga otaning o‘limi qachon, qaysi FHDYo bo‘limida nechanchi raqamli dalolatnoma yozuvi bilan qayd etilganligi yozib qo‘yiladi;

– agar bola ota-onasi nikohdan ajralgandan so‘ng yoki nikoh haqiqiy emas deb topilgandan so‘ng uch yuz kun ichida tug‘ilsa, bolaning onasi bilan nikohda bo‘lgan shaxs bolaning otasi deb yoziladi. Dalolatnoma yozuvining «belgi uchun» bandiga nikohdan ajralish to‘g‘risidagi dalolatnoma yozuvining raqami va qaysi FHDYo bo‘limida qayd etilganligi yoziladi yoki sudning nikohdan ajralish to‘g‘risidagi hal qiluv qarori sanasi va qaysi sud tomonidan chiqarilganligi yozib qo‘yiladi. Agar nikoh munosabatlari tugagandan keyin uch yuz kun ichida bola tug‘ilsa va bu davrda ayol yangi nikohga kirgan bo‘lsa, bola yangi nikohda tug‘ilgan hisoblanadi. Bunday holda sobiq er bolaning nasl-nasabi xususida sud orqali nizolashish huquqiga ega bo‘ladi (O‘z.R.Oila kodeksining 60-moddasi);

– egizak (ikkita va undan ortiq) bolalar tug‘ilganda, ularning har biri uchun tug‘ilganlik haqida tibbiy ma‘lumotnoma taqdim etiladi. Ular asosida tug‘ilganlik haqida alohida-alohida dalolatnoma yozuvlari tuziladi. Dalolatnoma yozuvlarining raqamlari kasr chizig‘i orqali yoziladi. Masalan, Sobirova Zuhra Asadovna-dalolatnoma yozuvi raqami – 545/546; Sobirov Hasan Asadovich-dalolatnoma yozuvi raqami – 546/545. Ularning har biriga tug‘ilganlik haqida alohida gerbli guvoohnomalar beriladi («Fuqarolik holati dalolatnomalarini qayd etish Qoidalari»ning 26-bandi);

– o‘lik tug‘ilgan bolaning tug‘ilishi tibbiy ma‘lumotnomaga asosan tug‘ilishni qayd etish daftariga yoziladi. Tug‘ilish to‘g‘risida guvoohnoma berilmaydi. Sug‘urta bo‘limiga va qabristonga topshirish uchun ma‘lumotnomalar beriladi;

– agar bola tug‘ilgandan keyin vafot etsa, hatto u bir necha daqiqa yashasa ham, ikkita dalolatnoma yozuvi tuziladi: biri – tibbiy ma‘lumotnomaga asosan tug‘ilish va ikkinchisi – tibbiy guvoohnomaga asosan o‘lim to‘g‘risida. Tug‘ilish to‘g‘risidagi dalolatnoma yozuvining «belgi uchun» bandida o‘lim haqidagi dalolatnoma yozuvining tartib raqami va sanasi ko‘rsatiladi. Zarur hollarda ota-onasining iltimosiga ko‘ra tirik tug‘ilib, so‘ng vafot etgan bola uchun o‘lim to‘g‘risida guvoohnoma berilishi mumkin («Qoidalar»ning 30-bandi);

– agar tug‘ilganlikni qayd etish haqidagi ariza belgilangan muddatdan o‘tkazib berilgan bo‘lsa (masalan bola yetti yoshga to‘lganda), tug‘ilish joriy yildagi tug‘ilganlikni ro‘yxatga olish daftarida qayd etiladi. Bola to‘g‘risidagi ma‘lumotlar – familiya, ism, ota ismi, dalolatnoma yozuvining tartib raqami, sanasi bolaning tug‘ilgan yilida va tug‘ilish to‘g‘risida dalolatnoma yozuvi tuzilgan yilda yuritilgan alfavit daftariga yozib qo‘yiladi;

– qaysidir sabablarga ko‘ra fuqaroning tug‘ilishi o‘z vaqtida qayd etilmasdan u 16 yoshdan o‘tgandan keyin murojaat etsa, bunday shaxslarning tug‘ilishi tug‘ilish to‘g‘risidagi tiklangan dalolatnomalarni qayd etish daftariga yoziladi. Dalolatnoma yozuvining tartib raqamidan so‘ng «tiklangan yozuv» deb yozib qo‘yiladi;

– O‘zbekiston Respublikasining havo yoki suv kemasida tug‘ilgan bolaning tug‘ilganligini qayd etish havo kemasi yerga qo‘ngan joyda yoki suv kemasi portga yetib kelgan joyda konsullik muassasalari tomonidan amalga oshiriladi.

Chet elda doimiy yoki vaqtinchalik yashab turgan O‘zbekiston fuqarolari bolalarining tug‘ilishi O‘zbekiston Respublikasining chet eldagi konsullik muassasalarida qayd etiladi. Agar O‘zbekiston Respublikasi fuqarosi chet elda tug‘ilgan va uning tug‘ilishi konsullik muassasasida qayd etilmagan bo‘lsa, tug‘ilganlik haqida dalolatnoma yozuvi ota-onaning yoki ulardan birining O‘zbekiston Respublikasida yashab turgan joyidagi FHDYo organi tomonidan qayd etilishi mumkin («Qoidalar»ning 36-38-bandlari).

Nazorat savollari:

- 1. Tug‘ilish qaysi organlarda va qanday hujjatlar asosida qayd etiladi?*
- 2. Topib olingan (tashlandiq) bolaning tug‘ilishi qanday qayd etiladi?*
- 3. Tug‘ilish to‘g‘risidagi dalolatnoma yozuviga bolaning ota-onasi to‘g‘risidagi ma‘lumotlar qaysi hujjatlar asosida yoziladi?*
- 4. Yolg‘iz onaning arizasiga asosqan tug‘ilishni qayd etish tartibi qanday bo‘ladi?*
- 5. Bolaga familiya, ism, ota ismini berish tartibi.*
- 6. Tug‘ilishni qayd etishdagi alohida holatlar haqida tushuncha bering.*

9-mavzu. OTALIKNI BELGILASH

Bolaning ma‘lum onadan tug‘ilganligi (onalik) FHDYo organi tomonidan bola tug‘ilgan tibbiy muassasaning hujjatlariga ko‘ra belgilanadi. Ayolning nikoh tuzilgandan keyin yoki erining o‘limi, nikohdan ajratilganligi, nikoh haqiqiy emas deb topilganligi tufayli nikoh

tugaganidan so'ng uch yuz kun ichida tug'ilgan bolasi nikohda tug'ilgan bola hisoblanadi va bolani tuqqan ayol bilan qonuniy nikohda bo'lgan shaxs tug'ilish to'g'risidagi dalolatnoma yozuviga bolaning otasi sifatida yoziladi. Demak bundan shunday xulosa kelib chiqadiki, bolaning ota-onasi qonuniy nikohda bo'lsa, bolaning ona tarafdan ham, ota tarafdan ham nasabi aniq bo'ladi. Bolaning onasi otasi bilan qonuniy nikohda bo'lmagan hollarda bolaga nisbatan otalikni belgilash zarurati tug'iladi. Otalikni belgilashdan maqsad — ota-onasi nikohda bo'lmagan bolaning ota tomonidan nasabini tasdiqlashdir. Qonunda nazarda tutilgan tartibda otalik belgilangandan keyingina bola otasi va uning qarindoshlariga nisbatan o'zaro nikohda bo'lgan shaxslardan tug'ilgan bolalar bilan teng huquq va majburiyatlarga ega bo'ladi. Otalik belgilangandan so'ng bola otasining familiyasi bo'yicha yoki ota tarafdan bobosining ismi bo'yicha familiya olish, otadan moddiy ta'minot olish, otasining vafotidan so'ng mol-mulkka nisbatan merosxo'r bo'lish huquqi kabi bir qator shaxsiy va mulkiy huquqlarga ega bo'ladi.

Ota-onasi nikohda bo'lmagan bolalarga nisbatan otalik belgilanmagan taqdirda bola yolg'iz onadan tug'ilgan hisoblanadi va uning huquqiy holati nikohda tug'ilgan yoki ota tarafdan nasabi aniqlangan bolalarning huquqiy holatidan farq qiladi. Bunday bolalar faqat onaning qarindoshlari qatoriga kiradi, ota va uning qarindoshlariga nisbatan hech qanday huquq va majburiyatlarga ega bo'lmaydi.

Otalikni belgilash uchta asos bo'yicha, ya'ni nikohda bo'lmagan ota-onaning birgalikdagi arizasiga asosan, otaning bergan arizasiga asosan yoki sudning otalikni belgilash to'g'risidagi hal qiluv qaroriga asosan amalga oshiriladi. Otalikni belgilash bolaning qachon tug'ilganligidan qat'iy nazar amalga oshiriladi.

Ko'pchilik hollarda bola qonuniy nikohda turmagan ota-onadan tug'ilganda, bolaning tug'ilganligini qayd ettirish vaqtida nikohda turmagan ota o'zining bolaning otasi ekanligini ixtiyoriy ravishda tan olib, otalikni belgilash to'g'risida bolaning onasi bilan birgalikda to'ldirilgan arizani taqdim qiladi. Otalikni belgilash haqidagi ariza tug'ilish to'g'risidagi dalolatnoma yozuvi qayd etilgan FHDYo bo'limiga yoki arizachilarning yashash joyidagi FHDYo bo'limiga beriladi. Ariza ota-onaning har ikkalasi tomonidan FHDYo organi xodimi huzurida imzolanadi. Otalikni belgilash rasmiylashtirilayotgan joyda yashamaydigan ota yoki onaning arizadagi imzosi u yashab turgan joydagi FHDYo bo'limi mudiri yoki notarius tomonidan tasdiqlangan bo'lishi kerak. Agar ona tug'ruqxonada bo'lsa, uning arizadagi imzosi shu muassasa ma'muriyati tomonidan tasdiqlanadi. Otalikni belgilash tug'ilishni qayd etish bilan bir vaqtda rasmiylashtirilganda bolaning

tug‘ilganligi to‘g‘risidagi dalolatnoma yozuvi xuddi qonuniy nikohda turgan ota-onadan tug‘ilgan bolaning tug‘ilish to‘g‘risidagi dalolatnoma yozuvi kabi to‘ldiriladi, ya‘ni ota-onaning ixtiyoriy arizasida ko‘rsatilgan familiya berilib, ota haqidagi ma‘lumotlar ustuni ariza asosida to‘ldiriladi. Dalolatnoma yozuvidagi «ota to‘g‘risidagi ma‘lumotlarni yozish uchun asos» ustuniga ota to‘g‘risidagi ma‘lumotlar otalikni belgilash haqidagi ariza asosida to‘ldirilganligi yozib qo‘yiladi.

Agar otalikni belgilash to‘g‘risida bola tug‘ilgandan so‘ng ota-ona birgalikda ariza berishining imkoni bo‘lmay qolishi yoki mushkul bo‘lishini ko‘rsatuvchi asoslar mavjud bo‘lsa, tug‘ilajak bolaning o‘zaro nikohda bo‘lmagan ota-onasi arizani ona homiladorlik vaqtida FHDYo organiga berishga haqli (O‘z.R.Oila kodeksining 61-moddasi). Bunday arizada faqat bolaning ismi va tug‘ilgan sanasi haqidagi ma‘lumotlar ustuni ochiq qoldiriladi.

Otalikni belgilash to‘g‘risidagi ariza bolaning tug‘ilganligi qayd etilgandan keyin berilgan hollarda bolaning tug‘ilishi to‘g‘risidagi guvohnomasi ilova qilinadi. Tug‘ilish to‘g‘risidagi dalolatnoma yozuviga ota to‘g‘risidagi ma‘lumotlar ariza va otaning shaxsini tasdiqlovchi hujjatlar asosida kiritiladi. Avvalgi ma‘lumotlar bir chiziq bilan o‘chiriladi.

Voyaga yetgan shaxslarga nisbatan otalik faqat ularning roziligi bilan belgilanadi. Bunday hollarda otalikni belgilash to‘g‘risidagi ariza bilan birga voyaga yetgan bolaning otalikni belgilash xususidagi yozma roziligi ham beriladi.

Otalik bolaning otasi boshqa nikohda bo‘lishidan qat‘iy nazar belgilanadi. Shuning uchun otalikni belgilashga uning xotini roziligi talab qilinmaydi.

Agar bolaning onasi vafot etgan bo‘lsa, muomalaga layoqatsiz deb topilgan bo‘lsa, onalik huquqidan mahrum qilingan bo‘lsa, onaning yashash joyini aniqlash imkoni bo‘lmasa, otalik vasiylik va homiylik organi bilan kelishilgan holda otaning arizasiga asosan belgilanadi. Bu holda FHDYo bo‘limiga quyidagi hujjatlar taqdim etiladi:

1. Agar ona vafot etgan bo‘lsa, uning o‘limi to‘g‘risida guvohnoma;
2. Onaning yashash joyini aniqlash imkoni bo‘lmagan hollarda, ichki ishlar idorasining manzilli ma‘lumotnomasi, agar ona bedarak yo‘qolgan deb topilgan bo‘lsa, sudning bu haqdagi hal qiluv qarori;
3. Agar ona muomalaga layoqatsiz deb topilgan bo‘lsa yoki onalik huquqidan mahrum qilingan bo‘lsa, bu haqda sudning hal qiluv qarori nusxasi;
4. Bolaning yashash joyidan uning kim bilan yashayotgani to‘g‘risida ma‘lumotnoma;
5. Bolaning tug‘ilishi to‘g‘risida guvohnoma.

Otaning arizasiga asosan otalik belgilangandan so'ng, bu haqda FHDYo bo'limi bolaning qonuniy vakiliga yoki tuman vasiylik va homiylik organiga xabar beradi.)

Agar bolaning otasi onasi bilan birgalikda otalikni belgilash haqida ariza berishni xohlamasa, ya'ni otaligini tan olmasa, bolaning onasi, bolani o'z qaramog'iga olgan shaxs yoki bolaning o'zi voyaga yetgach sudga otalikni belgilash to'g'risida da'vo arizasi bilan murojaat etishi mumkin. Ba'zi hollarda otalikni belgilash haqidagi da'vo arizasi ota tomonidan ham beriladi. Otaning otalik haqida sudga ariza berishi avvalo onaning FHDYo organiga bolaning otasi bilan birga ariza berishdan bosh tortishi yoki boshqa sabablar oqibatida vujudga keladi. Otalikni belgilayotganda sud bolaning onasi bola tug'ilishiga qadar javobgar bilan birga yashaganligi va umumiy ro'zg'or yuritganligi yoki ular bolani birgalikda tarbiyalaganliklari yoxud ta'minlab turganliklarini yoki javobgarning otalikni tan olganligini aniq tasdiqlovchi boshqa dalillarni e'tiborga oladi.

Bolaning onasi bilan nikohda bo'lmagan, lekin o'zini bolaning otasi deb tan olgan shaxs vafot etgan taqdirda uning otalik fakti sud tomonidan belgilanishi mumkin.

Otalikni belgilash to'g'risidagi sudning hal qiluv qarori qonuniy kuchga kirganidan keyin sud shu qaror nusxasini bola tug'ilganligi ro'yxatga olingan joydagi FHDYo organiga yuboradi (O'z.R. Oila kodeksining 62-moddasi). Sudning otalikni belgilash to'g'risidagi hal qiluv qarori asosida bolaning tug'ilishi to'g'risidagi dalolatnoma yozuvida ota to'g'risidagi ma'lumotlar o'zgartiriladi.

Otalikni belgilash haqidagi arizaga asosan yoki bu haqdagi sudning hal qiluv qaroriga asosan FHDYo bo'limi bolaning tug'ilishi to'g'risidagi dalolatnoma yozuviga shu kunning o'zida tegishli o'zgartirishlarni kiritadi va tug'ilish haqida yangi guvohnoma beradi. Voyaga yetgan shaxslarga nisbatan otalik belgilanganda tug'ilish to'g'risidagi yozuvlarni o'zgartirish ularning roziligi bilan amalga oshiriladi. Agar voyaga yetgan farzand o'zi oilali bo'lsa, va uning o'zining farzandlari bo'lsa, nikoh to'g'risidagi va farzandlarining tug'ilish to'g'risidagi dalolatnoma yozuvlari ham o'zgartiriladi va yangi guvohnomalar beriladi.

Bolaning tug'ilishi to'g'risidagi yozuv otalikni belgilash haqida ariza berilgan FHDYo bo'limida emas, boshqa FHDYo bo'limida qayd etilgan bo'lsa, ariza o'sha FHDYo bo'limiga ijro uchun yuboriladi. FHDYo bo'limi 10 kunlik muddat ichida tug'ilish to'g'risidagi dalolatnoma yozuviga tegishli o'zgartirish kiritib, tug'ilish to'g'risidagi yangi guvohnomani arizachining yashash joyidagi FHDYo bo'limiga yuboradi. Tug'ilish to'g'risidagi dalolatnoma yozuviga o'zgartirish kiritgan FHDYo

bo'limi dalolatnoma yozuvining ikkinchi nusxasiga ham o'zgartirish kiritish uchun adliya boshqarmalari FHDYo arxivlariga xabarnoma yuboradi.

Otalikni belgilash munosabati bilan tug'ilish to'g'risidagi dalolatnoma yozuvida ota to'g'risidagi ma'lumotlar o'zgartirilishi bilan birga bolaning familiyasi, ota ismi va ota-onasining xohishi bilan ismi ham o'zgartirilishi mumkin. Bolaning yangi familiyasi, ismi va ota ismi tug'ilish to'g'risidagi alfavit daftariga kiritiladi.

Nazorat savollari:

- 1. Bolaning nasl-nasabini belgilash asoslarini aytib bering.*
- 2. Otalikni belgilash deganda nimani tushunasiz? Otalikni belgilashning ahamiyati nimada?*
- 3. Otalikni belgilash haqida ota-ona tomonidan ariza berish tartibini tushuntirib bering.*
- 4. Qaysi hollarda faqat otaning arizasi asosida otalik belgilanadi?*
- 5. Otalikni sud tartibida belgilash tartibini aytib bering.*

10-mavzu. FARZANDLIKKA OLISHNI RASMIYLASHTIRISH

10.1. Bolani farzandlikka olish tushunchasi.

Farzandlikka olishga faqat voyaga yetmagan bolalarga nisbatan va ularning manfaatlarini ko'zlab yo'l qo'yiladi. Farzandlikka olish bolani farzandlikka olishni istagan shaxslarning arizasiga binoan hamda vasiylik va homiylik bo'limlarining tavsiyasiga ko'ra tuman, shahar hokimi qarori bilan amalga oshiriladi. (O'z.R. Oila kodeksining 151-moddasi) Farzandlikka olishning asosiy maqsadi bolaning oilada tarbiyalanishini ta'minlash bo'lib, farzandlikka oluvchilar o'zganing farzandini o'z farzandiga tenglashtirib oladilar. Farzandlikka oluvchilar bilan farzandlikka olinganlar o'rtasida tuqqan ota-ona bilan bolalar o'rtasidagi huquqiy munosabatlar vujudga keladi. Farzandlikka olish mutlaq ixtiyoriydir. Shuning uchun bolani farzandlikka olishga to'sqinlik qiluvchi holatlar bo'lmasa, qaysi bolani farzandlikka olishni farzandlikka oluvchi shaxsning o'zi hal qiladi. Bolani farzandlikka berish haqidagi qarorni uning manfaatlarini hisobga olgan holda vakolatli organ (hokim) qabul qiladi. Bir paytning o'zida ikki yoki undan ortiq bolani ham farzandlikka olish mumkin. Bu holatlarda farzandlikka olinayotgan har bir bola haqida alohida qaror chiqariladi.

Voyaga yetgan erkak va ayol farzandlikka oluvchilar bo'lishi mumkin. O'zbekiston Respublikasi Oila kodeksining 151-moddasida farzandlikka olish huquqiga ega bo'lmagan shaxslar belgilangan. Ular:

- ota-onalik huquqidan mahrum qilingan yoki ota-onalik huquqi cheklanganlar;
- qonun bilan belgilangan tartibda muomalaga layoqatsiz yoki muomala layoqati cheklangan deb topilganlar;
- asab kasalliklari va narkologiya muassasalarida ro'yxatda turuvchilar;
- o'z zimmlariga yuklatilgan majburiyatlarni bajarishdan bo'yin tovlaganligi, ota-onalik huquqini suiiste'mol qilganligi, farzandlikka olinuvchilarga shafqatsiz munosabatda bo'lganligi va boshqa asoslarga ko'ra(O'z.R. Oila kodeksining 169-moddasi) farzandlikka olish bekor qilingan sobiq farzandlikka oluvchilar;

– qasddan sodir qilgan jinoyati uchun ilgari hukm qilinganlar.

Farzandlikka oluvchi va farzandlikka olinuvchi yoshi o'rtasidagi farq o'n besh yoshdan kam bo'lmasligi shart, o'gay ota va o'gay ona tomonidan farzandlikka olish hollari bundan mustasno.

Farzandlikka olingan bolalar barcha shaxsiy va mulkiy huquqlarda farzandlikka oluvchining o'z bolalariga tenglashtiriladi. Farzandlikka olinganlar va ularning ota-onasi, qarindoshlari bir-birlariga nisbatan shaxsiy va mulkiy huquqlarni yo'qotadilar hamda majburiyatlardan ozod bo'ladilar (O'z.R. Oila kodeksining 165-m.) Farzandlikka olingan bolaning tug'ilish to'g'risidagi dalolatnoma yozuviga FHDYo organlari tomonidan zarur o'zgartirishlar kiritilgan kun farzandlikka olishning vujudga kelgan vaqti hisoblanadi (O'z.R. OKning 167-m.).

Farzandlikka olish muqim huquqiy akt bo'lib u alohida shartlar va maxsus tartibga rioya qilgan holda amalga oshiriladi. Bu tartib-qoidalar O'zbekiston Respublikasi Oila kodeksining 20-bobida va «Fuqarolik holati dalolatnomalarini qayd etish Qoidalari»ning 63-72-bandlarida belgilangan.

10.2. Farzandlikka olishni rasmiylashtirish tartibi

Farzandlikka olish to'g'risida tuman, shahar hokimining qarori chiqqandan so'ng 10 kun ichida FHDYo bo'limi bolaning tug'ilganligi haqidagi dalolatnoma yozuviga zarur o'zgartirishlarni kiritadi. Farzandlikka olishni rasmiylashtirish tug'ilish to'g'risidagi dalolatnoma yozuvi qayd etilgan FHDYo organida, farzandlikka «
olingan bolaning tug'ilgan joyi o'zgartirilganda esa farzandlikka oluvchilar yashaydigan joydagi FHDYo organida amalga oshiriladi. Farzandlikka olishni rasmiylashtirishda FHDYo organiga quyidagi hujjatlar taqdim etiladi:

a) tuman (shahar) hokimining farzandlikka olish to'g'risidagi qarori nusxasi;

b) farzandlikka olinayotgan bolaning tug‘ilganlik haqdagi guvohnomasi;

d) farzandlikka oluvchi(lar)ning shaxsini tasdiqlovchi hujjatlari.

Tuman hokimining farzandlikka olish to‘g‘risidagi qarorlari kelib tushgan vaqtiga qarab maxsus daftarda qayd etiladi va alohida yig‘majildga ketma-ket tikib boriladi.

Farzandlikka olinayotgan bolaning tug‘ilishi to‘g‘risidagi dalolatnoma yozuviga qanday o‘zgartirishlar kiritilishi hokimning qarorida ko‘rsatiladi. Farzandlikka oluvchilar dalolatnoma yozuvida bolaning ota-onasi deb yoziladi. Farzandlikka olishni sir saqlash maqsadida bolaning familiyasi, ismi, ota ismi, tug‘ilgan vaqti (bir yildan ortiq bo‘lmagan farq bilan) o‘zgartiriladi.. Zarur o‘zgartirishlar kiritilgandan so‘ng bolaning tug‘ilishi to‘g‘risida yangi guvohnoma beriladi. Farzandlikka olingan bolaning familiyasi, ismi, ota ismi tug‘ilganligi qayd etilgan yildagi alfavit daftariga kiritiladi.

Agar farzandlikka olinayotgan bolaning tug‘ilganligi boshqa FHDYo bo‘limida qayd etilgan bo‘lsa, FHDYo organi farzandlikka oluvchilar to‘g‘risidagi ma‘lumotlarni, bolaning tug‘ilganligi haqidagi guvohnomani va hokim qarorini o‘sha FHDYo organiga yuboradi.

Agar bola 10 yoshdan oshmagan bo‘lsa, uning tug‘ilgan joyi haqidagi ma‘lumotlar ham O‘zbekiston Respublikasi doirasida o‘zgartirilishi mumkin.

Tuman hokimining farzandlikka olish to‘g‘risidagi qarorida bolaning tug‘ilgan joyini o‘zgartirish talabi ko‘rsatilgan taqdirda, farzandlikka oluvchining yashash joyidagi FHDYo bo‘limi tug‘ilganlik haqidagi mavjud guvohnoma asosida tiklangan dalolatnoma yozuvini tuzadi va hokimning qarori asosida zarur o‘zgartirishlarni kiritadi. Bunday hollarda yangi dalolatnoma yozuvi tug‘ilish to‘g‘risidagi tiklangan yozuvlarni qayd etish daftariga yoziladi. Tug‘ilish to‘g‘risidagi tiklangan dalolatnoma yozuvining «belgi uchun» ustuniga tug‘ilish to‘g‘risida dastlabki tuzilgan dalolatnoma yozuvining tartib raqami, qachon, qaysi FHDYo bo‘limida qayd etilganligi yozib qo‘yiladi. Tug‘ilish to‘g‘risida yangi dalolatnoma yozuvi tuzilganligi haqida dastlabki dalolatnoma yozuvi saqlanayotgan FHDYo bo‘limiga xabar beriladi. Xabarnoma asosida tug‘ilish to‘g‘risidagi dastlabki yozuv bekor qilinadi. Tug‘ilish to‘g‘risidagi tiklangan yozuv asosida yangi guvohnoma beriladi.

Farzandlikka olish munosabati bilan bolaning tug‘ilishi to‘g‘risidagi yozuvga tegishli o‘zgartirishlarni kiritgan FHDYo bo‘limi bu yozuvlarning ikkinchi nusxalariga ham o‘zgartirish kiritish uchun tegishlicha Qoraqalpog‘iston Respublikasi, viloyatlar, Toshkent shahar FHDYo arxivlarini xabardor qiladi.

Farzandlikka olishni sir saqlash qonun bilan himoya qilinadi. Fuqarolik holati dalolatnomalarini qayd etish daftaridagi va boshqa hujjatlardagi farzandlikka oluvchilar farzandlikka olinganlarning otanasini emasligini bildiradigan mazmundagi yozuvlar bilan tanishtirish, bu yozuvlardan ko'chirmalar va boshqa ma'lumotlarni farzandlikka oluvchilarning roziligisiz berish taqiqlanadi. Farzandlikka olish sirini oshkor qilgan shaxslar O'zbekiston Respublikasi Jinoyat kodeksining 125-moddasiga asosan javobgarlikka tortiladi.

Nazorat savollari:

- 1. Farzandlikka olish haqida tushuncha bering.*
- 2. Nima uchun farzandlikka olish FHDYo organlarida rasmiylashtirilishi kerak? Tuman, shahar hokimining farzandlikka olish to'g'risidagi qarorining o'zi farzandlikka olishni vujudga keltiradimi?*
- 3. Farzandlikka olingan bolaning tug'ilishi to'g'risidagi dalolatnoma yozuviga qanday o'zgartirishlar kiritiladi?*
- 4. Farzandlikka olish qaysi vaqtdan boshlab vujudga keladi va farzandlikka olishning huquqiy oqibatlari nimalardan iborat?*

11-mavzu. NIKOH TUZISHNI QAYD ETISH

11.1. Nikoh tuzishni qayd etish joyi va muddatlari

O'zbekiston Respublikasi Oila kodeksining 13-moddasida nikohni fuqarolik holati dalolatnomalarini qayd etish organlarida tuzish tartibi belgilangan. Nikohning bu organlarda qayd etilishi uning vujudga kelganligini isbotlovchi dalil hisoblanadi. Boshqa yo'llar bilan, masalan diniy yo'l bilan yoki mahalliy urf-odatlariga amal qilib tuzilgan nikoh yuridik ahamiyatga ega bo'lmaydi. Nikoh davlat va jamiyat manfaatlarini ko'zlab, shuningdek er bilan xotinning va bolalarning shaxsiy va mulkiy huquqlarini himoya qilish maqsadida FHDYo organlarida tuziladi. O'zbekiston Respublikasi Oila kodeksining 18-moddasiga asosan nikoh FHDYo organlarida ro'yxatga olingan paytdan boshlab nikohni tuzganlar er-xotin hisoblanadilar va shu paytdan e'tiboran ular o'rtasida er-xotinlik huquq va majburiyatlari vujudga keladi.

Nikoh tuzishning ikkita asosiy sharti mavjud. Ular: nikoh tuzishning ixtiyoriyligi (O'z.R.OKning 14-m) va nikohlanuvchilarning nikoh yoshiga yetganligidir. Nikoh tuzishning ixtiyoriyligi O'zbekiston Respublikasi Konstitutsiyasida belgilab qo'yilgan tamoyillardan biridir. Nikoh erkak bilan ayol o'rtasidagi tenglik va o'zaro xohish asosida tuzilgan erkin ittifoq bo'lib, maqsadi oila qurish, farzand ko'rish, ularni jamiyatning munosib kishilari qilib tarbiyalashdir. O'zbekiston

Respublikasida nikoh yoshi erkaklar uchun 18 yosh, ayollar uchun 17 yosh etib belgilangan (O‘z.R. OKning 15-m.) Uzrli sabablar bo‘lganda, alohida hollarda nikohga kirishni xohlovchilarning iltimosiga ko‘ra nikoh qayd etiladigan joydagi tuman, shahar hokimi nikoh yoshini uzog‘i bilan bir yoshgacha kamaytirishi mumkin.

U O‘zbekiston Respublikasi Oila kodeksining 212-moddasiga asosan nikohni qayd etish nikohlanuvchi shaxslardan birining yashash joyidagi FHDYo organlari tomonidan amalga oshiriladi. Alohida hollarda, istisno tariqasida (agar ota-onasi va nikoh tuzayotgan yoshlar O‘zbekiston Respublikasining turli viloyat, tuman, shaharlarida yashab turgan bo‘lsalar) otasi yoki onasining yozma arizasiga ko‘ra nikoh ota-onasining yoki ulardan birining yashash joyidagi FHDYo organida qayd etilishi mumkin («Qoidalar»ning 75-bandi) Hozirgi kunda nikohlanuvchilarning xohishi hisobga olingan holda nikohni tantanali qayd etish sayyor tarzda, ya’ni to‘yxonalarda nikoh tuzish haqidagi arizani qabul qilib olgan FHDYo organi tomonidan tashkil qilinmoqda. Nikohni tantanali qayd etish faqat nikohlanuvchilarning roziligi bilan amalga oshiriladi.

Shaharcha, qishloq, ovullarda fuqarolar yig‘ini raislari shu hududda istiqomat qiluvchi fuqarolarning nikohlarini qayd etishlari mumkin.

Nikoh FHDYo organlariga ariza berilgan kundan boshlab bir oy muddat o‘tgandan so‘ng shaxsan nikohlanuvchilarning ishtirokida qayd etiladi. Ayrim uzrli sabablar mavjud bo‘lgan hollarda bu muddat qisqartirilishi mumkin. Masalan, nikohlanuvchilardan birining uzoq muddatli xizmat safariga ketishi, nikohlanuvchilarning birgalikdagi turmushidan umumiy farzandlarning bo‘lishi, nikohlanuvchi ayolning homiladorligi va hokazo. Bir oylik muddatni qisqartirish haqidagi ariza FHDYo bo‘limining mudiri nomiga yoki fuqarolar yig‘ini raisi nomiga beriladi. Arizaga muddatni qisqartirish uchun asos bo‘ladigan holatlarni tasdiqlovchi hujjatlar ilova qilinadi.

Nikohni qayd etish muddatining uzaytirilishi nikohlanuvchilarning birgalikdagi arizalariga asosan ko‘rib chiqiladi. Yetarli asoslar bo‘lgan taqdirda, shuningdek FHDYo organining tashabbusi bilan uch oygacha uzaytirilishi mumkin («Qoidalar»ning 77-bandi).

11.2. Nikoh tuzishni qayd etish tartibi

Nikoh tuzishni xohlovchi fuqarolar FHDYo organlariga belgilangan shaklda ariza beradilar. Ariza bilan birga nikohlanuvchilarning shaxsini tasdiqlovchi hujjatlari taqdim etiladi. Agar nikohlanuvchilardan biri yoki har ikkalasi ikkinchi marta nikoh tuzayotgan bo‘lsalar, avvalgi nikoh bekor qilinganligi haqidagi guvohnomani yoki nikoh bekor qilinganligi haqida sudning hal qiluv qarorini yoxud er-xotindan birining

o'limi to'g'risidagi guvohnomani taqdim etishi kerak. FHDYo bo'limi nikohlanuvchi shaxslar bilan kelishgan holda nikohni qayd etish vaqtini belgilaydi va bu haqda arizalarni qayd etish daftariga yozib qo'yadi. FHDYo bo'limi arizani qabul qilib olish vaqtida nikohlanuvchilarga nikohni qayd etish tartibini, ularning kelgusida er-xotin va ota-ona sifatida huquq va burchlarini, shuningdek bir-birlarining oilaviy sharoitlari, sog'liklari bilan yaqindan tanishishlari kelgusida mustahkam oila qurish asoslaridan biri ekanligini tushuntirishlari kerak.

Sog'lom oilani shakllantirishda nikohlanuvchi shaxslarni tibbiy ko'rikdan o'tkazish, ularni o'zaro sog'liklaridan xabardor qilish va kerak bo'lgan hollarda davolash choralarini ko'rish katta ahamiyatga ega. Amaldagi Oila kodeksining 17-moddasi «Nikohlanuvchi shaxslarni tibbiy ko'rikdan o'tkazish» deb nomlanadi. Bu moddaning mazmuniga ko'ra nikohlanuvchi shaxslarni tibbiy ko'rikdan o'tkazish, shuningdek tibbiy-irsiy hamda oilani rejalashtirish masalalari bo'yicha maslahat berish nikohlanuvchi shaxslarning roziligi bilan davlat sog'liqni saqlash tizimi muassasalari tomonidan amalga oshirilishi, nikohlanuvchi shaxsni ko'rikdan o'tkazish natijalari shifokor siri hisoblanib, u nikohlanuvchi shaxsga faqat ko'rikdan o'tgan shaxsning roziligi bilan bildirilishi belgilangan edi. Amaliyotda ushbu modda har doim ham ijro etilmadi. Nikohlanuvchi shaxslar ko'pchilik holatlarda tibbiy ko'rikdan o'tishning ixtiyoriy ekanligini asos qilib tibbiy ko'rikdan o'tishga yetarli e'tibor bermadilar va natijada bir-birlarining sog'liklaridan o'zaro xabardor bo'lmagan er-xotin o'rtasida to'ydan keyin turli tushunmovchiliklar vujudga kela boshladi. Kasallikdan bexabar bo'lgan er yoki xotin uni davolash choralarini o'z vaqtida ko'rmaganligi sababli oilada irsiyat bilan bog'liq va tug'ma kasalliklarga chalingan bolalarning tug'ilishi kuzatildi. Yuqoridagi holatlarni hisobga olgan holda, sog'lom oilani shakllantirish uchun shart-sharoitlar yaratish maqsadida O'zbekiston Respublikasining 2002-yil 13-dekabrda «Ayrim qonun hujjatlariga o'zgartirish va qo'shimchalar kiritish haqida»gi qonuniga asosan Oila kodeksining 17-moddasiga o'zgartirish kiritildi. 17-moddaning yangi tahririda nikohlanuvchi shaxslar davlat sog'liqni saqlash tizimi muassasalarida bepul asosda tibbiy ko'rikdan o'tishlari, tibbiy ko'rikdan o'tish hajmi va tartibi O'zbekiston Respublikasi Vazirlar Mahkamasi tomonidan belgilanishi ko'rsatildi. Oila kodeksining 17-moddasi ijrosini ta'minlash maqsadida O'z.R. Vazirlar Mahkamasi 2003-yil 25-avgustdagi 365-sonli qarori bilan «Nikohlanuvchi shaxslarni tibbiy ko'rikdan o'tkazish to'g'risida»gi Nizomni tasdiqladi (Nizomga O'zbekiston Respublikasi Vazirlar mahkamasining 2007-yil 17-apreldagi 78-sonli qarori bilan o'zgartirish va qo'shimchalar kiritildi). Mazkur Nizomning

amal qilishi nikohlanuvchi shaxslarning fuqaroligidan qat'iy nazar O'zbekiston Respublikasi FHDYo organlari tomonidan ro'yxatdan o'tkaziladigan barcha nikohlarga joriy etiladi. Ellik yoshdan katta shaxslarning nikohini ro'yxatdan o'tkazish bundan mustasno.

Nikohlanuvchi shaxslar quyidagi yo'nalishlar bo'yicha tibbiy ko'rikdan o'tadilar:

– ruhiy kasalliklar (shizofreniya, epilepsiya, oligofreniya) yuzasidan tekshirish;

- narkologik kasalliklar yuzasidan;
- tanosil kasalliklari;
- sil kasalligi;
- OIV/OITS yuzasidan.

Nikohlanuvchi shaxslar FHDYo organlari tomonidan tibbiy ko'rikdan o'tish uchun yashash joyidagi sog'liqni saqlash tizimining tegishli tibbiyot muassasalariga yuboriladi.

Nikohlanuvchi shaxslarning tibbiy ko'rigi ularning yashash joyidagi psixiatr vrachlar, narkologlar, teri-tanosil kasalliklari vrachlari, ftiziatorlar tomonidan tibbiy ko'rik o'tkazish uchun asos hisoblanadigan FHDYo organlari tomonidan berilgan yo'llanma bo'yicha bepul o'tkaziladi.

Tibbiy ko'rikdan o'tish muddati nikohlanuvchi shaxslar tibbiyot muassasasiga murojaat qilgan kundan boshlab ikki haftadan oshmasligi kerak. Nikohlanuvchi shaxslarning tibbiy ko'rigi natijalari to'g'risida tibbiyot muassasasining xulosasi ma'lumotnomada aks ettiriladi. Ma'lumotnoma tibbiyot muassasasining muhri va rahbarning imzosi bilan tasdiqlanadi.

Nikohni qayd etishda FHDYo organlari nikohlanuvchi shaxslarning tibbiy ko'rikdan o'tganliklariga va ularning ushbu tekshirish natijalaridan xabardorligiga ishonch hosil qilishlari kerak. Nikohlanuvchi shaxslar nikoh qayd etilgunga qadar ikkinchi tomonni tibbiy tekshirish natijalaridan xabardor qilishi shart.

Nikohlanuvchi shaxslarda tekshirish natijasida darhol davolash kursidan o'tishni talab qiluvchi kasalliklar aniqlangan taqdirda, ular belgilangan tartibda tegishli davolash muassasalariga yo'naltiriladi.

Agar nikohlanuvchi shaxslarni tibbiy ko'rikdan o'tkazish natijasida ularning bittasida yoki har ikkalasida yuqorida ko'rsatilgan kasalliklar aniqlangan taqdirda, nikohni qayd etish tomonlarning ushbu tekshirish natijalaridan xabardorligi tasdiqlangandan keyin amalga oshiriladi.

Nikohni qayd etuvchi shaxslar tibbiy ko'rik natijalari to'g'risidagi axborotning maxfiyligi uchun javob beradilar, Ko'rikdan o'tkazgan vrach qonun hujjatlarida belgilangan tartibda ko'rik natijalarining xolisligi uchun shaxsan javob beradi.

FHDYo organi nikohlanuvchilarni nikoh tuzishga monelik qiluvchi holatlarni yashirganlik uchun tegishli tartibda javobgarlikka tortilishlari haqida ogohlantirishi lozim. Nikoh tuzishga monelik qiluvchi holatlar Oila kodeksining 16-moddasida sanab o‘tilgan. Bu moddaning mazmuniga ko‘ra nikoh tuzishga:

– nikohlanuvchilardan loaqal bittasi ro‘yxatga olingan boshqa nikohda turgan bo‘lsa;

– nasl-nasab chizig‘i bo‘yicha to‘g‘ri tutashgan qarindoshlar o‘rtasida, tug‘ishgan va o‘gay aka-ukalar bilan opa-singillar o‘rtasida, shuningdek farzandlikka oluvchilar bilan olinuvchilar o‘rtasida;

– loaqal bittasi muomalaga layoqatsiz deb topilgan shaxslar o‘rtasida yo‘l qo‘yilmaydi.

Agar FHDYo bo‘limiga nikoh tuzishga monelik qiluvchi holatlar mavjudligi haqida ariza tushsa, nikohni qayd etish to‘xtatib turiladi. Arizachiga belgilangan muddatda tegishli dalillar taqdim qilish tavsiya etiladi. FHDYo idorasi manfaatdor shaxs iltimosi yoki o‘z tashabbusi bilan tekshiruv o‘tkazishi mumkin. Nikoh tuzishga monelik qiluvchi holatlar mavjud bo‘lgan hollarda nikoh qayd etilmaydi. Agar mazkur ma‘lumotlar tasdiqlanmasa, nikoh umumiy asoslarda qayd etiladi. Yuqoridagi holatlarni tekshirish muddati uch oydan oshmasligi kerak.

Nikoh faqat nikohlanuvchilarning ishtirokida qayd etiladi. Nikohni vakil orqali qayd etishga yo‘l qo‘yilmaydi.

Ayrim hollarda nikohlanuvchilardan biri qattiq betobligi sababli FHDYo bo‘limiga kela olmasa, nikoh shifoxonada, uyda yoki boshqa tegishli joyda nikohlanuvchilarning ikkalasi ishtirokida qayd etiladi. Nikohlanuvchining FHDYo bo‘limiga kelishga to‘sqinlik qiluvchi kasalligi tibbiy ma‘lumotnoma bilan tasdiqlangan bo‘lib, arizaga qo‘shib qo‘yiladi. Nikoh tuzish to‘g‘risidagi dalolatnoma yozuvining «belgi uchun» bandiga nikoh FHDYo bo‘limi binosidan tashqarida qayd etilganligi, tibbiy ma‘lumotnoma kim tomonidan berilganligi, tartib raqami, berilgan sanasi yozib qo‘yiladi.

Nikoh qayd etilgandan so‘ng nikohlanuvchilarga nikoh guvohnomasi beriladi. Ularning pasportiga nikoh qayd etilgan vaqt, joy, nikohlangan shaxsning familiya, ism, ota ismi, tug‘ilgan yili yozib qo‘yiladi.

Familiya tanlash huquqi er-xotinga tegishli bo‘lgan muhim shaxsiy huquqlardan biridir. Oila kodeksining 20, 214-moddalarida nikoh tuzish vaqtida er va xotin o‘z xohishi bilan ulardan birining familiasini umumiy familiya qilib tanlashi yoki har biri o‘zining nikohgacha bo‘lgan familiasida qolishi mumkinligi belgilangan.

Familiya tanlash er-xotinning har birining shaxsiy huquqi bo‘lib, bu masala boshqa shaxslar aralashuvizis ularning o‘zi tomonidan hal qilinishi

kerak. Er-xotin qaysi familiyani tanlashi nikoh tuzishni qayd etish haqidagi arizada ko'rsatilishi kerak. Nikohlanuvchilardan biri er yoki xotinning familiyasini qabul qilgan bo'lsa, pasportining birinchi betiga familiya o'zgartirilishi munosabati bilan hujjat bir oy ichida almashtirilishi kerakligi yozib qo'yiladi.

Harbiy majburiyatli yoki harbiy xizmatga chaqiriluvchining nikohi qayd etilishi sababli familiyasi o'zgartirganda, bu haqda FHDYo bo'limi tuman, shahar mudofaa ishlari bo'limiga xabar qilishi kerak.

11.3. Nikohni qayd etishning alohida hollari

O'zbekiston Respublikasi Oila kodeksining 217-moddasiga asosan tergov izolyatorlarida, ozodlikdan mahrum etish tariqasidagi jazoni ijro etuvchi muassasalarda saqlanayotgan shaxslar bilan tuziladigan nikohni qayd etish ushbu muassasa joylashgan yerdagi FHDYo organlarida qonun hujjatlarida belgilangan tartibda amalga oshiriladi.

Amaliyotda bunday nikohni qayd etishni so'rab odatda ishi tergovda yoki sudda bo'lgan ayblanuvchi, sudlanuvchi yoki mahkum shaxs bilan nikohga kirishni xohlagan shaxs murojaat etadi.

Mahkum bilan nikohga kirishni xohlovchi shaxs nikohga kirish haqidagi maxsus shakldagi arizaning o'ziga taalluqli qismini to'ldirib, o'zi doimiy yashayotgan yoki jazoni ijro etish muassasasi joylashgan hududdagi FHDYo bo'limiga topshiradi. FHDYo bo'limi arizada keltirilgan ma'lumotlarni ariza beruvchining shaxsini tasdiqlovchi hujjatlari bilan solishtiradi, arizada qayd etilgan ma'lumotlarning to'g'riligini hamda arizachining imzosini tasdiqlaydi va unga arizani qaytaradi. Mahkum bilan nikohga kirishni xohlovchi shaxs bu arizani mahkumga berish uchun jazoni ijro etish muassasasi ma'muriyatiga topshiradi. Jazoni ijro etish muassasasi ma'muriyati arizaning tegishli qismini to'ldirish uchun mahkumiga taqdim etadi. Jazoni ijro etish muassasasi ma'muriyati to'ldirilgan arizadagi ma'lumotlarni mahkumning shaxsiy yig'majildidagi ma'lumotlar bilan solishtiradi, ularning haqiqiylikini va mahkumning imzosini tasdiqlaydi. Shundan so'ng ariza mazkur hududdagi FHDYo organiga yuboriladi.

Mahkum bilan nikohni qayd etish FHDYo organi bilan kelishilgan holda jazoni ijro etish muassasasi ma'muriyati tomonidan belgilangan binoda nikohga kiruvchilarning ishtirokida amalga oshiriladi. Mahkum bilan nikohga kirgan shaxsga nikoh guvohnomasi beriladi. Mahkumning shaxsiy yig'majildidagi anketasiga FHDYo organi tomonidan shtamp bosiladi er yoki xotinning familiyasi, ismi va otasining ismi, tug'ilgan yili, FHDYo organining nomi va nikoh tuzilgan sana, dalolatnoma yozuvining raqami yozib qo'yiladi. Xuddi shunday ma'lumotlar

mahkum bilan nikoh tuzgan shaxsning pasportiga ham yoziladi.

Sudgacha ehtiyot chorasi sifatida qamoqda ushlab turilgan shaxslar bilan nikohni qayd etish tergov ishini olib borayotgan mansabdor shaxs yoki organ ruxsati bilan shu hududdagi FHDYo organi tomonidan tergov izolyatori (qamoqxona)da amalga oshiriladi.

Nazorat savollari.

1. *Nikoh qaysi joydagi FHDYo organlarida qayd etiladi?*
2. *Nikoh tuzishning qanday asosiy shartlari mavjud?*
3. *Qanday holatlar nikoh tuzishga monelik qiluvchi holatlar hisoblanadi?*
4. *Nikohlanuvchi shaxslarni tibbiy ko'rikdan o'tkazish tartibini aytib bering.*
5. *Nikohni qayd etish qanday tartibda amalga oshiriladi?*
6. *Er-xotinning familiya tanlash huquqi haqida tushuncha bering.*
7. *Ozodlikdan mahrum etilgan shaxslar bilan nikoh tuzish tartibini aytib bering.*

12-mavzu. NIKOHDAN AJRALISHNI QAYD ETISH

12.1. Voyaga yetmagan farzandlari bo'lmagan er-xotinning o'zaro roziligiga ko'ra nikohdan ajralishni qayd etish

O'zbekiston Respublikasi Oila kodeksining 42 va 218-moddalariga muvofiq voyaga yetmagan farzandlari bo'lmagan er-xotinlarni ularning o'zaro roziliklariga ko'ra nikohdan ajratishni er-xotin yoki ulardan biri yashab turgan joydagi FHDYo organlarida ularning yozma arizalariga asosan amalga oshiriladi. Agar nikohdan ajralishga er-xotinning o'zaro roziligi bo'lgani holda umumiy mulk haqida yoki mehnatga layoqatsiz, muhtoj er yoki xotinning ta'minoti haqida nizolar bo'lsa, shuningdek er-xotinning voyaga yetmagan umumiy farzandlari bo'lsa, nikohdan ajratish sud tartibida hal etiladi.

Nikohdan ajralish haqida FHDYo organiga berilgan arizada er-xotin ajralishga o'zaro rozi ekanliklarini, o'rtada voyaga yetmagan farzandlari (shu jumladan farzandlikka olingan bolalari) yo'qligini tasdiqlashlari shart. Ariza bilan birga er-xotinning shaxsini tasdiqlovchi hujjatlari va nikoh guvohnomasi taqdim etiladi. Nikohdan ajralish qayd etilgani uchun davlat boji (eng kam oylik ish haqining 150 foizi miqdorida) to'langanligi haqida kvitantsiya ajralish qayd etilgan kuni taqdim qilinadi. Nikohdan ajralish ariza berilgan kundan boshlab uch oylik muddat o'tganidan keyin qayd etiladi va sobiq er-xotining nikohdan ajralganlik haqida guvohnoma beriladi.

Nikohdan ajralishni qayd etish belgilangan kunda er-xotindan biri FHDYo bo'limiga kelish imkoniyati bo'lmasa, FHDYo bo'limining mudiri nomiga yozgan arizasiga asosan nikohdan ajralishni qayd etish

uning ishtirokisiz ham amalga oshirilishi mumkin. Arizada ishtirok eta olmaslik sabablari va bu holatlarni tasdiqlovchi hujjatlar ko'rsatilishi kerak. Misol uchun, nikohdan ajralishni qayd etish belgilangan kunda er yoki xotin xizmat safarida bo'lishi munosabati bilan nikohdan ajralishni uning ishtirokisiz qayd etilishini so'rashi mumkin. Uning xizmat safariga ketishi ish joyidan beriladigan ma'lumotnomaga asosan tasdiqlanadi.

Agar er-xotinning har ikkalasi uzrli sabablar bilan FHDYo bo'limiga kela olmasalar, ajralishni qayd etish boshqa kunga ko'chirilishi mumkin. Agar belgilangan muddatni o'tkazib yuborish sababi uzrsiz deb topilsa, qaytadan ariza yozilib, uch oylik muddat yangidan tayinlanadi.

12.2. Er-xotindan birining arizasi asosida nikohdan ajralishni qayd etish

O'zbekiston Respublikasi Oila kodeksining 43 va 218 moddalariga asosan, agar er-xotindan biri:

- sud tomonidan bedarak yo'qolgan deb topilgan bo'lsa;
- sud tomonidan ruhiy kasalligi yoki aqli zaifligi tufayli muomalaga layoqatsiz deb topilgan bo'lsa;
- sodir qilgan jinoyati uchun uch yildan kam bo'lmagan muddatga ozodlikdan mahrum qilingan bo'lsa;

o'rtada voyaga yetmagan bolalari borligidan qat'iy nazar, er-xotindan birining arizasiga ko'ra ular FHDYo organlarida nikohdan ajratiladi.

Agar bolalar haqida, er-xotinning umumiy mulkini bo'lish haqida yoki yordamga muhtoj mehnatga layoqatsiz er (xotin)ga ta'minot berish uchun mablag' to'lash haqida nizo mavjud bo'lsa, ular nikohdan sud tartibida ajratiladi.

Ariza doimiy yashash joyi bo'yicha FHDYo bo'limiga beriladi. Er-xotindan birining arizasi bo'yicha nikohdan ajralishni qayd etish uchun FHDYo bo'limiga quyidagi hujjatlar taqdim etiladi: agar er-xotindan biri muomalaga layoqatsiz yoki bedarak yo'qolgan deb topilgan bo'lsa, shu haqdagi sudning qonuniy kuchga kirgan hal qiluv qarori. Agar er (xotin) uch yildan kam bo'lmagan muddatga ozodlikdan mahrum qilingan bo'lsa, sudning qonuniy kuchga kirgan hukmidan ko'chirma, shuningdek, sudlangan er (xotin)ning o'rtadagi bolalari va mol-mulki yuzasidan nizosi yo'qligi to'g'risida tilxat.

Shu bilan birga arizachining shaxsini tasdiqlovchi hujjati va nikoh guvohnomasi ham taqdim etiladi. Uch yildan kam bo'lmagan muddatga ozodlikdan mahrum etilgan shaxsning eri (xotini) FHDYo bo'limiga jazoni o'tash joyining manzilini ko'rsatishi kerak. Arizani qabul qilib olgan FHDYo organi shu kuniyoq bu to'g'rida jazoni ijro etish muassasasiga xabarnoma jo'natadi. Muassasa ma'muriyati xabarnomani olgach, ikki hafta mobaynida mahkumning arizachi bilan o'rtada bolalar

va mol-mulk to'g'risida nizo yo'qligi haqida yozma ravishda bildirishnomasini tasdiqlab FHDYo organiga jo'natadi. Mahkumning hech qanday nizolari bo'lmasa, uning ajralishga rozi yoki rozi emasligi inobatga olinmasdan nikohdan ajralish qayd etiladi. Mulkiy nizolar borligi haqida javob xati kelgan taqdirda, nikohdan ajralish qayd etilmaydi va arizachiga nikohdan ajralish uchun sudga murojaat qilish kerakligi tushuntiriladi.

Sud tomonidan muomalaga layoqatsiz deb topilgan shaxsning eri yoki xotini FHDYo organiga nikohdan ajratish to'g'risidagi ariza va yuqorida ko'rsatilgan hujjatlar bilan birga muomalaga layoqatsiz er yoki xotinga tayinlangan vasiyning familiya, ismi, ota ismi, manzili, agar vasiy tayinlanmagan bo'lsa, muomalaga layoqatsiz er yoki xotin joylashtirilgan tibbiyot muassasasining manzili ko'rsatiladi. Kelib tushgan ariza belgilangan tartibda ro'yxatga olinadi va muomalaga layoqatsiz er yoki xotinga tayinlangan vasiyga xabarnoma yuboriladi. Xabarnomaning bir nusxasi arizaga tikib qo'yiladi. Xabarnomada FHDYo organi vasiydan o'z vasiylikdagi shaxsning er-xotinning umumiy mol-mulkini bo'lish, moddiy ta'minot berish, bolalari yuzasidan nizolar bor yoki yo'qligi haqida ma'lumot berishi so'raladi. Belgilangan muddatda nizolar yo'qligi haqida javob kelsa, nikohdan ajralish qayd etiladi. Nizolar borligi aniqlanganda, arizachiga sudga murojaat etish tartibi tushuntiriladi.

Bedarak yo'qolgan er yoki xotinning mulki qolgan bo'lsa, FHDYo bo'limi mulkka tayinlangan vasiyga, agar vasiy tayinlanmagan bo'lsa, mulkning asosiy qismi joylashgan yerdagi tuman, shahar hokimligiga bedarak yo'qolgan deb topilgan er yoki xotindan nikohdan ajralish haqida ariza kelib tushganligini va belgilangan muddat ichida umumiy mulkni bo'lish bo'yicha nizolar bor-yo'qligi haqida xabar berilishini so'raydi. Nizolar yo'qligi haqida javob kelsa yoki belgilangan muddatda hech qanday javob kelmasa, nikohdan ajralish qayd etiladi va arizachiga nikohdan ajralganlik haqida guvohnoma beriladi. Agar bedarak yo'qolgan deb topilgan shaxsning mulki bo'lmasa, nikohdan ajralish ariza qabul qilib olingan kuni rasmiylashtiriladi. Sud tomonidan bedarak yo'qolgan deb topilgan er (xotin) qaytib kelgan va tegishli sud qarori bekor qilingan hollarda nikoh er-xotinning birgalikdagi arizasiga ko'ra FHDYo organi tomonidan tiklanishi mumkin. Agar er (xotin) yangi nikohga kirgan bo'lsa, nikohni tiklash mumkin emas (O'z.R.OKning 48-m.).

12.3. Nikohdan sud tartibida ajratish

Er-xotinning voyaga yetmagan farzandlari bo'lsa yoki ularning o'zaro mulkiy nizolari bo'lsa, nikohdan ajralish uchun fuqarolik sudlariga murojaat etiladi. Nikohdan ajralish to'g'risidagi ishlar sud tomonidan

O'zbekiston Respublikasi Fuqarolik-protsessual kodeksida da'vo ishlarini hal qilish uchun belgilangan tartibda ko'rib chiqiladi. Nikohdan ajralish to'g'risidagi ishlarni ko'rishda sud o'z faoliyatini oilani saqlab qolishga va oilaviy vaziyatni sog'lomlashtirishga qaratadi.

Sud ishning ko'rilishini keyinga qoldirib, er-xotininga yarashish uchun olti oygacha muhlat tayinlashga haqli. Sud er-xotinni yarashtirish maqsadida ular yashab turgan joydagi o'zini o'zi boshqarish organi — mahalla oqsoqollari kengashiga, xotin-qizlar qo'mitalariga muhokama qilish va ularni yarashtirish uchun zarur hollarda ajrim nusxalarini yuborishi mumkin.

Agar sud er-xotinning bundan buyon birgalikda yashashiga va oilani saqlab qolishga imkoniyat yo'q deb topsa, ularni nikohdan ajratadi. Nikohdan sud tartibida ajratilganda, sudning hal qiluv qarori qonuniy kuchga kirgan kundan boshlab er-xotinlik munosabatlari tugagan hisoblanadi. Nikohdan ajralish to'g'risida sudning qonuniy kuchga kirgan hal qiluv qarori nusxasi nikohdan ajralish to'g'risidagi guvohnomaga tenglashtiriladi. Hal qiluv qaroridan nusxa berishda belgilangan miqdorda davlat boji undiriladi.

12.4. Nikohdan ajralishni qayd etishning umumiy masalalari

Nikohdan ajralish FHDYo organlarida qayd etilgandan so'ng sobiq er-xotinning har biriga nikohdan ajralganlik to'g'risida gerbli guvohnoma beriladi. Nikohdan ajralish (oldindan ogohlantirilib) er-xotindan birining ishtirokisiz qayd etilgan bo'lsa, nikohdan ajralganlik haqida guvohnoma tomonlardan biriga beriladi. Nikohdan ajralishni qayd etish vaqtida ishtirok etmagan er yoki xotin guvohnomani olish uchun murojaat etib kelganida unga nikohdan ajralish qayd etilgan sana va guvohnoma berilgan sana ko'rsatilgan holda beriladi. Er-xotinning pasportlariga nikohdan ajralganlik haqida yozuv kiritiladi. Bunda nikohdan ajralish qachon, qaysi FHDYo organi tomonidan qayd etilganligi, sobiq er (xotin)ning familiya, ism, ota ismi, tug'ilgan vaqti ko'rsatiladi. Nikoh sud tartibida bekor qilinganda, bunday yozuvlar sud tomonidan kiritiladi.

Nikohdan ajralish qayd etilgandan so'ng er-xotin o'zining nikohgacha bo'lgan familiyasiga o'tmoqchi bo'lsa, bu haqda nikohdan ajralish to'g'risidagi arizada ko'rsatilishi kerak. Nikohdan ajralish qayd etilgandan so'ng er-xotinning pasporti, agar harbiy majburiyatli bo'lsa harbiy biletining birinchi sahifasiga familiya o'zgartirilishi munosabati bilan hujjat almashtirilishi kerakligi yozilib, imzo va muhr bilan tasdiqlanadi.

Nikohdan ajralishni qayd etgan FHDYo bo'limi nikoh tuzilganligi haqidagi dalolatnoma yozuviga nikoh tugaganligi haqida belgi qo'yishi va nikoh to'g'risidagi yozuvning ikkinchi nusxasiga ham belgi qo'yish

uchun adliya boshqarmalarining FHDYo arxivlariga xabar berishi lozim. Agar nikoh tuzilganligi haqidagi dalolatnoma yozuvi boshqa FHDYo organida, shu jumladan Mustaqil Davlatlar Hamdo'stligi tarkibiga kiruvchi davlatlarning FHDYo organlarida saqlanayotgan bo'lsa, nikohdan ajralishni qayd etgan FHDYo organi o'n kunlik muddat ichida o'sha FHDYo organiga nikoh tugatilganligi haqida xabarnoma yuborishi lozim. Nikohdan sud tartibida ajratilganda, bunday xabarnoma sudning nikohdan ajratish to'g'risidagi hal qiluv qarori qonuniy kuchga kirgan kundan boshlab o'n kun ichida yuboriladi. Xabarnomani olgan FHDYo organi nikoh tuzilganligi to'g'risidagi dalolatnoma yozuvining «belgilar uchun» ustuniga nikohdan ajralganlik haqidagi dalolatnoma yozuvining raqami, sanasi va qaysi FHDYo organi tomonidan qayd etilganligini yozib, imzo va muhr bilan tasdiqlaydi. Nikoh sud tartibida bekor qilinganda, hal qiluv qarori qaysi sud tomonidan qaysi sanada chiqarilganligi va qachon qonuniy kuchga kirganligi yozib qo'yiladi. Dalolatnoma yozuvining birinchi sahifasiga nikoh bekor bo'lganligini tasdiqlovchi qiya (diagonal) chiziq tortadi. Nikoh tuzilganligi to'g'risidagi dalolatnoma yozuvining ikkinchi nusxasiga ham shunday belgi qo'yish uchun yuqori turuvchi FHDYo arxiviga xabarnoma jo'natadi.

1998-yil 1-sentyabrgacha, ya'ni O'zbekiston Respublikasining amaldagi Oila kodeksi kuchga kiringunga qadar nikohdan sud tartibida ajratilganda, er-xotin sudning hal qiluv qarori qonuniy kuchga kirgandan keyin o'tgan muddatdan qat'i nazar albatta yashash joyi bo'yicha FHDYo bo'limiga murojaat qilishlari talab etilar edi. Sobiq er-xotin istasa birgalikda, istasa har biri alohida o'zi xohlagan vaqtda FHDYo organiga murojaat qilishi mumkin edi. FHDYo bo'limi sudning hal qiluv qarori asosida nikohdan ajralish haqida dalolatnoma yozuvini tuzib, sobiq er-xotining ajralish to'g'risidagi guvohnomani bergandan keyingina nikoh munosabatlari tugagan hisoblanar edi. Pasportga nikoh tugatilganligini tasdiqlovchi belgilar ham guvohnoma bergan FHDYo organi tomonidan amalga oshirilgan. Hozirgi kunda bu jarayon soddalashtirilgan bo'lib, nikohdan ajralish to'g'risidagi sudning qonuniy kuchga kirgan hal qiluv qarori nusxasi nikohdan ajralish to'g'risidagi guvohnomaga tenglashtirildi (O'z.R.OKning 47-m.), ya'ni sudning hal qiluv qarori qonuniy kuchga kirgan kundan boshlab nikoh tugatilgan hisoblanadi.

Respublika sudlarining 1998-yil 1-sentyabrgacha qonuniy kuchga kirgan qarorlari bo'yicha nikohdan ajratishni qayd etish nikohdan ajratish to'g'risidagi hal qiluv qarorini chiqargan sud joylashgan hududdagi FHDYo organi tomonidan amalga oshiriladi. Bunda nikohdan ajralishni qayd etishgacha FHDYo organi er yoki xotindan birining nikohdan ajralishni rasmiylashtirish uchun murojaat etganligi tekshiriladi.

Tekshiruvni sud qarori qonuniy kuchga kirgan kundan boshlab murojaat etilgan kungacha nikohdan ajralish to'g'risidagi «Alfavit» daftarlari bo'yicha va nikoh tuzilganligi haqidagi dalolatnoma yozuviga ajralish to'g'risida belgi qo'yilganligi yoki yo'qligi bo'yicha o'tkaziladi.

Agar nikohdan ajralish FHDYo organida tomonlardan birining arizasiga ko'ra qayd etilgan bo'lsa, u holda dalolatnoma yozuvi ikkinchi tomon to'g'risidagi ma'lumotlar bilan to'ldiriladi va nikohdan ajralganlik to'g'risida guvohnoma beriladi.

MDH mamlakatlari sudi tomonidan qonuniy kuchga kirgan qaror asosida O'zbekiston Respublikasi fuqarosi bilan tuzilgan nikohni bekor qilish (qaror qachon chiqqanidan qat'i nazar) agar davlatlararo bitimda boshqa hol nazarda tutilmagan bo'lsa, arizachining turar joyidagi FHDYo organida qayd etiladi («Fuqarolik holati dalolatnomalarini qayd etish Qoidalari»ning 121-122-bandlari).

Nazorat savollari:

- 1. Er-xotinning o'zaro roziliklariga ko'ra nikohdan ajralishni qayd etish qancha muddatda va qanday hujjatlar asosida qayd etiladi?*
- 2. Qaysi hollarda nikohdan ajralish er-xotindan birining arizasi asosida qayd etiladi?*
- 3. Qaysi hollarda nikohdan sud tartibida ajratiladi?*
- 4. Nikohdan ajralgandan keyin er-xotinning familiyasi.*
- 5. Nikohdan ajralish qayd etilgandan so'ng yoki nikohdan ajralish to'g'risidagi sud qarori qonuniy kuchga kirganidan so'ng qaysi dalolatnoma yozuvlariga belgilar qo'yilishi kerak?*

13-mavzu. O'LIMNI QAYD ETISH

13.1. O'limni qayd etish joyi va muddatlari

O'zbekiston Respublikasi Oila kodeksining 223-moddasiga asosan o'limni qayd etish marhumning yashagan joyidagi yoki o'lim sodir bo'lgan joydagi FHDYo organi tomonidan amalga oshiriladi.

Fuqaroni o'lgan deb e'lon qilish to'g'risidagi sudning hal qiluv qaroriga asosan o'limni qayd etish mazkur qarorni chiqargan sud joylashgan yerdagi FHDYo organi tomonidan amalga oshiriladi. Agar fuqaroning o'lgan vaqti sud qarorida aniq ko'rsatilmagan bo'lsa, sudning hal qiluv qarori qonuniy kuchga kirgan kun o'lim sodir bo'lgan kun sifatida yoziladi. O'lim xavfi bo'lgan sharoitda bedarak yo'qolgan yoki baxtsiz hodisa natijasida halok bo'lgan deb taxmin qilishga asos bo'lgan sharoitda bedarak yo'qolgan fuqaro o'lgan deb e'lon qilingan bo'lsa, sudning hal qiluv qarorida ko'rsatilgan kun fuqaroning o'lgan kuni deb

yoziladi. Bu holda o'lim joriy yildagi dalolatnoma daftariga qayd etiladi. Marhum haqidagi ma'lumotlar o'lim sodir bo'lgan yildagi va o'lim qayd etilgan yildagi «alfavit» daftarlariga yozib qo'yiladi.

Hayotining birinchi haftasida o'lgan bolalarning tug'ilishi va o'limi tibbiy muassasa joylashgan yerdagi FHDYo organida qayd etiladi.

Ozodlikdan mahrum etish joylarida vafot etgan shaxslarning o'limi ozodlikdan mahrum etish muassasasining xabariga ko'ra uning ozodlikdan mahrum etilgunga qadar oxirgi yashagan joyidagi FHDYo organi tomonidan qayd etiladi. Oxirgi yashash joyini aniqlash imkoni bo'lmasa, ozodlikdan mahrum etish muassasasi joylashgan yerdagi FHDYo organi tomonidan qayd etiladi.

O'lim haqidagi ariza o'lim sodir bo'lgan kuni yoki murda topilgandan so'ng uch kundan kechiktirmasdan berilishi zarur.

O'lim haqida ariza marhumning qarindoshlari yoki yaqin kishilari tomonidan og'zaki shaklda beriladi. Ariza shuningdek turar joydan foydalanish xizmati xodimlari, tibbiy muassasa ma'muriyati, ichki ishlar organlari tomonidan ham berilishi mumkin.

13.2. O'limni qayd etishda taqdim qilinadigan hujjatlar

O'limni qayd etishda quyidagi hujjatlar taqdim qilinadi:

– o'lim to'g'risida tibbiy guvohnoma yoki o'lim haqida feldsherlik ma'lumotnomasi;

– murda topilgan bo'lsa yoki kishi zo'rlik bilan o'ldirilgan bo'lsa, sud-tibbiyot ekspertizasi muassasasining guvohnomasi;

– marhumning shaxsini tasdiqlovchi hujjatlari (pasporti, 16 yoshgacha vafot etganlarning tug'ilganlik haqida guvohnomasi, harbiy majburiyatlilarning harbiy biletleri);

– agar fuqaro sud tomonidan o'lgan deb e'lon qilingan bo'lsa, sudning shu haqdagi qonuniy kuchga kirgan hal qiluv qarori;

Taqdim etilgan tibbiyot guvohnomasi dalolatnoma yozuvi ikkinchi nusxasining chap tomonidagi yuqori qismiga tikib qo'yiladi.

Agar o'limni qayd etish paytida o'lgan shaxsning pasporti va harbiy bileti taqdim qilinmasa, bu haqda dalolatnoma yozuvining «belgilar uchun» ustunida ko'rsatiladi.

Chet elliklar va fuqaroligi bo'lmagan shaxslarning o'limini qayd etish umumiy asoslarda amalga oshiriladi.

O'lim haqidagi dalolatnoma yozuvi qayd etilgandan so'ng o'lim to'g'risida gerbli guvohnoma yoziladi va arizachiga taqdim etiladi. Sug'urta kassasiga va qabristonga taqdim etish uchun tegishli shakldagi ma'lumotnomalar beriladi. O'limni FHDYo organlarida qayd etmasdan marhumni dafn qilish taqiqlanadi.

13.3 O'limni qayd etishning alohida hollari

Temir yo'l yoki avtomobil transportida sodir bo'lgan o'limni qayd etish yaqinroq joydagi FHDYo organi tomonidan amalga oshirilishi mumkin.

Havo va suv kemasida sodir bo'lgan o'limni qayd etish havo kemasi yerga qo'ngan joydagi yoki suv kemasi to'xtagan portdagi FHDYo organi tomonidan amalga oshirilishi mumkin. Agar havo yoki suv kemasi chet davlat portlarida to'xtagan bo'lsa, O'zbekiston Respublikasining shu davlatdagi konsullik muassasalari tomonidan amalga oshiriladi.

Shaxsi aniqlanmaganlarning o'limini qayd etish davlat sog'liqni saqlash tizimi tibbiy muassasasining xabariga ko'ra shu muassasa joylashgan yerdagi FHDYo organi tomonidan amalga oshiriladi. O'lim to'g'risidagi dalolatnoma yozuvi tibbiy guvohnomaga muvofiq tuziladi. FHDYo bo'limi qo'shimcha tibbiy dalillar yoki murdani tan olish to'g'risida prokuratura xabarini olganda dalolatnoma yozuvining birinchi nusxasida yetishmaydigan ma'lumotlarni kiritadi va ikkinchi nusxasiga ham shunday ma'lumotlarni kiritish uchun viloyat FHDYo arxiviga xabarnoma yuboradi. O'lim haqida guvohnoma marhumning shaxsi aniqlangandan keyin beriladi.

O'limni qayd etish vaqtida talab qilib olingan pasport, harbiy bilet, tug'ilganlik to'g'risidagi guvohnomalarning birinchi sahifasiga o'lim qachon va qaysi FHDYo bo'limida nechanchi raqamli dalolatnoma yozuvi bilan qayd etilganligi yozib qo'yiladi. Bu yozuv FHDYo organi xodimining imzosi va muhr bilan tasdiqlanadi.

Marhumlarning pasportlari va 50 yoshgacha vafot etganlarning harbiy biletleri belgilangan shaklda ro'yxatga olinib, har oyda bir marta pasportlar ichki ishlar organiga, harbiy biletlar mudofaa ishlari bo'limiga topshiriladi. Tug'ilish haqidagi guvohnomalar har chorakda dalolatnoma asosida yo'q qilinadi.

Marhumning qarovsiz qolgan voyaga yetmagan bolalari borligi haqida ma'lum bo'lsa, shu kunning o'zidafoq vasiylik va homiylik organiga xabar beriladi.

Nazorat savollari:

1. *O'limni qayd etish joyi.*
2. *Sud tartibida o'lgan deb e'lon qilingan shaxslarning o'limini qayd etish.*
3. *O'limni qayd etishda qanday hujjatlar talab qilinadi?*
4. *O'limni qayd etishning qanday alohida holatlarini bilasiz?*
5. *O'lim qayd etilganidan so'ng arizachiga qanday hujjatlar beriladi? **

14-mavzu. FAMILIYA, ISM, OTA ISMINI O‘ZGARTIRISH (ALMASHTIRISH)

14.1. Familiya, ism, ota ismini o‘zgartirish asoslari

Fuqarolarning familiya, ism, ota ismi tug‘ilgan vaqtda berilib, odatda umrining oxirigacha o‘zgarmaydi. Lekin uzrli sabablar bo‘lgan hollarda amaldagi qonunchilikka muvofiq fuqarolar tomonidan familiasini, ismi va ota ismini o‘zgartirishga yo‘l qo‘yiladi. Familiya, ism, ota ismini o‘zgartirish bu yuridik akt bo‘lib, uning natijasida fuqaroning xohishiga ko‘ra unga yangi familiya, ism, ota ismi beriladi. Bir vaqtning o‘zida fuqaroning ham familiasini, ham ismi, ham ota ismi yoki ulardan biri o‘zgartirilishi mumkin.

Normativ hujjatlarda familiya, ism, ota ismini o‘zgartirish asos bo‘ladigan sabablarining to‘la-to‘kis ro‘yxati emas, balki asosiylari ko‘rsatilgan, ular jumlasiga quyidagilar kiradi:

- familiya, ism, ota ismining ma‘lum ma‘noga ega emasligi;
- familiya, ism, ota ismining qiyin yoki xunuk talaffuz etilishi;
- Familiya, ism, ota ismining fuqaroning millatiga mos kelmasligi;
- er-xotin nikohni qayd etish vaqtida familiasini o‘zgartirmasdan, keyinchalik oilada bir xil familiyada bo‘lish niyatini bildirsa;
- xohishiga qarab nikohgacha bo‘lgan familiyaga (nikohda turgan davrda ham, nikohdan ajratilgandan keyin ham) qaytish istagini bildirsa;
- o‘zini tarbiyalagan shaxsning familiasini olishni xohlasa yoki uning ismi bo‘yicha ota ismini olmoqchi bo‘lsa;

«Davlat tili haqida» O‘zbekiston Respublikasi qonunining 15-moddasiga binoan, fuqaro millatidan qat‘iy nazar o‘z familiasini, ismi, ota ismini milliy-tarixiy an‘analarga muvofiq yozilishini xohlasa.

FHDYo organi har bir konkret holatda arizachi tomonidan ko‘rsatilgan sabablarni o‘rganib chiqib, familiya, ism, ota ismini o‘zgartirish uchun asos bo‘lishi yoki bo‘lmasligini aniqlaydi.

14.2. Familiya, ism, ota ismini o‘zgartirish tartibi

Familiya, ism, ota ismini o‘zgartirish haqidagi arizalar ariza beruvchi 16 yoshga to‘lgandan keyin u yashab turgan joydagi FHDYo organi tomonidan ko‘rib chiqiladi (O‘z.R Oila kodeksining 226-m.). Ariza maxsus shakldagi blankalarga yozilib, unda tarjimai holga oid barcha ma‘lumotlar ko‘rsatiladi. Shu jumladan, fuqaroning sudlangan-sudlanmaganligi, agar sudlangan bo‘lsa, Jinoyat kodeksining qaysi moddasi bilan javobgarlikka tortilgani, ilgari ham familiya, ism, ota ismini o‘zgartirgan yoki o‘zgartirmaganligi, o‘qish, ish, harbiy xizmat davomida yashagan joylarining manzillari sanab o‘tiladi.

Arizaga quyidagi hujjatlar ilova qilinadi:

- ariza beruvchining shaxsini tasdiqlovchi hujjati va undan ko‘chirma;
- ariza beruvchining tug‘ilganlik haqidagi guvohnomasi;
- agar ariza beruvchi nikohda turgan bo‘lsa – nikoh to‘g‘risidagi guvohnomasi, agar nikohdan ajratilgan bo‘lsa – nikohdan ajralganlik haqida guvohnomasi yoki nikohdan ajratilganlik haqida sudning qonuniy kuchga kirgan hal qiluv qarori nusxasi;
- agar ariza beruvchining voyaga yetmagan bolalari bo‘lsa, ularning tug‘ilganlik haqida guvohnomalari;
- Familiya, ism, ota ismini o‘zgartirish uchun asos bo‘ladigan boshqa hujjatlar.

- 1 dona 3x4 o‘lchamli fotosurat.

O‘zgartirishlar kiritish uchun zarur bo‘lgan dalolatnoma yozuvlari yo‘qolgan taqdirda, familiya, ism, ota ismini o‘zgartirish ular tiklangandan keyin amalga oshiriladi.

Qabul qilingan ariza maxsus daftarga kiritiladi. Ariza va barcha to‘plangan hujjatlar alohida yig‘majildga tikib qo‘yiladi. Arizachi FHDYo organiga yolg‘on ma‘lumotlar berganligi uchun javobgarlikka tortilishi haqida ogohlantiriladi.

FHDYo bo‘limi mudiri taqdim etilgan hujjatlar asosida, zarur hollarda esa boshqa FHDYo organlaridan o‘zining talabi bo‘yicha kerakli dalolatnoma yozuvlari nusxalarini olganda yig‘ilgan hujjatlarni yig‘majildga tikib, tegishli tekshiruv o‘tkazish uchun tuman ichki ishlar organiga jo‘natadi. Ichki ishlar organi hujjatlarni 30 kun mobaynida o‘rganib chiqib, fuqaroning familiya, ism, ota ismini o‘zgartirishidan maqsadi – suddan, tergovdan, aliment to‘lashdan qochish yoki boshqa g‘arazli maqsadlar emasligini tasdiqlaydi. Ichki ishlar organi fuqaroning familiya, ism, ota ismini o‘zgartirishiga to‘sqinlik qiluvchi holatlar bor yoki yo‘qligi haqida asoslangan xulosa tuzib, uni FHDYo bo‘limiga yuboradi.

Tuman ichki ishlar boshqarmasining xulosasini olgandan keyin to‘plangan hujjatlar asosida FHDYo bo‘limi familiya, ism, ota ismini o‘zgartirish yoki o‘zgartirishni rad etish to‘g‘risida xulosa tayyorlaydi. Familiya, ism, ota ismini o‘zgartirish rad etilganda, arizachiga barcha hujjatlar qaytarib beriladi va sudga shikoyat qilish tartibi tushuntiriladi.

Familiya, ism, ota ismini o‘zgartirish haqidagi xulosa asosida arizachining tug‘ilganlik, nikoh, (agar nikohdan ajralgan bo‘lsa, nikohdan ajralish) to‘g‘risidagi dalolatnoma yozuvlariga o‘zgartirish kiritilib, yangi guvohnomalar beriladi. Avvalgi guvohnomalar yig‘majildlarga tikib qo‘yiladi.

Agar o‘zgartirish kiritilishi kerak bo‘lgan dalolatnoma yozuvlari

boshqa FHDYo bo'limlarida saqlanayotgan bo'lsa, xulosa tayyorlagan FHDYo bo'limi o'zgartirish kiritish to'g'risida xabarnoma yuboradi. Xabarnoma asosida tegishli dalolatnoma yozuvlarining birinchi nusxalariga o'zgartirish kiritilib, yangi guvohnomalar yoziladi va ularni arizachiga topshirish uchun yashash joyidagi FHDYo bo'limiga yuboradi. Dalolatnoma yozuvlarining ikkinchi nusxalariga ham o'zgartirish kiritish uchun tegishli FHDYo arxivlariga xabarnoma yuboriladi.

14.3. Familiya, ism, ota ismini o'zgartirish oqibatlari

Er (xotin)ning familiyasi o'zgartirilishi xotin(er)ning hamda uning voyaga yetgan bolalari familiyasini o'zgartirishiga olib kelmaydi. Agar ular xohlasa, umumiy asoslarda familiyasini o'zgartirish haqida ariza berishlari mumkin bo'ladi.

Ota-ona har ikkalasining familiyasi o'zgartirilganda, ularning o'n olti yoshga to'lmagan bolalarining ham familiyasi o'zgartiriladi.

Agar ota-onadan biri familiyasini o'zgartirsa, ularning o'n olti yoshga to'lmagan bolalari familiyasini o'zgartirish masalasi ota-onaning kelishuviga binoan, bunday kelishuv bo'lmaganda esa, vasiylik va homiylik organlari tomonidan hal etiladi.

Otaning ismi o'zgartirilishi uning o'n olti yoshga to'lmagan bolalarining ota ismi o'zgartirilishiga olib keladi. Voyaga yetgan bolalarning ota ismi faqat ularning arizalariga ko'ra o'zgartiriladi.

Agar nikohga kirish paytida o'zining nikohgacha bo'lgan familiyasini saqlab qolgan shaxs keyinchalik eri (xotini)ning familiyasini qabul qilsa, shuningdek nikohga kirish paytida qabul qilgan familiyasini nikohgacha bo'lgan familiyasiga o'zgartirsa, u holda o'zgartirish faqat nikoh tuzilganligi haqidagi dalolatnoma yozuviga kiritiladi.

Agar nikohdan ajratilgandan keyin nikohdagi familiyasini saqlab qolgan shaxs uni nikohgacha bo'lgan familiyasiga o'zgartirsa, u holda o'zgartirish faqat nikohdan ajralganlik haqidagi dalolatnoma yozuviga kiritiladi.

Fuqarolar tomonidan familiyasi, ismi, ota ismi o'zgartirilgan barcha hollarda o'zgartirish faqat tug'ilganlik haqidagi dalolatnoma yozuvining «bola to'g'risidagi ma'lumotlar» ustuniga kiritiladi. Ota-ona to'g'risidagi ma'lumotlar o'zgarishsiz qoldiriladi.

Familiya, ism, ota ismini o'zgartirish haqidagi ariza 45 kun mobaynida ko'rib chiqiladi. Familiya, ism, ota ismini o'zgartirganlik uchun 16 yoshdan 18 yoshgacha bo'lgan fuqarolardan eng kam oylik ish haqining 50 foizi, 18 yoshdan oshgan fuqarolardan 100 foizi miqdorida davlat boji undiriladi.

Nomida ko'chmas mulk, avtotransport vositasi bo'lgan fuqarolar

familiya, ism, ota ismini o'zgartirgan taqdirda shu mulk ro'yxatda turgan organda qaytadan ro'yxatdan o'tkazilishi kerakligi haqida ogohlantiriladi.

Familiya, ism, ota ismi o'zgartirganligi haqida tuman ichki ishlar boshqarmasiga, agar familiya, ism, ota ismini o'zgartirgan shaxs harbiy xizmatga majbur bo'lsa, mudofaa ishlari bo'limiga 7 kun ichida xabar beriladi.

Familiya, ism, ota ismini o'zgartirgan fuqaroning pasporti va harbiy biletiga hujjat o'zgartirilishi kerakligi haqida belgi qo'yiladi.

Nazorat savollari:

1. *Fuqaro necha yoshdan boshlab familiya, ism, ota ismini o'zgartirish haqida FHDYo organlariga murojaat etishga haqli?*

2. *Familiya, ism, ota ismini o'zgartirish uchun qanday sabablar asos bo'la oladi?*

3. *Familiya, ism, ota ismini o'zgartirish haqidagi ariza qaysi FHDYo bo'limiga beriladi va arizada fuqaro o'zi haqidagi qanday ma'lumotlarni ko'rsatishi kerak?*

4. *Familiya, ism, ota ismini o'zgartirish haqidagi arizaga qanday hujjatlar ilova qilinadi?*

5. *FHDYo bo'limi hujjatlarni tekshirish uchun qaysi organga yuboradi?*

6. *FHDYo organining familiya, ism, ota ismini o'zgartirish haqidagi xulosasi asosida qaysi dalolatnoma yozuvlariga o'zgartirishlar kiritiladi?*

7. *Familiya, ism, ota ismini o'zgartirgan fuqaro nimalar haqida ogohlantiriladi?*

2

III bo‘lim. FUQAROLIK HOLATI DALOLATNOMA YOZUVLARINI O‘ZGARTIRISH, TIKLASH VA BEKOR QILISH

15-mavzu. DALOLATNOMA YOZUVLARIGA O‘ZGARTIRISH, TUZATISH VA QO‘SHIMCHALAR KIRITISH

15.1 Dalolatnoma yozuvlariga o‘zgartirish, tuzatish, qo‘shimchalar kiritish asoslari

FHDYo organlari tomonidan tuzilgan dalolatnoma yozuvlari ikki nusxada bo‘lib, ularning birinchi nusxasi shu yozuvni tuzgan FHDYo bo‘limida, ikkinchi nusxasi tegishli FHDYo arxivlarida 75-yil davomida saqlanadi va umumiy qoidalar bo‘yicha ular o‘zgartirilmaydi. O‘ziga nisbatan dalolatnoma yozuvi tuzilgan har bir fuqaro FHDYo organida uning ishtirokida tuzilgan, o‘zining imzosi va mansabdor shaxs imzosi hamda muhr bilan tasdiqlangan aniq ma‘lumotlarni aks ettirgan dalolatnoma yozuvi saqlanayotganligi, bu yozuvlarga unga ma‘lum qilinmasdan hech qanday o‘zgartirishlar kiritilmasligini ishonch hosil qilishi muhim huquqiy ahamiyatga ega. Ayrim hollarda ilgari tuzilgan dalolatnoma yozuvlariga o‘zgartirish, tuzatish, qo‘shimchalar kiritish zaruriyati tug‘ilib qoladi. O‘zbekiston Respublikasi Oila kodeksining 228-moddasiga asosan O‘zbekiston Respublikasi hududida tuzilgan fuqarolik holati dalolatnomalari yozuvlariga o‘zgartirish, tuzatish va qo‘shimchalar kiritish yetarli asoslar mavjud bo‘lib, manfaatdor shaxslar o‘rtasida nizo bo‘lmaganda, ushbu dalolatnoma yozuvlari saqlanayotgan joydagi FHDYo organi tomonidan amalga oshiriladi. Nizoli holatlarda dalolatnoma yozuvlariga o‘zgartirishlar kiritish masalasi sud tartibida hal etiladi.

Dalolatnoma yozuvlariga o‘zgartirish kiritish – dalolatnoma yozuvlariga tuzatish va qo‘shimchalar kiritish tushunchasiga qaraganda birmuncha kengroq tushuncha bo‘lib, u dalolatnoma yozuviga kiritiladigan har qanday o‘zgartirishlarni o‘z ichiga olishi mumkin.

Dalolatnoma yozuviga tuzatish kiritish u tuzilgan vaqtda yo‘l qo‘yilgan xatoliklarni, masalan, texnik, orfografik (imlo) xatolar mavjud bo‘lgan yoki dalolatnoma yozuvidagi ma‘lumotlar og‘zaki ko‘rsatma asosida kiritilgan hollarda tuzatishni talab qilgan arizaga ko‘ra amalga oshiriladi.

Dalolatnoma yozuvlariga qo‘shimchalar kiritish deganda dalolatnoma yozuviga keyinchalik ma‘lum asoslarga ko‘ra qo‘shimchalar kiritilishi tushuniladi, masalan shaxsi aniqlanmagan fuqaroning o‘limi qayd etilgandan keyin marhumning shaxsi aniqlansa, qo‘shimcha tibbiy guvohnoma yoki tergov organlarining xulosasiga ko‘ra o‘lim to‘g‘risidagi dalolatnoma yozuviga qo‘shimchalar kiritiladi.

Dalolatnoma yozuvlariga o'zgartirish, tuzatish va qo'shimchalarni kiritish quyidagi hollarda amalga oshiriladi:

– otalik belgilanganda, bolaning tug'ilish to'g'risidagi dalolatnoma yozuviga o'zgartirish kiritiladi (ota-onasi nikohda bo'lmagan va ota tarafdin nasabi aniqlanmagan bolalarga nisbatan tuzilgan tug'ilganlik to'g'risidagi dalolatnoma yozuvining «ota to'g'risidagi ma'lumotlar» ustunida otaning familiyasi onaning familiyasi bo'yicha, boshqa ma'lumotlar onaning ko'rsatmasi bo'yicha yoziladi. Bolaning familiyasi onaning familiyasi bo'yicha yoziladi. Otalik belgilangandan so'ng bu ma'lumotlar bolaning otasi to'g'risidagi ma'lumotlarga o'zgartiriladi. Ota-onaning kelishuvi bilan bolaning familiyasi o'zgartirilishi mumkin;

– farzandlikka olish rasmiylashtirilganda, bolaning tug'ilish to'g'risidagi dalolatnoma yozuviga tegishli o'zgartirishlar kiritiladi, ya'ni farzandlikka olish to'g'risidagi tuman, shahar hokimining qarori asosida bolaning familiyasi ismi, ota ismi, tug'ilgan vaqti o'zgartirilishi mumkin. Bolaning ota-onasi to'g'risidagi ma'lumotlar ustunida farzandlikka oluvchilar bolaning ota-onasi sifatida yoziladi;

– agar ota-ona alohida yashasa va bola bilan birga yashovchi ona (yoki ota) bolaga o'z familiyasini berishni xohlasa, vasiylik va homiylik organi bu masalani bolaning manfaatlarini hisobga olib hal qiladi va tuman hokimining farmoyishi bilan bolaning tug'ilish to'g'risidagi dalolatnoma yozuvida familiyasi o'zgartiriladi;

– nikohda turmagan ona tomonidan bolaning otasi haqidagi ma'lumotlarni o'zgartirish haqida ariza berilganda (bola 16 yoshga yetgunga qadar);

– ota-onaning birgalikdagi arizasiga asosan bola 16 yoshga to'lgunga qadar bolaning manfaatlarini e'tiborga olib, uning ismi o'zgartirilsa, familiyasi ota yoki ona tomonidan bobolarining ismi bo'yicha o'zgartirilsa, tug'ilish to'g'risidagi dalolatnoma yozuviga o'zgartirish kiritiladi;

– fuqaroning millati o'zgartirilganda, unga nisbatan tuzilgan dalolatnoma yozuvlariga o'zgartirish kiritiladi;

– fuqaroning familiyasi, ismi, ota ismi o'zgartirilganda, uning o'ziga va voyaga yetmagan farzandlariga tegishli bo'lgan dalolatnoma yozuvlari o'zgartiriladi;

– sud qarori bilan otalikni belgilash yoki farzandlikka olish bekor qilinganda yoxud haqiqiy emas deb topilganda, tug'ilish to'g'risidagi dalolatnoma yozuvlari o'zgartiriladi;

– imlo xatolari, noaniqliklar bo'lganda, dalolatnoma yozuvlari tuzatiladi yoki to'ldiriladi;

– agar dalolatnoma yozuvida ism qisqartirib, erkalab aytish ma'nosida yozilgan bo'lsa, dalolatnoma yozuvi tuzatiladi;

– «Davlat tili haqida»gi O‘zbekiston Respublikasi qonunining 15-moddasi asosida familiya, ism, ota ismiga tarixiy va milliy an‘analarga xos bo‘lgan qo‘shimchalar qo‘shish yoki ularni shu an‘analarga mos ravishda yozdirish istagi bo‘lsa;

– O‘zbekiston Respublikasi Oila kodeksining 229-moddasiga asosan jins o‘zgarganda, dalolatnoma yozuviga tuzatish kiritish faqat sog‘liqni saqlash organlari xulosasiga asosan amalga oshiriladi.

15.2. Dalolatnoma yozuvlariga o‘zgartirish, tuzatish va qo‘shimchalar kiritish tartibi

Dalolatnoma yozuvlariga o‘zgartirish, tuzatish, qo‘shimchalar kiritish to‘g‘risidagi arizalar manfaatdor shaxslarning doimiy yashash joyi bo‘yicha FHDYo bo‘limiga beriladi. O‘n olti yoshga to‘lgan shaxslarning tug‘ilish, nikoh tuzish, nikohdan ajralishni qayd etish daftarlariga o‘zgartirishlar kiritish ularning arizalariga binoan amalga oshiriladi. O‘n olti yoshga to‘lmagan shaxslarning tug‘ilish haqidagi yozuvlar daftariga o‘zgartirishlar kiritish ularning ota-onalari yoki qonuniy vakillarining arizasiga binoan amalga oshiriladi.

Vafot etgan shaxsga tegishli bo‘lgan dalolatnoma yozuvlarini o‘zgartirish haqida arizani faqat marhumning qonun bo‘yicha vorislari berishlari mumkin. Dalolatnoma yozuvlarini o‘zgartirish to‘g‘risidagi arizaga murojaat etgan fuqaroning shaxsini tasdiqlovchi hujjati – pasporti va pasportining kseronusxasi, dalolatnoma yozuvlariga o‘zgartirish, tuzatish, qo‘shimchalar kiritish uchun asos bo‘ladigan hujjatlar, dalolatnoma yozuvlari nusxalari, o‘zgartirilishi kerak bo‘lgan guvohnomalar ilova qilinadi.

Dalolatnoma yozuviga o‘zgartirish, tuzatish, qo‘shimchalar kiritish haqidagi ariza dalolatnoma yozuvlari tuzilgan joydagi FHDYo bo‘limiga berilganida, o‘zgartirish shu kunning o‘zidayoq xulosa tuzilmasdan kiritiladi. O‘zgartirilishi kerak bo‘lgan dalolatnoma yozuvi boshqa FHDYo bo‘limida saqlanayotgan bo‘lsa, arizani qabul qilib olgan FHDYo bo‘limi arizani to‘plangan barcha hujjatlar bilan birga dalolatnoma yozuvi turgan joyga ijro uchun yuboradi. FHDYo bo‘limi qabul qilib olingan hujjatlar asosida dalolatnoma yozuviga tegishli o‘zgartirishlarni kiritib, yangi guvohnomani arizachining doimiy yashash joyidagi FHDYo bo‘limiga jo‘natadi.

O‘zgartirilishi kerak bo‘lgan dalolatnoma yozuvlari O‘zbekiston Respublikasi hududidan tashqarida bo‘lsa, shuningdek bir necha dalolatnoma yozuvidagi, masalan, nikoh va o‘lim to‘g‘risidagi, aka-uka, opa-singillarning tug‘ilish to‘g‘risidagi va boshqa dalolatnoma yozuvlarida tafovutlar bo‘lgan hollarda dalolatnoma yozuvlarini o‘zgartirish yoki tuzatish to‘g‘risida xulosa tayyorlanadi.

O‘zbekiston Respublikasi hududidan tashqarida tuzilgan dalolatnoma yozuvlariga o‘zgartirish, tuzatish, qo‘shimchalar kiritish haqidagi arizalar ariza beruvchining doimiy yashash joyidagi FHDYo organida ko‘rib chiqiladi. Taqdim etilgan hujjatlar asosida FHDYo organi dalolatnoma yozuvlarini o‘zgartirish haqida xulosa tuzadi va bu xulosani ariza hamda zarur hujjatlar tikilgan yig‘majild bilan dalolatnoma yozuvi tuzilgan joydagi FHDYo organiga ijro uchun yuboradi.

Xulosaga ko‘ra dalolatnoma yozuviga o‘zgartirish kiritilishi zarur bo‘lgan hollarda, ariza unga ilova qilingan barcha hujjatlar taqdim etilgan kundan boshlab 15 kun ichida ko‘rib chiqiladi.

Dalolatnoma yozuviga o‘zgartirish kiritish to‘g‘risidagi xulosa 3 nusxada tuziladi, ulardan biri yig‘majildga tikiladi, ikkinchisi FHDYo organida qoladi, uchinchi nusxasi ariza beruvchiga topshiriladi. Zarur hollarda xulosa nusxalari tegishli FHDYo organlariga yuboriladi.

FHDYo organi dalolatnoma yozuvlariga o‘zgartirish, tuzatish va qo‘shimchalar kiritishni rad etganda ham asoslantirilgan xulosa tuzadi. Bunday xulosa ustidan sudga shikoyat qilish mumkin.

Taqdim etilgan hujjatlar yoki dalolatnoma yozuviga o‘zgartirish kiritish haqidagi FHDYo organining xulosasi asosida dalolatnoma yozuvidagi avval kiritilgan ma‘lumotlar bir chiziq bilan o‘chirilib, yoniga yoki ustiga zarur o‘zgartirishlar yoki qo‘shimcha ma‘lumotlar yoziladi. Dalolatnoma yozuvining «belgi uchun» ustuniga o‘zgartirish asoslari yozib qo‘yiladi, FHDYo bo‘limi xodimi imzosi va muhr bilan tasdiqlanadi. Dalolatnoma yozuvlariga tegishli o‘zgartirish, qo‘shimcha yoki tuzatish kiritilgandan so‘ng arizachiga yangi guvohnoma beriladi. Avvalgi guvohnomalar yig‘majildga tikib qo‘yiladi.

Dalolatnoma yozuvlariga o‘zgartirish, tuzatish, qo‘shimchalar kiritilgan barcha hollarda FHDYo bo‘limi Qoraqalpog‘iston Respublikasi Adliya vazirligi, viloyatlar va Toshkent shahar Adliya boshqarmalari FHDYo arxivlariga dalolatnoma yozuvlarining ikkinchi nusxalariga ham o‘zgartirish kiritish uchun xabarnoma yuboradi.

Ariza beruvchining familiya, ism, ota ismi o‘zgartirilgan hollarda tegishli «Alfavit» daftarlariga bu o‘zgartirishlar yozib qo‘yiladi.

Otalik belgilanishi va farzandlikka olish munosabati bilan dalolatnoma yozuvlariga o‘zgartirish kiritish hollaridan tashqari barcha hollarda eng kam oylik ish haqining 10 foizi miqdorida davlat boji undiriladi. Shu bilan birga yangi guvohnomalar berilgani uchun eng kam ish haqining 5 foizi miqdorida gerb yig‘imi olinadi.

Nazorat savollari:

1. *Qanday asoslar bo'yicha fuqarolik holati dalolatnomalari yozuvlariga o'zgartirish, tuzatish va qo'shimchalar kiritilishi mumkin?*
2. *Qaysi hollarda dalolatnoma yozuvlariga o'zgartirish haqida xulosa tuzilishi kerak?*
3. *O'zgartirilishi kerak bo'lgan dalolatnoma yozuvi O'zbekiston Respublikasi hududidan tashqarida bo'lsa, FHDYo organi qanday harakat qiladi?*
4. *Dalolatnoma yozuvlariga o'zgartirish kiritish qanday tartibda amalga oshiriladi?*

16-mavzu. FUQAROLIK HOLATI DALOLATNOMALARI YOZUVLARINI TIKLASH

16.1. Fuqarolik holati dalolatnomalari yozuvlarini tiklash tushunchasi va asoslari

Avvalgi mavzularda ta'kidlab o'tilganidek, dalolatnoma yozuvlarining nusxalari shu yozuvni tuzgan FHDYo organida va adliya boshqarmalarining FHDYo arxivlarida 75 yil davomida saqlanadi. FHDYo organlari dalolatnoma yozuvlarini buzilish, yo'qolishdan asrash choralari ko'rishlari kerak. Lekin ayrim hollarda tabiiy yoki texnogen ofatlar natijasida yohud boshqa sabablar bilan dalolatnoma yozuvlari yo'qolishi mumkin. Bunday hollarda dalolatnoma yozuvlarini tiklash zarurati tug'iladi. O'zbekiston Respublikasi Oila kodeksining 230-moddasiga muvofiq fuqarolik holati dalolatnomalari yozuvlarini tiklash deganda, yo'qotilgan dalolatnoma yozuvlarini ilgari shunday yozuv bo'lganligini tasdiqlovchi yetarli asoslar bo'lganda, ularni qayta tiklash tushuniladi.

FHDYo organining dalolatnoma yozuvi yo'qligi haqidagi ma'lumotnomasi dalolatnoma yozuvini tiklash uchun asos bo'lib hisoblanadi. Dalolatnoma yozuvining saqlanmaganligi Qoraqalpog'iston Respublikasi, viloyatlar, Toshkent shahar FHDYo arxivlari tomonidan tasdiqlanishi lozim. Tekshirish vaqtida tuman FHDYo bo'limida ham, viloyat FHDYo arxivida ham 7 yillik dalolatnoma yozuvlari tekshiriladi, ya'ni arizada ko'rsatilgan yil, undan uch yil avvalgi va uch yil keyingi yillarda tuzilgan dalolatnoma yozuvlari ko'rib chiqiladi. Dalolatnoma yozuvlari topilmagan taqdirda, FHDYo arxivi bu haqda arizachiga ma'lumotnoma beradi (yuboradi).

Yo'qolgan dalolatnoma yozuvlarini tiklash haqidagi arizalar fuqarolar tomonidan doimiy yashash joyidagi FHDYo bo'limiga beriladi.

Arizani manfaatdor shaxslarning o'zlari berishlari kerak. Voyaga yetmagan bolalarga nisbatan tuzilgan dalolatnoma yozuvlarini tiklash uchun ularning ota-onalari, farzandlikka oluvchilari, vasiy yoki

homiylari, bola joylashtirilgan muassasa ma'muriyati ariza berishi mumkin. Vafot etgan shaxslarga nisbatan tuzilgan dalolatnoma yozuvlarini tiklash faqat sudning fuqarolik holati dalolatnomasi qayd etilganligi faktini belgilash to'g'risidagi qaroriga asosan amalga oshiriladi.

Dalolatnoma yozuvlarini tiklash haqidagi arizada qaysi yozuv tiklanishi kerakligi, u qachon va qaysi FHDYo bo'limi tomonidan tuzilganligi ko'rsatiladi. Arizachining o'zi haqidagi barcha ma'lumotlar yoziladi.

Dalolatnoma yozuvlarini tiklash ularni tiklash uchun asos bo'ladigan barcha holatlar FHDYo organi tomonidan aniqlangandan keyingina amalga oshiriladi.

16.2. Dalolatnoma yozuvlarini tiklash uchun taqdim etiladigan hujjatlar

Tug'ilganlik haqidagi dalolatnoma yozuvlarini tiklash uchun quyidagi hujjatlar taqdim etiladi:

– Qoraqalpog'iston Respublikasi, viloyatlar, Toshkent shahar FHDYo arxivlarining ariza beruvchining tug'ilgan joyi bo'yicha dalolatnoma yozuvining yo'qligi haqida ma'lumotnomasi;

– ariza beruvchining shaxsini tasdiqlovchi hujjatlari;

– ota-onasining pasportlari nusxalari;

– agar ota-onasi vafot etgan bo'lsa, ularning o'limi haqidagi dalolatnoma yozuvlarining nusxalari;

– ota-onasining va o'zining (agar o'zi nikoh tuzgan bo'lsa) nikoh tuzilganligi haqidagi dalolatnoma yozuvi nusxasi;

– ota-onalarining hujjatlari bo'lmaganda, yoki ulardagi ma'lumotlar yetarli bo'lmaganda, aka-uka va opa-singillarining tug'ilganlik haqidagi dalolatnoma yozuvlari nusxalari;

– arizachining iltimosini asoslovchi boshqa hujjatlar (mehnat daftarchasi, ma'lumoti haqidagi hujjatlar va hokazo).

Nikoh tuzilganligi haqidagi dalolatnoma yozuvlarini tiklash uchun quyidagi hujjatlar taqdim etiladi:

– FHDYo arxivining nikoh to'g'risidagi dalolatnoma yozuvi yo'qligi haqidagi ma'lumotnomasi;

– pasportlarning kseronusxasi (nusxasi);

– bolalarining tug'ilganligi haqidagi dalolatnoma yozuvlari nusxalari;

– nikoh tuzilganligi haqidagi dalolatnoma yozuvi bo'lganligini tasdiqlovchi boshqa qo'shimcha hujjatlar.

Nikohdan ajralganlik haqidagi dalolatnoma yozuvini tiklash uchun quyidagi hujjatlar taqdim etilishi kerak:

– FHDYo arxivlarining nikohdan ajralganlik haqidagi dalolatnoma yozuvi yo'qligi haqida ma'lumotnomasi;

- pasport kseronuxsasi (nuxsasi);
- nikoh tuzilganligi haqidagi dalolatnoma yozuvining nikohdan ajralganlik haqida belgi qo‘yilgan nuxsasi;
- ilgari nikohdan ajralganlik to‘g‘risidagi yozuv bo‘lganligini tasdiqlovchi boshqa hujjatlar.

Yo‘qolgan dalolatnoma yozuvini tiklash uchun arizachi tomonidan barcha zarur hujjatlarni taqdim qilish qiyinchilik tug‘dirgan hollarda FHDYo organi unga har tomonlama yordam berishi va ayrim hujjatlarni o‘z tashabbusi bilan tegishli organlardan talab qilib olishi lozim.

Dalolatnoma yozuvlarini tiklash haqidagi arizani qabul qilishda ariza beruvchi yolg‘on ko‘rsatmalar berganligi uchun javobgarlikka tortilishi haqida ogohlantiriladi.

Tug‘ilganlik haqidagi dalolatnoma yozuvlarini tiklashning o‘ziga xos xususiyatlari shundan iboratki, avvalo arizachining tug‘ilgan vaqti aniqlanishi lozim. Arizachining tug‘ilgan yili uning pasporti, harbiy bileti va boshqa mavjud hujjatlariga asosan ko‘rsatiladi. Agar taqdim etilgan hujjatlarda ariza beruvchining faqat tug‘ilgan yili ko‘rsatilib, tug‘ilgan oyi va kuni ko‘rsatilmagan bo‘lsa, uning tug‘ilgan sanasi o‘sha yilning 1 iyuli deb hisoblanadi.

Taqdim etilgan hujjatlar o‘rganib chiqilgandan so‘ng FHDYo organi mudiri yo‘qolgan dalolatnoma yozuvini tiklash haqida yoki arizani qanoatlantirmaslik haqida xulosa tayyorlaydi. Xulosa ikki nuxsada tuzilib, bir nuxsasi hujjatlar bilan birga tiklash uchun yo‘qolgan yozuv ilgari qaysi FHDYo bo‘limida tuzilgan bo‘lsa, o‘sha joyga yuboriladi. Ikkinchi nuxsasi xulosani tayyorlagan FHDYo bo‘limida qoladi. Agar yo‘qolgan dalolatnoma yozuvi ilgari shu FHDYo bo‘limida tuzilgan bo‘lsa, xulosani tayyorlagan FHDYo bo‘limi yozuvni o‘zi tiklaydi. Dalolatnoma yozuvi tiklanishi haqidagi ariza rad etilganda, sudga shikoyat qilish mumkin.

Sobiq Ittifoq respublikalaridan dalolatnoma yozuvlarini tiklash haqida kelgan hujjatlar asosida FHDYo organi dalolatnoma yozuvini qayd etadi va tegishli guvohnoma jo‘natadi.

Dalolatnoma yozuvini tiklash haqidagi ariza FHDYo organi tomonidan barcha zaruriy hujjatlar taqdim qilingan kundan boshlab 15 kun ichida ko‘rib chiqilishi zarur.

16.3. Tiklangan dalolatnoma yozuvlarini qayd etish tartibi

Tiklangan dalolatnoma yozuvlarini qayd etish tegishli dalolatnoma yozuvini u ilgari qaysi FHDYo bo‘limida tuzilgan bo‘lsa, o‘sha FHDYo bo‘limida qaytadan tuzishdir.

Dalolatnoma yozuvini tiklash haqidagi xulosa yo‘qolgan dalolatnoma yozuvi ilgari saqlangan FHDYo bo‘limi uchun majburiy bo‘lib, 15 kunlik

muddatda yo‘qolgan dalolatnoma yozuvi yangidan qayd etilishi kerak. Tiklangan dalolatnoma yozuvlari ikki nusxada tuzilib, har ikkala nusxasi bir xil raqamlanadi.

Tug‘ilish haqidagi tiklangan dalolatnoma yozuvlari joriy yildagi tug‘ilish to‘g‘risidagi tiklangan dalolatnomalarni qayd etish daftariga yoziladi. Nikoh tuzilganligi, nikohdan ajralganlik haqidagi tiklangan dalolatnoma yozuvlari FHDYo bo‘limida yuritiladigan joriy yildagi dalolatnoma daftarlariga tegishlicha qayd etiladi. Masalan, nikoh tuzish haqidagi tiklangan yozuv nikohni qayd etish daftariga, nikohdan ajralganlik haqidagi tiklangan yozuv nikohdan ajralishni qayd etish daftariga yoziladi. Tartib raqami qo‘yilganda, undan avvalgi dalolatnoma yozuvining tartib raqami takroran yozilib, raqamning tepasiga «T» harfi yoziladi va shu yili tiklanayotgan nechanchi yozuv ekanligi yozib qo‘yiladi, ya’ni ...24 ;25; 26; 26-T-1; 27; 28;...129; 129-T-2; 130 va hokazo.

Tiklangan dalolatnoma yozuvining bir nusxasi FHDYo bo‘limida saqlanadi, ikkinchi nusxasi viloyat FHDYo arxiviga yuboriladi. Tiklangan dalolatnoma yozuvi asosida fuqaroga yangi guvohnoma yozib beriladi. Guvohnomaning yuqori qismiga «dalolatnoma yozuvi tiklangan» deb yozib qo‘yiladi.

Dalolatnoma yozuvlari tiklanganligi uchun belgilangan tartibda va miqdorda davlat boji undiriladi (eng kam oylik ish haqining 10 foizi miqdorida).

Agar zarur hujjatlarning yo‘qligi yoki taqdim etilgan hujjatlardagi ma’lumotlarning noaniqligi tufayli dalolatnoma yozuvlarini FHDYo organlarida tiklashning imkoniyati bo‘lmasa, fuqarolik holati dalolatnomasining qayd etilganligi fakti sud tomonidan belgilanadi. Fuqarolik holati dalolatnomasining qayd etilganligi faktini belgilash haqidagi ariza doimiy yashash joyi bo‘yicha tuman sudiga beriladi. Arizaga albatta FHDYo bo‘limining dalolatnoma yozuvini tiklashni rad etganligi haqidagi xulosasi ilova qilinishi kerak. Sud dalolatnoma yozuvi qayd etilganligini aniqlasa, sudning hal qiluv qarori asosida FHDYo bo‘limi yo‘qolgan dalolatnoma yozuvini tiklaydi.

Nazorat savollari:

- 1. Qaysi hollarda dalolatnoma yozuvlarini tiklash zarurati tug‘iladi?*
- 2. Dalolatnoma yozuvlarini tiklash haqidagi ariza kim tomonidan qaysi FHDYo organiga beriladi?*
- 3. Tug‘ilish to‘g‘risidagi dalolatnoma yozuvlari qaysi hujjatlar asosida tiklanadi?*
- 4. Nikoh tuzilganligi to‘g‘risidagi dalolatnoma yozuvlarini tiklash uchun qanday hujjatlar taqdim etiladi?*

5. *Nikohdan ajralganlik haqidagi dalolatnoma yozuvlarini tiklash uchun qanday hujjatlar taqdim etiladi?*

6. *Marhum shaxslarga tegishli bo'lgan dalolatnoma yozuvlari qanday tartibda tiklanishi mumkin?*

17-mavzu. FUQAROLIK HOLATI DALOLATNOMALARI YOZUVLARINI BEKOR QILISH

17.1. Fuqarolik holati dalolatnomalari yozuvlarini bekor qilish asoslari

Fuqarolik holati dalolatnomalarining bekor qilinishi bu ilgari tuzilgan dalolatnoma yozuvi harakatining tugatilishidir. Dalolatnoma yozuvi bekor qilingan vaqtdan boshlab o'zining huquqiy ahamiyatini yo'qotadi.

Dalolatnoma yozuvlari FHDYo organining tashabbusi, manfaatdor shaxsning arizasi yoki sudning hal qiluv qarori asosida bekor qilinishi mumkin.

Quyidagi hollarda dalolatnoma yozuvlari FHDYo organining tashabbusi yoki manfaatdor shaxslarning arizalari asosida bekor qilinadi:

1. Agar FHDYo organi ikki yoki undan ortiq bir xil yozuvlar borligini aniqlasa, tiklangan yozuvlar o'sha yozuv tuzilgan joydagi FHDYo organida bekor qilinishi mumkin (O'z.R. Oila kodeksining 233-m.).

2. Sud tomonidan bedarak yo'qolgan deb topilgan shaxs qaytib kelgan va tegishli sud qarori bekor qilingan hollarda, agar bedarak yo'qolganligi sababli nikohdan FHDYo organlarida ajratilgan bo'lsa, FHDYo organi er-xotinning birgalikdagi arizasiga asosan nikohdan ajralish haqidagi dalolatnoma yozuvini bekor qiladi va nikohni tiklaydi. Agar er (xotin) yangi nikohga kirgan bo'lsa, nikohni tiklash mumkin emas (O'z.R. Oila kodeksining 48-m.).

Quyidagi hollarda dalolatnoma yozuvlari sudning hal qiluv qarori asosida bekor qilinadi:

1. Nikoh sud tartibida haqiqiy emas deb topilganda sudning qonuniy kuchga kirgan hal qiluv qarori nusxasi nikohni qayd etgan FHDYo bo'limiga yuboriladi. Shunga asosan nikoh tuzilganligi haqidagi dalolatnoma yozuvi bekor qilinadi.

2. Sudning hal qiluv qarori bilan o'lgan deb e'lon qilingan shaxsning tirikligi ma'lum bo'lib qolsa, sudning fuqaroni o'lgan deb e'lon qilish haqidagi qarori bekor qilinadi va shunga asosan o'lim to'g'risidagi dalolatnoma yozuvi bekor qilinadi.

3. Sudning hal qiluv qaroriga asosan farzandlikka olish haqiqiy emas deb topilganda yoki farzandlikka olish bekor qilinganda, farzandlikka olingan bolaning tug'ilgan joyi o'zgartirilganligi munosabati bilan tug'ilish

to'g'risida tiklangan dalolatnoma yozuvi tuzilgan taqdirda, bu yozuv bekor qilinadi va dastlabkisi tiklanadi.

4. Bitta fuqarolik holati to'g'risida ikki yoki undan ortiq dalolatnoma yozuvlari tuzilgan bo'lsa va bu yozuvlarda familiya, ism, ota ismi, tug'ilgan sanasi, ota-onasi to'g'risidagi ma'lumotlarda jiddiy farq bo'lsa, yozuvlardan biri sudning hal qiluv qarori asosida bekor qilinadi. Nikohga kirgan bo'lsa, nikohni tiklash mumkin emas (O'z.R. Oila kodeksining 233-m.).

Sobiq Ittifoq respublikalaridan kelgan hujjatlar bo'yicha dalolatnoma yozuvlarini bekor qilish Qoraqalpog'iston Respublikasi Adliya Vazirligi, viloyatlar va Toshkent shahar Adliya boshqarmalari xulosasi asosida amalga oshiriladi.

17.2. Dalolatnoma yozuvlarini bekor qilish tartibi

Dalolatnoma yozuvlarini bekor qilish haqidagi ariza manfaatdor shaxsning doimiy yashash joyi bo'yicha FHDYo bo'limiga beriladi. Dalolatnoma yozuvi sudning hal qiluv qarori asosida bekor qilingan hollarda, sudning hal qiluv qarori nusxasi taqdim etiladi. Arizada qaysi dalolatnoma yozuvi bekor qilinishi kerakligi va bekor qilish uchun asoslar ko'rsatilishi kerak. Bekor qilinishi lozim bo'lgan dalolatnoma yozuvi shu FHDYo bo'limida saqlanayotgan bo'lsa, dalolatnoma yozuviga qiya (diagonal) chiziq tortiladi va «belgi uchun» ustuniga nima asosda bekor qilinganligi yozib qo'yiladi. Bekor qilingan yozuv asosidagi guvoohnoma talab qilib olinadi va belgilangan tartibda yo'q qilinadi. Dalolatnoma yozuvining ikkinchi nusxasi saqlanayotgan FHDYo arxiviga dalolatnoma yozuvining ikkinchi nusxasini bekor qilish haqida xabarnoma yuboriladi.

Agar bekor qilinishi lozim bo'lgan dalolatnoma yozuvi boshqa FHDYo bo'limida saqlanayotgan bo'lsa, arizani qabul qilib olgan FHDYo bo'limi barcha zarur hujjatlarni dalolatnoma yozuvi saqlanayotgan FHDYo bo'limiga yuboradi, shu asosda dalolatnoma yozuvi bekor qilinadi hamda yozuvning ikkinchi nusxasini ham bekor qilish uchun FHDYo arxiviga xabarnoma yuboradi.

Nazorat savollari:

1. Dalolatnoma yozuvlarini bekor qilish deganda nimani tushunasiz?
2. Qaysi hollarda dalolatnoma yozuvi FHDYo organining tashabbusi yoki manfaatdor shaxsning arizasi asosida bekor qilinadi?
3. Qaysi hollarda dalolatnoma yozuvlari sudning hal qiluv qarori asosida bekor qilinadi?
4. Dalolatnoma yozuvlarini bekor qilish qanday tartibda amalga oshiriladi?

IV bo'lim. FHDYO ORGANLARIDA ISH YURITISH VA HISOBOTNI TASHKIL QILISH

18-mavzu. FHDYO ORGANLARIDA ISH YURITISH

18.1. FHDYo organlarida xizmat hujjatlarini tuzish qoidalari

FHDYo organlarida ish yuritishni to'g'ri tashkil qilish ish sifatini yaxshilashga, mehnat unumdorligini oshirishga, vaqtni iqtisod qilishga ta'sir ko'rsatadi. Shuning uchun ham O'zbekiston Respublikasi Adliya vazirligi tomonidan FHDYo organlarida ish yuritish tartibini belgilovchi hujjatlarni ishlab chiqishga va ularning amaliyotda to'g'ri qo'llanilishini nazorat qilishga katta ahamiyat beriladi.

O'zbekiston Respublikasi FHDYo organlari faoliyatini yanada takomillashtirish, ish yuritishning yagona uslubini joriy etish, hujjatlarni to'g'ri va o'z vaqtida rasmiylashtirish, fuqarolarga malakali huquqiy xizmat ko'rsatishni yaxshilash maqsadida O'zbekiston Respublikasi Adliya vazirligi hay'atining 2006-yil 22-apreldagi 10-sonli qarori bilan 1-iyundan kuchga kirgan «O'zbekiston Respublikasi FHDYo organlarida ish yuritish tartibi to'g'risidagi Yo'riqnomada» tasdiqlandi va shu yili 1-iyundan boshlab amalga kiritildi. Yo'riqnomada FHDYo organlarini gerbli guvohnomalar bilan ta'minlash, gerbli guvohnomalarni hisobga olish va sarflash daftarlarini yuritish tartibi, dalolatnoma yozuvi daftarlari va alfavit daftarlarining turlari va ularni yuritish tartibi, xat, xabarnoma va arizalarni ro'yxatga olish daftarlarining yuritilish tartibi, shuningdek FHDYo organlariga beriladigan arizalarning shakli, tegishli organlarga yuboriladigan xabarnoma, ma'lumotnomalarning shakli, hujjatlarning FHDYo arxivlarida saqlanish muddatlari belgilab berilgan.

Ish yuritishni to'g'ri tashkil qilish uchun birinchi navbatda xizmat hujjatlarini yuritishning asosiy qoidalariga rioya qilish zarur. Bu qoidalar jumlasiga quyidagilar kiradi:

1. Xizmatga oid barcha hujjatlar maxsus blankalarga yozilishi kerak. Agar bunday blankalar bo'lmasa, tuzilgan hujjatning yuqori chap burchagiga FHDYo bo'limining nomi ko'rsatilgan shtamp bosiladi.

2. Fuqarolik holati dalolatnomalari yozuvlari va ular asosida beriladigan guvohnomalar «Fuqarolik holati dalolatnomalarini qayd etish Qoidalari»da belgilangan tartibda to'ldirilishi kerak.

3. Takroriy guvohnomalar dastlabki guvohnomalar bilan bir xil tartibda to'ldiriladi. Takroriy guvohnomalarda ko'rsatilgan ma'lumotlar dalolatnoma yozuvidagi ma'lumotlarga to'liq mos kelishi kerak. Guvohnomaning yuqori o'ng burchagiga «takroriy» degan belgi qo'yiladi.

4. So'rov xatlariga javob yozilganda albatta qaysi sanadagi nechanchi raqamli so'rovga javob yozilayotgani ko'rsatilishi kerak.

5. Hujjatlardan nusxalar yoki ko'chirmalar olinganda ularning birinchi betiga «nusxa» yoki «ko'chirma» deb yozib qo'yiladi.

6. Matnga keltirilgan ilova matndan keyin yozilib, qaysi hujjatlar ilova qilinayotgani birma-bir yoziladi va ular necha varaqdan iborat ekanligi ko'rsatiladi.

7. Asosiy hujjat bilan birga qo'shimcha ma'lumotlar, tushuntirishlar, tavsiyalar bo'lsa, hujjat kuzatuv xatlari bilan birga jo'natiladi.

8. FHDYo bo'limidan chiquvchi hujjatlarning hammasi bo'lim mudiri yoki uning vazifasini bajaruvchi shaxs tomonidan imzolangan bo'lishi va imzo qo'yilgan sana ko'rsatilgan bo'lishi kerak.

18.2. FHDYo idoralarida yuritiladigan daftarlar

FHDYo bo'limiga kirim qilinadigan barcha hujjatlar, shu jumladan fuqarolik holati dalolatnomalarini qayd etish haqidagi, takroriy guvohnomalar berish haqidagi arizalar, dalolatnoma yozuvlariga o'zgartirish, tuzatish, qo'shimchalar kiritish to'g'risidagi, dalolatnoma yozuvlarini tiklash va bekor qilish haqidagi arizalar, boshqa FHDYo bo'limlaridan keladigan xabarnomalar maxsus daftarlarda qayd etib boriladi.

FHDYo bo'limlaridan chiquvchi hujjatlar ham maxsus daftarlarda qayd etiladi. Har bir chiquvchi hujjatga raqam va sana qo'yiladi, bu raqamlar chiquvchi hujjatlarni qayd etish daftaridagi raqamlarga mos kelishi kerak. Hujjatning FHDYo bo'limida qoluvchi nusxasiga ham xuddi shunday raqam va sana qo'yiladi.

FHDYo idoralarida tug'ilish, nikoh tuzish, nikohdan ajralish, o'lim to'g'risidagi dalolatnomalarni qayd etish daftarlari va tug'ilish haqidagi tiklangan dalolatnomalarni qayd etish daftarlari yuritiladi. Bu daftarlar dalolatnoma yozuvlarining ikki nusxa blankalaridan iborat bo'lib, FHDYo bo'limida saqlanadigan nusxalari 250 varaqdan iborat daftar shaklida tikiladi.

FHDYo organlarida tug'ilganlik, nikoh, nikohdan ajralganlik, o'lim haqida qayd etilgan dalolatnoma yozuvlari asosida alohida va bir yo'la ikki nusxada alfavit daftarlari (kitoblari) yuritiladi. Alfavit daftarlarining muqovasida mazkur daftar qaysi dalolatnoma yozuvi bo'yicha va qaysi yil uchun yuritilayotganligi yozib qo'yiladi. Qayd etilgan dalolatnoma yozuvlari shu kunning o'zidayoq tegishli alfavit daftarlariga yozib qo'yiladi. Nikoh va nikohdan ajralganlik to'g'risidagi alfavit daftarlariga ham er, ham xotinning familiyasi, ismi, ota ismi kiritiladi. Tug'ilganlik, o'lim, nikoh tuzish, nikohdan ajralganlik to'g'risidagi dalolatnoma yozuvlariga o'zgartirish, tuzatish, qo'shimchalar kiritilganda, shu yozuvlar qayd etilgan yildagi alfavit daftarlariga kiritilgan o'zgartirishlar haqida yozib qo'yiladi.

Qishloq, ovul, shaharcha fuqarolar yig'inlari har oylik hisobotdan keyin qayd etilgan dalolatnoma yozuvlari bo'yicha familiya va ismlarni tuman (shahar) FHDYo bo'limi alfavit daftariga FHDYo bo'limi mas'ul xodimi nazorati ostida kiritib boradi.

Alfavit daftarlarining bir nusxasi joriy yil tugashi bilan (yangi yilning yanvar oyi 15-kunidan kechiktirmasdan) keyinchalik kompyuter bazasiga kiritish uchun adliya boshqarmalari FHDYo arxivlariga topshiriladi.

Alfavit daftarlarining to'g'ri va aniq yuritilishi FHDYo organida saqlanayotgan dalolatnoma yozuvlarining soni, ularga kiritilgan o'zgartirish va qo'shimchalarni aniqlashda va zarur dalolatnoma yozuvini qiyinchiliksiz topishda qulaylik yaratadi.

Hujjatlarning ijrosi FHDYo bo'limining mudiri va Qoraqalpog'iston Respublikasi Adliya vazirligi, viloyatlar va Toshkent shahar Adliya boshqarmalari tomonidan nazorat qilib boriladi. Hujjatlar ijro etilib, tegishli tartibda rasmiylashtirilgandan so'ng yig'majildlarga tikiladi. Har bir masala bo'yicha hujjatlar alohida yig'iladi va xronologik tartibda ijro qilish sanasiga qarab joylashtiriladi. Masalan, tug'ilganlikni qayd etish bo'yicha yolg'iz onalar arizalari yig'majildi va ro'yxat daftari; tug'ilganlikni muddatini o'tkazib qayd etish hujjatlari; tashlandiq bolalar va tibbiy yordamsiz tug'ilgan bolalarning tug'ilishini qayd etish bo'yicha yig'ilgan hujjatlar yig'majildi; otalikni belgilash haqidagi arizalar yig'majildi va ro'yxat daftari; farzandlikka olish haqida hokim qarorlari yig'majildi va ro'yxat daftari yuritiladi. FHDYo organlarida yuritiladigan hujjatlar nomenklaturasi Adliya boshqarmalari tomonidan ishlab chiqiladi.

Har bir yig'majilddagi varaqlar soni 250 tadan oshmasligi kerak. Yig'majilddagi varaqlar tartib bilan raqamlanadi. Yil oxirida yig'majilddagi varaqlar soni alohida qog'ozga yozilib, FHDYo bo'limining mudiri tomonidan imzolanadi va muhr bilan tasdiqlanadi. Ish yuritishga mas'ul bo'lgan shaxslar hujjatlarning saqlanishini ta'minlashi shart.

Nazorat savollari.

- 1. FHDYo organlarida ish yuritish tartibi qaysi normativ hujjatda belgilangan?*
- 2. Xizmat hujjatlarini yuritishning asosiy qoidalarini aytib bering.*
- 3. Alfavit daftarlarini qanday tartibda kiritiladi?*
- 4. Ijro etilgan hujjatlar qanday saqlanadi?*

19-mavzu. FHDYO ORGANLARINI GERBLI GUVOHNOMALAR BILAN TA'MINLASH, ULARNI HISOBGA OLISH VA SARFLASH

19.1. FHDYo organlarini guvoohnoma blankalari bilan ta'minlash tartibi

FHDYo organlari dalolatnoma yozuvi blankalari va guvoohnoma blankalari bilan o'zidan yuqori turuvchi organlar tomonidan ta'minlanadi. Qishloq, ovul, shaharcha fuqarolar yig'inlari dalolatnoma yozuvi blankalari va gerbli guvoohnoma blankalarini tuman (shahar) FHDYo bo'limlaridan qabul qilib oladi. Fuqarolik holati dalolatnomalarini oddiy varaqlarda yoki tasdiqlanmagan shakldagi blankalarda qayd etish mumkin emas.

FHDYo organlari tomonidan beriladigan guvoohnomalar qat'iy hisobda turadigan hujjat bo'lib, ular O'zbekiston Respublikasi Markaziy banki huzuridagi Davlat ishlab chiqarish birlashmasi («Davlat belgisi» bosmaxonasi)da chiqariladi. O'zbekiston Respublikasi Adliya vazirligi Qoraqalpog'iston Respublikasi Adliya vazirligi, viloyatlar va Toshkent shahar adliya boshqarmalarining talabnomalariga ko'ra bu birlashmaga buyurtma beradi. Gerbli guvoohnoma blankalarini «Davlat belgisi» bosmaxonasidan qabul qilib olish, hisobga olish, saqlash va adliya boshqarmalariga yuborish Adliya vazirligining buyrug'i bilan mas'ul xodimlar zimmasiga yuklatiladi.

Gerbli guvoohnomalar blankalarini Adliya vazirligidan qabul qilib olish, hisobga olish, saqlash va topshirish adliya boshqarmalari boshliqlarining buyrug'i bilan tayinlangan mas'ul xodimlar tomonidan amalga oshiriladi Adliya boshqarmasi boshlig'ining buyrug'i bilan boshqarma boshlig'ining FHDYo organlariga rahbarlik qiluvchi muovini, bosh hisobchi va FHDYo ishlari bo'yicha mas'ul xodimdan iborat tarkibda tuzilgan maxsus komissiya gerbli guvoohnomalarni qabul qilib olayotganida o'ramlar sonini, o'ram yorlig'ining butunligini, agar buzilgan bo'lsa, o'ram yorlig'ida ko'rsatilgan guvoohnoma raqamlari va soni to'g'riligini, guvoohnomalar soni yukxat bilan to'g'ri kelishini tekshirishi va bu haqda uch nusxada dalolatnoma tuzishlari lozim. Agar guvoohnoma blankalarida kamchiliklar borligi aniqlansa, masalan kuzatuv xatida ko'rsatilgan miqdordan kam bo'lsa yoki himoya setkalari bo'lmasa, shriftlari noto'g'ri tushgan bo'lsa, seriya va raqamlari bo'lmasa va hokazo, bu haqda uch nusxada dalolatnoma tuziladi. Dalolatnomaning bir nusxasi kamchiligi bor guvoohnomalar bilan birga Adliya vazirligiga qaytariladi. Bu guvoohnomalar bosmadan chiqqan korxonaga jo'natiladi.

Adliya vazirligidan qabul qilib olingan gerbli guvoohnoma blankalari

adliya boshqarmasida shu kunning o'zidayoq mas'ul shaxs tomonidan yukxat asosida gerbli guvohnomalar hisobini yuritish daftariga guvohnomalarning turi, seriyasi, raqami, soni va qabul qilib olingan vaqti ko'rsatilgan holda kirim qilinadi.

O'zbekiston Respublikasining chet eldagi konsullik muassasalari gerbli guvohnoma blankalari bilan ehtiyojiga qarab Toshkent shahri uchun tayyorlangan seriyadagi gerbli guvohnomalar hisobidan ta'minlanadi.

Adliya boshqarmalarida gerbli guvohnomalarni FHDYo bo'limlari va Nikoh uylariga, FHDYo bo'limlarida esa qishloq fuqarolar yig'inlariga tarqatish daftarlari yuritiladi. Ular raqamlanib, tikilib adliya boshqarmasining rahbariyati tomonidan imzolanib muhrlanadi.

Adliya boshqarmasi FHDYo bo'limlari, Nikoh uylarini guvohnoma blankalari bilan uch oylik ehtiyoji miqdorida (chorak hisobotini qabul qilgandan keyin) ta'minlaydi va sarflanishi ustidan har chorak hisobotlarini qabul qilishda sarflash daftarlari bilan taqqoslab nazorat qiladi.

FHDYo bo'limining mudiri, qishloq, ovul, shaharcha fuqarolar yig'ini raislari guvohnoma blankalarini qabul qilib olish, saqlash va to'g'ri sarflash uchun javobgar hisoblanadi.

19.2. Gerbli guvohnomalarning sarflanishini hisobga olish

FHDYo bo'limlari tomonidan qabul qilib olingan guvohnoma blankalari guvohnomalarni kirim qilish daftariga guvohnomalarning turi, seriyasi, raqami, soni va qabul qilingan sanasi ko'rsatilgan holda kirim qilinadi.

FHDYo organlarida guvohnomalarni sarflash daftarlari guvohnomalarning har bir turi bo'yicha alohida yuritiladi. Gerbli guvohnomalarni hisobga olish daftarlari tikilib, raqamlanib, adliya boshqarmasi boshlig'ining FHDYo organlariga rahbarlik qiluvchi muovinlari tomonidan, qishloq fuqarolar yig'inlarining sarflash daftarlari esa tegishli FHDYo bo'limi mudiri tomonidan imzolanib, sanasi ko'rsatilgan holda muhrlanishi shart.

O'tgan yilning yillik hisobotidan ortib qolgan gerbli guvohnomalar sarfi sarflash daftarida joriy yilning 1-yanvarida 1-tartib raqamidan boshlab olib boriladi. O'tgan yildan qolgan guvohnomalar sarflab bo'lingandan so'ng yangi o'ramdagi guvohnomalar yangidan raqamlanib, sarflash kitobida ro'yxatdan o'tkazish davom ettiriladi.

Takroriy beriladigan gerbli guvohnomalarni sarflash daftarlari alohida yuritiladi. Takroriy sarflash uchun guvohnomalar adliya boshqarmasi tomonidan FHDYo organining ehtiyojini hisobga olgan holda beriladi. Adliya boshqarmasi FHDYo arxivida ham xuddi shu tartibda takroriy guvohnomalarni sarflash daftarlari yuritiladi.

Gerbli guvohnomalarni sarflashda guvohnoma raqamlarining ketma-ketlik qoidasini buzish, kitobdagi yozuvlarni o'chirish, bo'yash, ustidan qog'oz yopishtirish, orada ochiq qatorlar qoldirish man etiladi.

Guvohnoma blankalari temir javonlarda saqlanadi va ishdan tashqari vaqtda muhrlanadi. Guvohnoma blankalari o'g'irlansa yoki yo'qotilsa, bu haqda adliya boshqarmasiga, ichki ishlar organlariga xabar beriladi. Yo'qolgan guvohnomalarning seriya va raqamlari ko'rsatiladi.

FHDYo bo'limining mudiri, qishloq, ovul, shaharcha fuqarolar yig'ini raislari guvohnoma blankalarini qabul qilib olish, saqlash va to'g'ri sarflash uchun javobgar hisoblanadi.

FHDYo bo'limlari va qishloq fuqarolar yig'inlarida to'ldirish vaqtida buzilgan guvohnomalar, dalolatnoma yozuvlariga o'zgartirish kiritish munosabati bilan almashtirilgan guvohnomalar, bekor qilingan dalolatnoma yozuvlari asosidagi guvohnomalar, o'n olti yoshgacha vafot etgan shaxslarning tug'ilganlik to'g'risidagi guvohnomalari, tegishli dalolatnoma tuzilib, har chorakda gerbli guvohnomalar hisoboti bilan birga adliya boshqarmasiga topshiriladi. Adliya boshqarmasining gerbli guvohnomalar uchun mas'ul xodimi ishtirokida ularning seriya, tartib raqamlari qirqib olinib dalolatnomaning bir nusxasi ilova qilingandan keyin maxsus komissiya ishtirokida yoqish yo'li bilan yo'q qilinadi.

Nazorat savollari:

- 1. Gerbli guvohnomalar qayerda chop etiladi?*
- 2. FHDYo organlari guvohnoma blankalari bilan qaysi tartibda ta'minlanadi?*
- 3. Qishloq, ovul, shaharcha fuqarolar yig'inlarini guvohnoma blankalari bilan qaysi organ ta'minlaydi?*
- 4. Gerbli guvohnomalarni ro'yxatga olish va sarflash daftarlari qanday yuritiladi?*

20-mavzu. DALOLATNOMA DAFTARLARINING FHDYO ARXIVLARIDA SAQLANISHI

20.1. Dalolatnoma daftarlarini arxivda saqlash uchun tayyorlash.

Tuman (shahar) FHDYo bo'limlarida shu bo'limda tuzilgan va tumanga qarashli qishloq, ovul, shaharcha fuqarolar yig'inlari raislari tomonidan qayd etilgan dalolatnoma yozuvlarining birinchi nusxalari hamda dalolatnoma yozuvlarini tuzish uchun asos bo'lgan hujjatlar saqlanadi.

Dalolatnoma yozuvlarining ikkinchi nusxalari Qoraqalpog'iston, Respublikasi Adliya vazirligi, viloyatlar va Toshkent shahar adliya

boshqarmalarining FHDYo arxivlarida saqlanadi. FHDYo organlari tashkil etilgunga qadar yuritilgan metrik kitoblar va tug‘ilish, o‘lim, nikoh kabi holatlarni qayd etish daftarlari ham shu arxivlarda saqlanadi.

Har bir fuqarolik holati bo‘yicha dalolatnoma yozuvlari alohida daftar sifatida muqovalanib tikiladi. Daftarlarning ustki qismida dalolatnoma yozuvini tuzgan FHDYo bo‘limining nomi, dalolatnoma yozuvining turi, qaysi yilda tuzilganligi, daftarning boshlanish va yakunlanish sanalari va raqamlari hamda varaqlarning umumiy soni ko‘rsatiladi. Har bir daftarning oxirida raqamlangan varaqlar soni ko‘rsatilib, tasdiq xati yoziladi. FHDYo bo‘limi mudiri yoki arxiv mudiri tomonidan imzolanib muhr bosiladi. Daftarlar rasmiylashtirib bo‘lingandan so‘ng dalolatnoma daftarlarini hisobga olish daftarlarida qayd qilinadi.

O‘zbekiston Respublikasining chet eldagi konsullik muassasalarida qayd etilgan fuqarolik holati dalolatnomalari yozuvlarining birinchi nusxalari Toshkent shahar adliya boshqarmasi FHDYo arxivida, ikkinchi nusxalari Toshkent viloyati adliya boshqarmasi FHDYo arxivida saqlanadi.

Qoraqalpog‘iston Respublikasi, Toshkent shahar va viloyatlar adliya boshqarmalari (keyingi o‘rinlarda adliya boshqarmalari deb yuritiladi) FHDYo arxivlarida o‘lim haqidagi tibbiy guvohnomalar dalolatnoma yozuvlari bilan birga tikib qo‘yiladi.

Adliya boshqarmalari FHDYo arxivlarida shu hududda joylashgan har bir tuman, shahar FHDYo bo‘limlaridan kelib tushgan xabarnomalar zudlik bilan ijrosi ta‘minlanib, bu haqda belgi qo‘yilgan holda alohida yig‘majildga tikib boriladi.

Dalolatnoma daftarlari FHDYo bo‘limlarida ham, viloyat FHDYo arxivlarida ham 75-yil davomida saqlanadi. Bu muddat o‘tgandan so‘ng dalolatnoma yozuvlarining birinchi nusxalari adliya boshqarmalari FHDYo arxivlariga topshiriladi. Arxiv dalolatnoma yozuvlarining har ikkala nusxalarini solishtirib, eskirgan, o‘chib ketgan yozuvlarni o‘zida saqlanayotgan yozuvlar bilan almashtiradi. Yetishmagan yozuvlarni to‘ldiradi va tegishli rasmiylashtirishlardan so‘ng saqlash uchun Markaziy davlat arxiviga topshiradi. Dalolatnoma yozuvlarining ikkinchi nusxalari maxsus dalolatnoma asosida yo‘q qilinadi. Saqlash muddatlari o‘tganligi sababli dalolatnoma yozuvlari daftarlarini yo‘q qilish haqidagi dalolatnoma Qoraqalpog‘iston respublikasi Adliya vaziri, viloyatlar va Toshkent shahar adliya boshqarmalarining boshliqlari tomonidan tasdiqlanishi kerak.

Dalolatnoma daftarlari Markaziy davlat arxiviga topshirilganidan keyin takroriy guvohnoma olish haqida ariza berilsa, FHDYo arxivi davlat arxividan tegishli dalolatnoma yozuvining nusxasini talab qilib oladi va shu asosda arizachiga takroriy guvohnoma yozib beradi.

20.2. Arxiv xonalarining jihozlanishi

FHDYo organlari arxivlarida dalolatnoma daftarlarini saqlash uchun zarur sharoitlarni yaratish, dalolatnoma yozuvlarini daftar shaklida tikish uchun zarur mablag‘lar bilan ta‘minlash Qoraqalpog‘iston Respublikasi Adliya vazirligi, Toshkent shahar va viloyatlar adliya boshqarmalariga yuklanadi.

FHDYo organlari arxivlari keluvchilar uchun xona, ish xonasi hamda dalolatnoma yozuvlari daftarlari saqlanadigan xonalarga ega bo‘lishlari kerak. Dalolatnoma daftarlarini saqlash uchun ajratilgan xonalar tegishli talablarga javob berishi kerak.

Xona temir stellajlar yoki temir javonlar bilan jihozlanadi, uning eshiklari va derazalariga temir panjaralar o‘rnatiladi. Dalolatnoma daftarlari temir javonlarda xronologik tartibda, dalolatnoma yozuvlari turlari bo‘yicha har bir tuman, shahar, qishloq fuqarolar yig‘inlari bo‘yicha alohida taxlangan holda saqlanadi. Xonada mo‘tadil havo, namlik saqlanishi lozim. Dalolatnoma daftarlari vaqti-vaqti bilan tekshirilib turiladi, nam bosgan, mog‘orlagan daftarlar dezinfeksiya uchun maxsus laboratoriyalarga yuboriladi va javonlarga kimyoviy moddalar bilan ishlov beriladi.

Arxivga begona kishilarning kirishi, dalolatnoma yozuvlari bilan tanishishi, ulardan nusxalar, fotonusxalar olishi, ularga dalolatnoma daftarlarining berilishi qat‘iyan man qilinadi. Arxiv xonalari ishdan tashqari vaqtda muhrlanib plombalanib qo‘yiladi. Muhr va plomba arxiv mudirida saqlanadi.

FHDYo arxividagi mavjud dalolatnoma yozuvlari raqamlanib, arxiv fondi daftariga kiritiladi.

20.3. FHDYo organlarida yuritiladigan hujjatlarning saqlanish muddatlari

«O‘zbekiston Respublikasi FHDYo organlarida ish yuritish tartibi haqidagi Yo‘riqnomada»da belgilanishiicha FHDYo organlarida hujjatlar quyida ko‘rsatilgan muddatlar ichida saqlanadi:

– Dalolatnoma yozuvlarining barcha turlari, tug‘ilganlik haqida tibbiy ma‘lumotnomalar va o‘lim haqida tibbiy guvohnomalar, gerbli guvohnomalarni kirim qilish daftarlari, gerbli guvohnomalarni sarflash daftarlari, alfavit daftarlari, arxiv fondi daftari – 75 yil davomida;

farzandlikka olish haqida hokim qarorlari va tug‘ilganlik haqida guvohnomalar, otalikni belgilash haqida arizalar va bu haqda sud qarorlari, farzandlikka olish va otalikni belgilashni bekor qilish haqida sud qarorlari, tashlandiq bolalar hujjatlari – 50 yil davomida;

1, 22, 97-shakl hisobotlari, taftish dalolatnomalari, buzilgan in guvohnomalarni yo'q qilish haqida dalolatnomalar, familiya, ism, ota ismini o'zgartirish bo'yicha yig'majildlar, dalolatnoma yozuvlariga o'zgartirish, tuzatish va qo'shimchalar kiritish, dalolatnoma yozuvlarini tiklash haqida yig'majildlar – 20 yil davomida;

nikohdan ajralish haqidagi ixtiyoriy arizalar va nikohni haqiqiy emas deb topish, er-xotindan birini muomalaga layoqatsiz deb topish haqida sud qarorlari va ozodlikdan mahrum qilish haqida sud hukmlari, yolg'iz onalar arizalari, takroriy guvohnomalar berish haqida arizalar – 10 yil davomida;

qayd etilgan nikohlar arizalari, aloqa xatlari, so'rovnomalar, xabarnomalar – 5 yil davomida;

nikohga kirish haqidagi vaqtida qayd etilmagan arizalar - 4 oy davomida;

nikohdan ajralish haqidagi vaqtida qayd etilmagan arizalar – 6 oy davomida saqlanadi.

Nazorat savollari:

1. *Fuqarolik holati dalolatnoma yozuvlari daftarlari qayerda saqlanadi?*
2. *Dalolatnoma yozuvlari daftarlari FHDYo arxivlarida qancha muddat saqlanadi va bu muddat o'tganidan so'ng nima qilinadi?*
3. *FHDYo arxivlari uchun ajratilgan xonalar qanday talablarga javob berishi kerak?*
4. *FHDYo organlarida yuritiladigan xizmat hujjatlari qancha muddat saqlanadi?*

21-mavzu. FHDYO ORGANLARINING HISOBOTI

FHDYo organlari tug'ilish, o'lim, nikoh tuzish va nikohdan ajralganlik haqidagi dalolatnoma yozuvlariga doir 97-shakl bo'yicha hisobotlarni har oyning 5-kunidan kechiktirmay Qoraqalpog'iston Respublikasi Adliya vazirligiga, Toshkent shahar va viloyatlar adliya boshqarmalariga topshirishlari kerak.

Fuqarolarning o'zini o'zi boshqarish mahalliy organlari tomonidan qayd etilgan dalolatnoma yozuvlarining har ikkala nusxasi 97-shakl bo'yicha 2 nusxada tuzilgan hisobot bilan keyingi oyning 2-kunidan kechiktirmay FHDYo organiga topshiriladi. Hisobotning ikkinchi nusxasi o'zini o'zi boshqarish mahalliy organlarida saqlanadi.

FHDYo organlarida qayd etilgan dalolatnoma yozuvlarining ikkinchi nusxasiga tibbiy muassasalar tomonidan berilgan o'lim to'g'risidagi guvohnomalar ilova qilinadi.

Adliya boshqarmasi dalolatnoma yozuvlarining to'g'riligini tekshiradi

va tekshirish paytida noto'g'ri yoki noaniq to'ldirilgan dalolatnoma yozuvlari aniqlanganda, ularni tegishli FHDYo organiga uch kun muddatda tuzatish uchun qaytaradi.

To'g'irlash uchun qaytarilgan dalolatnoma yozuvlari to'g'risidagi ma'lumotlar vedomostdan o'chirilmaydi.

Adliya boshqarmasi dalolatnoma yozuvlarini qayd etish uchun har oyning 10-kunidan kechiktirmay davlat statistika organiga topshiradi.

Davlat statistika organi o'tgan yilda topshirilgan dalolatnoma yozuvlarini keyingi yilning 1-iyulidan kechiktirmay viloyat FHDYo arxiviga topshirishi kerak.

97-shakldagi hisobot vedomosti to'rt nusxada tuziladi. Ulardan ikkitasi dalolatnoma yozuvlarining ikkinchi nusxasi bilan adliya boshqarmasiga, uchinchi nusxasi tuman, shahar davlat statistika organiga topshiriladi, to'rtinchisi esa FHDYo organida qoladi.

FHDYo organlari har chorakdan keyingi oyning 5-kunigacha adliya boshqarmasiga dalolatnoma yozuvlari bo'yicha 22-shakldagi, gerbli guvohnomalar bo'yicha esa 1-shakldagi birinchi chorak, yarim yillik, 9 oylik va yillik hisobotlarni topshirishlari kerak.

22-shakldagi hisobotda quyidagi ma'lumotlar ko'rsatiladi:

Tug'ilganlikni qayd etish bo'yicha – tug'ilishning umumiy soni; muddati o'tkazib qayd etilgan dalolatnoma yozuvlari; o'lik tug'ilgan bolalar; o'g'il bolalar soni; qiz bolalar soni; yolg'iz onadan tug'ilgan bolalar soni;

Otalikni belgilash bo'yicha – umumiy soni; sud qarori asosida otalikning belgilanishi;

Farzandlikka olish bo'yicha – umumiy soni; chet el fuqarolari tomonidan farzandlikka olingan bolalar soni;

Nikohni qayd etish bo'yicha – umumiy soni; nikohlanuvchilarning yoshini qisqartirib qayd etilgan nikohlar; chet el fuqarolari bilan tuzilgan nikohlar; sudning hal qiluv qarori bilan haqiqiy emas deb topilgan nikohlar;

Nikohdan ajralganlikni qayd etish bo'yicha – umumiy soni; sud qarori asosida bekor qilingan nikohlar; FHDYo bo'limida er-xotinning birgalikdagi arizasi asosida nikohdan ajralganlik; qo'shimcha asoslar bilan nikohdan ajralish;

O'limni qayd etish bo'yicha – umumiy soni; 1 yoshgacha bo'lgan bolalarning qayd etilgan o'limi soni; muddati o'tkazib va sudning qarori asosida qayd etilgan o'lim soni;

Tiklangan dalolatnoma yozuvlarining soni;

Familiya, ism va ota ismini o'zgartirish soni;

Dalolatnoma yozuvlariga o'zgartirish kiritish bo'yicha – ariza asosida; xulosa asosida; sud yoki tuman(shahar) hokimining qarori asosida kiritilgan o'zgartirishlar;

Undirilgan davlat boji;
Ko'rsatilgan pullik huquqiy xizmat summasi;
Gerb yig'imi summasi.

Gerbli guvohnomalar bo'yicha 1-shakldagi hisobotda quyidagi ma'lumotlar ko'rsatiladi:

- guvohnomalarning turlari;
- avvalgi yildan ortib qolgan guvohnomalar soni;
- hisobot yilida olingan guvohnomalar;
- birinchi marotaba berilgan guvohnomalar soni;
- takroriy berilgan guvohnomalar soni;
- yozilish vaqtida xatolikka yo'l qo'yilgan (buzilgan) guvohnomalar soni;
- boshqa viloyatlarga berilgan guvohnomalar soni;
- yo'qolgan guvohnomalar;
- jami ishlatilgan guvohnomalar;
- keyingi yilga qolgan guvohnomalar soni.

Adliya boshqarmalari FHDYo organlaridan olingan 1 va 22-shakllar bo'yicha hisobotlarni umumlashtiradi va har chorak o'tishi bilan keyingi oying 10-kunidan kechiktirmay Adliya vazirligiga topshirishi kerak.

Adliya boshqarmalari yillik hisobotlarni yangi yil yanvar oyining 10-kunidan kechiktirmay Adliya vazirligiga topshirishi kerak.

Hisobotlarning to'g'riligi uchun FHDYo bo'limlarida va Nikoh uylarida ularning mudirlari, qishloq fuqarolar yig'inlarida qayd etilgan dalolatnoma yozuvlari bo'yicha – qishloq fuqarolar yig'inlarining raislari, adliya boshqarmalarida boshqarma boshlig'ining FHDYo organiga rahbarlik qiluvchi o'rinbosari mas'ul bo'ladi.

O'zbekiston Respublikasining xorijdagi konsullik muassasalari tomonidan qayd etilgan fuqarolik holati dalolatnoma yozuvlari Adliya vazirligiga yangi yil yanvar oyining 10-kunidan kechiktirmay topshirilishi kerak.

Nazorat savollari:

1. FHDYo organlari tomonidan tuzilgan 97-shakldagi hisobotlar qaysi organga qancha muddatda topshiriladi?

2. Qishloq, ovul, shaharcha fuqarolar yig'inlarining fuqarolik holati dalolatnomalarini qayd etish bo'yicha hisobotlari qaysi organga taqdim qilinadi? Oylik hisobotlar necha nusxada tuziladi va qayerda saqlanadi?

3. Har chorakda topshiriladigan hisobotlarda qanday ma'lumotlar ko'rsatiladi?

4. Gerbli guvohnomalar bo'yicha har chorakda topshiriladigan hisobotlarda qanday ma'lumotlar ko'rsatiladi?

5. Hisobotlarning to'g'ri tuzilishi va o'z vaqtida taqdim etilishi uchun kim javobgar bo'ladi?

V bo'lim. CHET EL FUQAROLARI VA FUQAROLIGI BO'LMAGAN SHAXSLARGA NISBATAN FUQAROLIK HOLATI DALOLATNOMALARINI QAYD ETISH

22-mavzu. CHET EL FUQAROLARI VA FUQAROLIGI BO'LMAGAN SHAXSLARGA NISBATAN FUQAROLIK HOLATI DALOLATNOMALARINI QAYD ETISH

Chet el fuqarosi deb, O'zbekiston fuqarosi bo'lmagan, lekin O'zbekistonda yashab turuvchi va boshqa davlat fuqarosi ekanligini isbotlovchi dalillari bor shaxsga aytiladi.

Fuqaroligi bo'lmagan shaxslar deb, O'zbekistonda yashovchi O'zbekiston fuqaroligiga ega bo'lmagan va o'zining qaysi davlat fuqaroligiga mansub ekanligini isbotlovchi dalillari bo'lmagan shaxslarga aytiladi. O'zbekistonda yashab turuvchi chet el fuqarolari va fuqaroligi bo'lmagan shaxslar O'zbekiston qonunlari va Xalqaro shartnomalarda nazarda tutilgan hollardan tashqari uning hududida oilaviy munosabatlarda O'zbekiston Respublikasi fuqarolari bilan teng huquqlardan foydalanadilar va teng majburiyatlarga ega bo'ladilar.

O'zbekiston Respublikasining Oila kodeksiga muvofiq O'zbekiston Respublikasi FHDYo organlarida Respublika fuqarolarining MDH mamlakatlari, chet el fuqarolari va fuqaroligi bo'lmagan shaxslar bilan nikohni qayd etish hamda chet el fuqarolari o'rtasidagi nikohni qayd etish umumiy asoslarda amalga oshiriladi.

Chet el fuqarosi yoki fuqaroligi bo'lmagan shaxslarning O'zbekiston Respublikasi fuqarosi bilan nikohini qayd etish agar ushbu shaxslarning O'zbekiston Respublikasida bo'lish vizasi nikoh tuziladigan kunda haqiqiy bo'lsagina amalga oshiriladi.

O'zbekiston fuqarosi bilan nikohga kirgan chet el fuqarolari va fuqaroligi bo'lmagan shaxslarning shaxsini tasdiqlovchi hujjatlariga nikoh qayd etilganligi to'g'risida belgi qo'yiladi. Belgi tegishli ravishda o'zbek, rus yoki ingliz tilida qo'yilishi kerak.

Chet elda doimiy yashovchi O'zbekiston Respublikasi fuqarosining nikohini qayd etish o'sha davlat qonunchiligiga asosan uning vakolatli organlari tomonidan yoki O'zbekiston Respublikasining konsullik muassasalarida amalga oshiriladi.

Chet davlat hududida o'sha davlatning qonun hujjatlariga rioya qilingan holda O'zbekiston Respublikasi fuqarolari o'rtasida hamda O'zbekiston Respublikasi fuqarolari bilan chet el fuqarolari o'rtasida tuzilgan nikoh O'zbekiston Respublikasi Oila kodeksining 16-moddasida nazarda tutilgan nikoh tuzishga monelik qiladigan holatlar bo'lmasa, O'zbekiston Respublikasida haqiqiy deb e'tirof etiladi.

Boshqa davlatda yashovchi O'zbekiston Respublikasining fuqarosi bilan mazkur davlatning tegishli organlarida nikohni qayd ettirmoqchi bo'lgan o'sha davlat fuqarosining iltimosiga ko'ra konsul O'zbekiston Respublikasi fuqarosi nikohda turmasligi haqida ma'lumotnoma berishi mumkin. Agar konsullik muassasasida nikohlanuvchi shaxsning oilaviy ahvoli to'g'risida ma'lumotlar bo'lmagan hollarda konsul bu ma'lumotlarni O'zbekiston Respublikasi Tashqi ishlar vazirligi orqali Adliya vazirligidan oladi.

O'zbekiston Respublikasi hududida chet ellik fuqaro bilan O'zbekiston Respublikasi fuqarosi nikoh tuzgan vaqtda ham chet el fuqarosining oilaviy ahvoli haqida shunday ma'lumotnoma talab qilinadi.

O'zbekiston Respublikasi hududida O'zbekiston Respublikasi fuqarolari bilan chet el fuqarolari yoki fuqaroligi bo'lmagan shaxslar o'rtasidagi, shuningdek, chet el fuqarolari o'rtasidagi nikohdan ajratish O'zbekiston Respublikasi qonun hujjatlariga muvofiq amalga oshiriladi.

O'zbekiston Respublikasi hududidan tashqarida yashab turgan O'zbekiston Respublikasi fuqarosi O'zbekiston Respublikasi hududidan tashqarida yashab turgan eri (xotini) bilan tuzilgan nikohdan, mazkur shaxs qaysi davlat fuqarosi ekanligidan qat'iy nazar, O'zbekiston Respublikasi sudida ajralishga haqlidir.

O'zbekiston Respublikasi qonun hujjatlariga binoan FHDYo organlarida nikohdan ajralish mumkin bo'lgan hollarda bunday nikohdan ajralish O'zbekiston Respublikasining konsullik muassasalarida amalga oshishi mumkin.

O'zbekiston Respublikasi fuqarolari bilan chet el fuqarolari yoki fuqaroligi bo'lmagan shaxslar o'rtasidagi nikohdan ajratish O'zbekiston Respublikasi hududidan tashqarida tegishli chet el davlatining qonun hujjatlariga rioya etilgan holda amalga oshirilgan bo'lsa, O'zbekiston Respublikasida haqiqiy deb e'tirof etiladi.

O'zbekiston Respublikasida yashayotgan chet elliklar va fuqaroligi bo'lmagan shaxslarning bolalarining tug'ilishi umumiy asoslarda qayd etiladi. Tug'ilish to'g'risidagi dalolatnoma yozuvlarida «ota-onasining millati» ustunida ularning millatidan tashqari qaysi davlat fuqarosi ekanligi yozib qo'yiladi.

O'limni qayd etish ham umumiy asoslarda amalga oshiriladi. Chet el fuqarosi va fuqaroligi bo'lmagan shaxslarning milliy pasportlari yoki istiqomat uchun guvohnomalari maxsus ro'yxat asosida ichki ishlar organlariga topshiriladi. Shaxsini tasdiqlovchi hujjatlarning yo'qligi o'limni qayd etish uchun to'sqinlik qila olmaydi. Bu holda ichki ishlar organlariga shaxsini tasdiqlovchi hujjatlarning yo'qligi haqida ma'lumotnoma yuboriladi.

O‘zbekiston Respublikasi hududida chet el fuqarolari va fuqaroligi bo‘lmagan shaxslar tomonidan O‘zbekiston Respublikasi fuqarosi bo‘lgan bolani farzandlikka olishda O‘zbekiston Respublikasi Oila kodeksiga va «Voyaga yetmagan bolalarni farzandlikka olish va bolalarni oilaga tarbiyaga olish (patronat) to‘g‘risida»gi Nizom (O‘z.R. Vazirlar Mahkamasining 1999-yil 12-apreldagi 171-sonli qarori bilan tasdiqlangan)ga rioya qilinishi lozim. O‘zbekiston Respublikasi fuqarosi bo‘lgan bolalarni farzandlikka olish O‘zbekiston Respublikasida o‘z diplomatik vakolatxonasi bo‘lgan davlatlarning fuqarolari tomonidan amalga oshirilishi mumkin. Farzandlikka olishni istovchi shaxslarni ro‘yxatga olish O‘zbekiston Respublikasi xalq ta‘limi vazirligi tomonidan amalga oshiriladi. Xalq ta‘limi vazirligiga diplomatik vakolatxona tomonidan farzandlikka oluvchilar haqida to‘liq ma‘lumotlarni, jumladan familiya, ismi, ota ismi, tug‘ilgan vaqti, turar joyi, moddiy ahvoli haqidagi ma‘lumotlarni, tibbiy xulosa, oilaning axloqiy-ruhiy shart-sharoiti, farzandlikka oluvchilarning har biriga tavsifnomalarini o‘z ichiga olgan iltimosnomasi taqdim etiladi.

O‘zbekiston Respublikasi fuqarosi bo‘lgan va O‘zbekiston Respublikasi hududidan tashqarida yashayotgan bolani farzandlikka olish farzandlikka oluvchi qaysi davlatning fuqarosi bo‘lsa o‘sha davlatning vakolatli organi tomonidan amalga oshirilganligi, agar bola yoki uning ota-onasi O‘zbekiston Respublikasi hududidan jo‘nab ketishdan oldin yashab turgan joyidagi tuman, shahar hokimining farzandlikka olish to‘g‘risidagi ruxsatini olgan bo‘lsa, O‘zbekiston Respublikasida haqiqiy deb e‘tirof etiladi.

Agar farzandlikka olish natijasida bolaning O‘zbekiston Respublikasi qonun hujjatlari va xalqaro shartnomalari bilan belgilangan huquqlari buzilsa, farzandlikka oluvchi qaysi davlat fuqarosi bo‘lishidan qat‘iy nazar, farzandlikka olishni amalga oshirish mumkin emas. Agar farzandlikka olingan bo‘lsa, u sud tartibida bekor qilinishi kerak.

O‘zbekiston Respublikasi FHDYo organlarida fuqarolik holati dalolatnomalarini qayd ettirgan chet ellik fuqarolar va fuqaroligi bo‘lmagan shaxslarning dalolatnoma yozuvlariga o‘zgartirish, tuzatish va qo‘shimchalar kiritish, dalolatnoma yozuvlarini tiklash va bekor qilish umumiy asoslarda amalga oshiriladi. Agar O‘zbekiston Respublikasi FHDYo organlarida fuqarolik holati dalolatnomalarini qayd ettirgan chet el fuqarosi boshqa davlatda yashayotgan bo‘lsa, bu masalalar bo‘yicha O‘zbekiston Respublikasining chet eldagi konsullik muassasasiga murojaat etishi mumkin.

Sud yoki FHDYo organi va boshqa organlar chet el oila huquqining normalarini qo‘llashda mazkur normalarning mazmunini ularning

tegishli chet davlatida rasmiy sharhlanishi va amaliyotda qo'llanilishiga muvofiq tarzda aniqlaydi.

Sud, FHDYo organlari va boshqa organlar chet el oila huquqi normalari mazmunini aniqlash maqsadida yordam va tushuntirishlar olish uchun belgilangan tartibga rioya qilgan holda O'zbekiston Respublikasi Adliya vazirligi va boshqa vakolatli organlarga murojaat qilishlari yoxud ekspertlarni jalb etishlari mumkin.

Manfaatdor shaxslar talab yoki e'tirozlarini tasdiqlash uchun o'zlari asoslanayotgan chet el oila huquqi normalarining mazmunini aniqlash maqsadida sudga, FHDYo organlariga boshqa tarzda yordam berishga haqlidir.

Agar amalga oshirilgan choralarga qaramay, chet el oila huquqi normalarining mazmuni aniqlanmagan bo'lsa, O'zbekiston Respublikasining qonun hujjatlari qo'llaniladi.

Nazorat savollari:

1. O'zbekiston Respublikasida yashovchi chet el fuqarolari va fuqaroligi bo'lmagan shaxslarning oilaviy munosabatlardagi huquq va majburiyatlari O'zbekiston Respublikasi fuqarolarining huquq va majburiyatlaridan farq qiladimi?

2. Chet el fuqarosi yoki fuqaroligi bo'lmagan shaxs bilan O'zbekiston fuqarosi o'rtasidagi nikoh qanday tartibda qayd etiladi?

3. O'zbekiston Respublikasi fuqarolarining O'zbekiston Respublikasidan tashqarida tuzilgan nikohi O'zbekiston Respublikasida e'tirof etiladimi?

4. O'zbekiston Respublikasi hududida O'zbekiston Respublikasi fuqarolari bilan chet ellik fuqarolar o'rtasidagi, shuningdek chet ellik fuqarolar o'rtasidagi nikohdan ajralish qanday tartibda amalga oshiriladi?

5. Chet el fuqarolarining tug'ilishi va o'limi qanday qayd etiladi?

6. O'zbekiston Respublikasi fuqarosi bo'lgan bolani chet ellik fuqarolar tomonidan farzandlikka olish qanday amalga oshiriladi?

MAVZULARGA OID MASALALAR

1-masala:

54 yoshli fuqaro Ahmedovaning mehnatga layoqatsiz, 1-guruh nogironi bo'lgan eri, 26 yoshli qizi, 21 va 15 yoshli o'g'illari bor edi. 28-yillik birgalikdagi hayot davomida eri bilan birgalikda uy-joy qurgan, ozmi-ko'pmi mol-mulk orttirgan edilar. Qizini turmushga uzatgandi. Eri nogiron, katta o'g'li institutda, kichik o'g'li maktabda o'qiyotgan bo'lganligi sababli qarilik pensiyasiga chiqqan bo'lishiga qaramay ishlar va oilaning asosiy boquvchisi edi. Ahmedova to'satdan yurak huruji natijasida vafot etdi. Yaqinlari chuqur qayg'u bilan uni oxirgi yo'lga kuzatdilar, lekin o'lim to'g'risida guvohnoma olish uchun FHDYo bo'limiga murojaat etmadilar.

Ahmedovaning o'limini o'z vaqtida qayd etmaslik qanday huquqiy oqibatlarga olib kelishi mumkin?

2-masala:

Fuqaro K. bolasining tug'ilishini qayd etish uchun tuman FHDYo bo'limiga murojaat qilganida, FHDYo bo'limi xodimi Oila kodeksiga asosan bolaning tug'ilishini qayd etish uchun bir oy ichida murojaat etilishini ta'kidlab, unga bir haftadan keyin kelishini aytdi. Keyingi safar bu holat takrorlandi. FHDYo bo'limi xodimi bolaning tug'ilishi haqidagi tibbiy ma'lumotnoma, ota-onaning pasporti, ularning nikoh guvohnomasi, yashash joyidan va ish joyidan ma'lumotnoma hamda ma'lumoti haqidagi hujjatning kseronusxasini taqdim etishni talab qildi.

FHDYo bo'limi xodimining xatti-harakatlariga baho bering. Uning talabi haqlimi?

3-masala:

Qashqadaryo viloyati Qarshi shahrida yashovchi fuqaro Bahromov Toshkent shahar S.Rahimov tumanida yashovchi fuqaro Azimova bilan nikoh tuzish uchun Toshkent shahrida maxsus tashkil etilgan nikoh uylaridan biriga murojaat qilishdi. Nikoh uyi mudirasi nikoh nikohlanuvchi erkakning doimiy yashash joyidagi FHDYo bo'limida qayd etilishi kerakligini asos qilib, arizani qabul qilishni rad etdi.

Nikoh uyi mudirasining harakatlarini izohlang.

4-masala:

Toshkent shahrida tug'ilgan va shu yerda o'sgan K. Muhamedova Surxondaryo viloyati Termiz shahriga kelin bo'lib tushdi, lekin Toshkentdagi ro'yxatdan(propiskadan) o'chmadi.

Oradan bir necha yil o'tgach, u kasallik oqibatida vafot etdi.

Uning Toshkent shahrida yashayotgan ota-onasi uylarini sotish niyatida notariusga murojaat etganlarida, notarius boshqa zarur hujjatlar bilan birga uyda ro'yxatda turgan hamma voyaga yetgan shaxslarning yozma roziligini talab qildi. Otasi K.ning vafot etganligini aytganda, notarius o'lim to'g'risidagi guvohnomani talab qildi. Otada bunday guvohnoma bo'lmaganligi uchun o'zi yashab turgan joydagi FHDYo bo'limiga murojaat qildi. FHDYo bo'limi takroriy guvohnoma olish uchun o'lim haqidagi dalolatnoma yozuvi saqlanayotgan FHDYo bo'limiga murojaat etish kerakligini aytib, arizani qanoatlantirmadi.

FHDYo bo'limi xodimining harakatlarini izohlang.

5-masala:

O'zaro nikohda bo'lmagan D. Salimov va T. Asilovalar o'rtasida farzand tug'ildi. Uning tug'ilishini qayd etish uchun FHDYo bo'limiga kelgan Salimov bir yo'la bolaga nisbatan otalikni belgilashni iltimos qildi. FHDYo bo'limi xodimi tug'ilishni qayd etish uchun alohida, otalikni belgilash uchun alohida davlat boji to'lashni talab qildi.

FHDYo organi xodimi to'g'ri harakat qilganmi? Uning harakatlarini izohlang.

6-masala:

A. ismli qiz D. ismli yigit bilan uchrashib ahd-u paymon qilib yurishdi. Ularning munosabatlari chuqurlashib, A. homilador bo'lib qoldi.

D. ota-onasining yoniga borib sharoitni tushuntirishini va sovchi yuborishini aytib ketganicha qaytib kelmadi.

Vaqt kelib A. farzandli bo'ldi.

Savol: Bolaning tug'ilishi FHDYo organlarida qayd etilganda, ota to'g'risidagi ma'lumotlar nima asosda yoziladi? Tug'ilish to'g'risidagi guvohnomaning «otasi» bandiga nima yoziladi?

7-masala:

Sa'dullayevlar oilasida 1999-yili farzand tug'ildi. Ota-otaning loqaydligi tufayli tug'ilish o'z vaqtida qayd etilmadi. Bola yetti yoshga to'lganda, uni maktabga joylashtirish uchun tug'ilganlik haqidagi guvohnomasi talab qilindi. Shundagina ota-ona bolaga guvohnoma olishlari kerakligini eslashdi va FHDYo bo'limiga murojaat etishdi. FHDYo bo'limi tug'ilishni qayd etish muddati qonunda bir oy deb belgilanganligini asos qilib, Sa'dullayevlardan eng kam oylik ish haqining ikki baravari miqdorida jarima to'lashlari kerakligini, endi tug'ilishni oddiy tartibda qayd etib bo'lmasligini, tug'ilish to'g'risidagi yo'qolgan

yozuvlarni tiklash tartibida qayd etilishini tushuntirdi va yo‘qolgan yozuvni tiklash uchun kerak bo‘ladigan hujjatlarni talab qildi.

FHDYo bo‘limi xodimining talabi haqlimi? Uning xatti-harakatlarini izohlang.

8-masala:

S. qonuniy nikohda bo‘lishiga qaramay, B. ismli ayol bilan uchrashib yurdi. Ularning o‘rtasida farzand tug‘ildi. S. bolaning tug‘ilishini qayd etish vaqtida otalikni belgilashni so‘radi. FHDYo organi xodimi S.ning qonuniy nikohdagi xotini K.ning bolaga nisbatan otalikni belgilash uchun yozma roziligini talab qildi.

FHDYo organi xodimi to‘g‘ri harakat qilganmi? Uning harakatlarini izohlang.

9-masala:

O‘zbekiston Respublikasi fuqarosi F. ismli ayol Birlashgan Arab Amirliklari fuqarosi A. bilan nikoh tuzish haqida Toshkent shahridagi nikoh uylaridan biriga murojat qildilar. Nikoh uyi xodimi nikoh tuzuvchilarning shaxsini tasdiqlovchi hujjatlari va hujjatning kseronusxalarini talab qilib oldi va belgilangan muddatda ularning nikohini qayd etdi.

Nikoh uyi xodimi qanday xatolikka yo‘l qo‘ydi?

10-masala:

Fuqaro A. va S. FHDYo bo‘limiga nikoh tuzish haqida ariza bilan murojaat qilishdi. FHDYo bo‘limi xodimi ularga nikoh ariza berilgan kundan boshlab bir oydan keyin qayd etilishini tushuntirdi va tibbiy ko‘rikdan o‘tish uchun yo‘llanma berdi. A. va S. tibbiy ko‘rikdan o‘tishdan bosh tortishdi. Sabab qilib ular opa-singilning bolalari, ya’ni xolavachcha bo‘lganliklari uchun bir-birlarini juda yaxshi bilishlari va sog‘ligidan o‘zaro xabardor ekanliklarini ko‘rsatdilar.

Savol: 1. Opa-singillarning bolalari o‘rtasida nikoh tuzish mumkinmi?

2. Nikohlanuvchi shaxslarni tibbiy ko‘rikdan o‘tkazish nikohlanuvchilarning roziligi bilan amalga oshiriladimi?

3. Nikohlanuvchi shaxslarni tibbiy ko‘rikdan o‘tkazish hajmi va tartibi qaysi organ tomonidan belgilanadi?

11-masala:

Fuqaro T. sodir qilgan jinoyati uchun 5-yil muddatga ozodlikdan mahrum qilindi. Oradan ikki yil o‘tgach, uning xotini S. yashash joyi bo‘yicha FHDYo bo‘limiga nikohdan ajralish haqida ariza bilan murojaat

qildi. FHDYo bo‘limi xodimi undan shaxsini tasdiqlovchi hujjatini, nikoh guvoohnomasini va erining ozodlikdan mahrum qilish haqidagi sudning qonuniy kuchga kirgan hukmidan nusxasini talab qildi. Bu hujjatlar taqdim qilingach, nikohdan ajralish haqida dalolatnoma yozuvi tuzildi va S. ga ajralish haqidagi guvoohnoma berildi.

FHDYo bo‘limi xodimining harakatlari to‘g‘rimi? Bu holatni Oila kodeksining tegishli moddalariga asoslangan holda izoh bering.

12-masala:

Bolani farzandlikka oluvchilarning iltimosiga ko‘ra tuman hokimining farzandlikka olish haqidagi qarorida bolaning tug‘ilgan joyini o‘zgartirish haqida ko‘rsatma berildi, ya‘ni Samarqand shahrida tug‘ilgan bolaning tug‘ilgan joyini Toshkent shahri deb ko‘rsatilishi talab qilindi.

Savol: 1. Farzandlikka olingan bolaning tug‘ilgan joyini o‘zgartirish mumkinmi?

2. Agar mumkin bo‘lsa, bunday holat qanday rasmiylashtiriladi?

13-masala:

34 yoshli fuqaro Qo‘ng‘irov familiyasining xunuk talaffuz etilishini asos qilib ko‘rsatib, FHDYo bo‘limiga familiyasini o‘zgartirish haqida murojaat qildi. FHDYo bo‘limi xodimi undan ish joyidan, tuman mudofaa bo‘limidan uning familiyasini o‘zgartirishiga qarshi emasliklari haqida ma‘lumotnoma va xotining notarial tartibda tasdiqlangan yozma roziligini taqdim etishini talab qildi.

Savol: FHDYo bo‘limi xodimining talabi haqlimi? Familiya, ism yoki ota ismini o‘zgartirish uchun murojaat etgan fuqarodan qanday hujjatlar talab qilinishi kerak?

14-masala:

Fuqaro S. bir yildan ortiq qayerdaligi ma‘lum bo‘lmaganligi uchun sud tartibida bedarak yo‘qolgan deb topildi. Uning xotini K. FHDYo organiga eri bilan nikohdan ajralishni rasmiylashtirish uchun murojaat etdi. FHDYo organi tegishli hujjatlar asosida nikohdan ajralish haqidagi dalolatnoma yozuvini qayd etib, K.ga nikohdan ajralish haqidagi guvoohnomani berdi.

Oradan ma‘lum vaqt o‘tgach, S. qaytib keldi va sobiq xotini bilan nikohini tiklash maqsadida ular FHDYo organiga murojaat etishdi.

Savol: FHDYo organi qaysi yozuvni bekor qilishi kerak va qanday tartibda?

15-masala:

Er-xotin Kenjayevlar 6 yil turmush qurishdi. Kenjayevning bolalikda kechirgan og‘ir kasalligi tufayli u farzandli bo‘la olmasligi ma‘lum bo‘ldi. Er-xotin o‘zaro kelishib, sun‘iy homila hosil qilish yo‘li bilan farzandli bo‘lishga qaror qilishdi. Homila yaxshi rivojlanib kelayotgan bir vaqtda, sirdan xabardor bo‘lgan Kenjayevning onasi bunday usul bilan tug‘ilgan bolani qabul qilmasligini aytdi.

Vaqt kelib bola tug‘ildi. Kenjayev bolani tan olmadi va tug‘ilishni qayd etish vaqtida o‘zini bolaning otasi sifatida yozilishiga qarshilik ko‘rsatdi.

Bunday holatda FHDYo organi xodimi qanday harakat qilishi kerak? O‘z.R. Oila kodeksining tegishli moddasi asosida izohlang.

16-masala:

Fuqaro Ashurov va Turdimatova bir oila bo‘lib yashay boshladilar, lekin nikohlarini qonuniy rasmiylashtirish uchun FHDYo organiga murojaat etmadilar. Ular o‘rtasida farzand tug‘ildi.

Bolaning tug‘ilishini qayd etish uchun ular FHDYo organiga qanday hujjatlarni taqdim etishlari kerak? Nikoh tuzilganligi to‘g‘risidagi guvohnoma taqdim etilmasa ham tug‘ilish qayd etilishi mumkinmi?

17-masala:

Fuqaro Ahmedov N. tungi smenadan qaytayotib, yo‘l chekkasidagi daraxt tagida yotgan chaqaloqni ko‘rib qoldi. U bir oz o‘ylanib turdi, keyin bolani ko‘tarib uyiga keldi. Er-xotin maslahatlashib bolani o‘zlari boqib olishga qaror qilishdi. Oradan bir oy vaqt o‘tgach, bolaga tug‘ilganlik haqida guvohnoma olish uchun tuman FHDYo bo‘limiga murojaat qilishdi. Ular FHDYo bo‘limiga pasportlari va nikoh guvohnomalarini taqdim etdilar. FHDYo bo‘limi tug‘ilishni qayd etishni rad qildi.

Savol: FHDYo bo‘limining harakatlari to‘g‘rimi? Topib olingan bolaning tug‘ilishi qanday qayd etiladi? Ahmedovlar bolani farzandlikka olmoqchi bo‘lsalar qaysi organga murojat qilishlari kerak?

18-masala:

43 yoshli fuqaro Eshmatov Pardaboy ismini o‘zgartirish haqida FHDYo organiga murojaat etdi. U maxsus shakldagi ariza blankasini to‘ldirib o‘zi haqidagi ma‘lumotlarni, shu jumladan nikoh tuzganligi, 19, 15, va 11yoshli farzandlari borligini ko‘rsatdi. FHDYo organi uning iltimosini qanoatlantirib, ismini u tanlagan ismga o‘zgartirish haqida xulosa tayyorladi. Xulosa asosida Eshmatovning tug‘ilganlik haqidagi dalolatnoma yozuviga o‘zgartirish kiritildi va shu asosda yangi guvohnoma yozib berildi.

FHDYo organi yana qaysi dalolatnoma yozuvlariga o'zgartirish kiritishi kerak?

19-masala:

Turdiyev F. va Turdiyeva S. lar 22 yil turmush qurishdi. Ikki farzandli bo'lishdi. Oxirgi yillarda ularning murosalarini kelishmay, oiladan tinchlik yo'qolgan edi. Ular bir necha bor nikohdan ajralishga qaror qilishar, o'rtadagi bolalarning taqdirini o'ylab yana yarashib ketishar edi. Oradan yillar o'tib, bolalar voyaga yetishdi. Oilani saqlab qolishning boshqa imkoniyati qolmadi deb hisoblagan Turdiyevlar FHDYo bo'limiga nikohdan ajralish haqida birgalikda ariza berdilar. Ularning o'rtasida voyaga yetmagan bolalari va mulkiy nizolari bo'lmaganligi sababli FHDYo bo'limi arizani qabul qildi va nikohdan ajralishni qayd etish uchun 3 oylik muddat belgiladi.

Oradan 20 kun o'tgach, Turdiyev FHDYo bo'limi mudiriga murojaat qilib, 2 yilga xorijiy davlatga xizmat safariga ketayotganligi uchun nikohdan ajralishni qayd etish muddatini qisqartirishni so'radi va ish joyidan xizmat safariga jo'natilayotganligini tasdiqlovchi ma'lumotnomani taqdim qildi. FHDYo bo'limi mudiri Turdiyevning iltimosini qanoatlantirib, er-xotin ishtirokida nikohdan ajralishni qayd etdi va ularning har biriga nikohdan ajralganlik to'g'risidagi guvohnomani taqdim etdi.

Savol: FHDYo bo'limi mudiri to'g'ri harakat qilganmi?

20-masala:

S. ismli yigit T. ismli qiz bilan uchrashib yurgan. Qiz undan homiladorligini eshitgach, u bilan munosabatlarini uzgan. Oradan vaqt o'tib, u bo'lgan voqealarni tez-tez eslaydigan, zurriyoti haqida o'ylaydigan bo'lib qoldi. Oxiri bolaning onasi bilan uchrashib, bolaga o'z familiyasini berishga qaror qildi.

T.ni izlab kelganda, u og'ir kasallikdan vafot etganligini, bolasi buvisi qaramog'ida ekanligini eshitdi.

Savol: Endi S. bolaga nisbatan otalikni belgilay oladimi? S. otalikni belgilash haqidagi ariza bilan qaysi organga murojaat qilishi mumkin?

MAVZULARGA OID TESTLAR

1. Qaysi qatorda FHDYo organlari tomonidan amalga oshiriladigan harakatlar to'g'ri ko'rsatilgan?

A) Tug'ilish, o'lim, nikohdan ajralishni qayd etish, nikoh shartnomasini tasdiqlash.

B) Tug'ilish, o'lim, nikoh tuzishni qayd etish, farzandlikka olish haqida qaror chiqarish.

D) Tug'ilish, o'lim, nikoh tuzishni va nikohdan ajralishni qayd etish.

E) Tug'ilish, o'lim, nikoh tuzishni qayd etish, nikohni haqiqiy emas deb topish.

2. FHDYo organlari faoliyati ustidan umumiy rahbarlikni qaysi organ amalga oshiradi?

A) O'zbekiston Respublikasi Vazirlar Mahkamasi.

B) O'zbekiston Respublikasi Adliya vazirligi.

D) Qoraqalpog'iston Respublikasi Adliya vazirligi, Toshkent shahar va viloyatlar adliya boshqarmalari.

E) Viloyatlar va Toshkent shahar hokimlari.

3. Qaysi holatlar FHDYo bo'limiga murojaat etilgan kuni rasmiylashtiriladi?

A) Tug'ilish, otalikni belgilash, farzandlikka olish, o'lim.

B) Tug'ilish, farzandlikka olish, nikohdan ajralish, o'lim.

D) Tug'ilish, otalikni belgilash, nikohni qayd etish, familiya, ism, ota ismini o'zgartirish.

E) Tug'ilish, otalikni belgilash, nikohni qayd etish, nikohdan ajralishni qayd etish.

4. Fuqarolik holati dalolatnomalarini qayd etish vakolatiga ega bo'lgan organlar:

A) Tuman (shahar) FHDYo bo'limlari, adliya boshqarmalari, mahalla xotin-qizlar qo'mitalari.

B) Tuman (shahar) FHDYo bo'limlari, notarial idoralar, qishloq fuqarolar yig'inlari.

D) Tuman, shahar FHDYo bo'limlari, fuqarolik sudlari, O'zbekistonning chet eldagi konsullik muassalari.

E) Tuman (shahar) FHDYo bo'limlari, qishloq fuqarolar yig'inlari, O'zbekiston Respublikasining chet eldagi konsullik muassalari.

5. Qaysi holatlar rasmiylashtirilganda davlat boji undirilmaydi?

A) Er-xotindan birining arizasi asosida nikohdan ajralish qayd etilganda.

B) Er-xotinning birgalikdagi arizasi asosida nikohdan ajralish qayd etilganda.

D) Nikohdan sud tartibida ajratilganda.

E) Nikoh haqiqiy emas deb topilganda.

6. Tuman (shahar) FHDYo bo'limlarida yuritiladigan dalolatnoma daftarlarining turlari qaysi qatorda to'g'ri ko'rsatilgan?

A) Tug'ilganlik, o'lim, nikoh, otalikni belgilash, farzandlikka olishni qayd etish daftarlari.

B) Tug'ilganlik, nikoh, familiya, ism, ota ismini o'zgartirish, o'limni qayd etish daftarlari.

D) Tug'ilganlik, nikoh, nikohdan ajralish, dalolatnoma yozuvlariga kiritilgan o'zgartirishlarni qayd etish daftarlari.

E) Tug'ilganlik, nikoh, nikohdan ajralish, o'limni qayd etish, tug'ilganlik haqidagi tiklangan dalolatnoma yozuvlarni qayd etish daftarlari.

7. Qaysi hollarda fuqarolik holati dalolatnomalarini qayd etish rad qilinishi mumkin?

A) FHDYo organining ish ko'lami ko'p bo'lsa;

B) Gerbli guvohnoma blankalari yetarli bo'lmasa;

D) Dalolatnoma yozuvini qayd ettirish uchun murojaat qilgan shaxs bunga huquqli bo'lmasa yoki muomalaga layoqatsiz bo'lsa;

E) FHDYo organlari fuqarolik holati dalolatnomalarini qayd etishni rad qilish huquqiga ega emas

8. FHDYo organi tomonidan davlat boji undiriladigan holatlar qaysi qatorda to'g'ri ko'rsatilgan?

A) Tug'ilish, o'lim, nikoh tuzish, nikohdan ajralish.

B) Otalikni belgilash, farzandlikka olishni rasmiylashtirish, familiya, ism, ota ismini o'zgartirish.

D) Nikoh tuzish, nikohdan ajralishni qayd etish, otalikni belgilash.

E) Nikoh tuzish, nikohdan ajralishni qayd etish, familiya, ism, ota ismini o'zgartirish.

9. Gerbli guvohnomalar qaysi bosmaxonalarda chop etiladi?

A) «Adolat» nashriyoti bosmaxonasida.

B) «O'zbekiston» nashriyoti bosmaxonasida.

D) «Sharq» nashriyoti bosmaxonasida.

E) «Davlat belgisi» bosmaxonasida.

10. Takroriy guvohnomalar qaysi hollarda yozib beriladi?

A) Dalolatnoma yozuvlariga o'zgartirish va qo'shimchalar kiritilganda.

B) Dalolatnoma yozuvlari tiklanganda.

- D) Guvohnomalar yo'qotilganda yoki nobud bo'lganda.
- E) Guvohnomalarni to'ldirish vaqtida imlo xatolariga yo'l qo'yilganda.

11. O'talikni belgilash kimlarga nisbatan amalga oshiriladi?

- A) Tug'ilgunga qadar otasi vafot etgan bolalarga.
- B) Tug'ilgunga qadar ota-onasi nikohdan ajrashgan bolalarga.
- D) Topib olingan (tashlandiq) bolalarga nisbatan.
- E) Ota-onasi nikohda bo'lmagan bolalarga.

12. Bolalarni farzandlikka olish qaysi organning qarori asosida amalga oshiriladi?

- A) Voyaga yetmaganlar ishi bilan shug'ullanuvchi komissiya qarori bilan.
- B) Tuman(shahar) hokimining qarori bilan.
- D) Tuman(shahar) sudining qarori bilan.
- E) FHDYo organining qarori bilan.

13. Nikohni qayd etish mumkin bo'lmagan holatlar:

- A) Nikohlanuvchilarning yoshi o'rtasidagi 10 yoshdan oshiq farq bo'lishi.
- B) Nikohlanuvchilardan birining og'ir kasalligi.
- D) Guvohlarning ishtirok etmayotganligi.
- E) Nikohlanuvchi shaxslardan birining o'rniga ishonchnoma asosida vakilning ishtirok etishi.

14. Nikoh yoshini qisqartirish haqidagi ariza bilan qaysi organga murojaat etilishi kerak?

- A) Tuman (shahar) FHDYo bo'limiga.
- B) Voyaga yetmaganlar ishi bilan shug'ullanuvchi komissiyaga.
- D) Tuman (shahar) hokimiga.
- E) Maxsus tashkil etilgan Nikoh uylariga.

15. O'lik tug'ilgan bolalarning tug'ilishi qaysi FHDYo organida qayd etiladi?

- A) Bolaning ota-onasi yoki ulardan birining yashash joyidagi FHDYo bo'limida.
- B) O'lik bola tug'ilgan tibbiy muassasa joylashgan hududdagi FHDYo bo'limida.
- D) Bolaning ota-onasi murojaat etishi qulay bo'lgan joydagi FHDYo bo'limida.
- E) Bola o'lik tug'ilsa, uning tug'ilishi FHDYo organlarida qayd etilmaydi.

16. Qaysi holatlarda marhumni dafn qilish taqiqlanadi?

A) Marhumning shaxsi aniqlanmagan bo'lsa.

B) Fuqaro O'zbekiston Respublikasi hududidan tashqarida vafot etgan bo'lsa.

D) O'lim fakti FHDYo organlarida qayd etilmagan bo'lsa.

E) Qonunda marhumni dafn etish taqiqlanadigan holatlar belgilanmagan.

17. Farzandlikka olingan bola bilan farzandlikka oluvchilar o'rtasidagi huquq va majburiyatlar qaysi vaqtdan boshlab vujudga keladi?

A) Farzandlikka oluvchilar vasiylik va homiylik organlariga barcha zarur hujjatlarni taqdim etgan vaqtdan boshlab.

B) Tuman (shahar) hokimining farzandlikka olish to'g'risida qarori chiqqan vaqtdan boshlab.

D) Farzandlikka olingan bolaning tug'ilishi to'g'risidagi yozuvlarga o'zgartirish kiritilgan vaqtdan boshlab

E) Farzandlikka oluvchilarning shaxsini tasdiqlovchi hujjatlariga bola to'g'risidagi ma'lumotlar kiritilgan vaqtdan boshlab.

18. Nikohlanuvchi shaxslarni tibbiy ko'rikdan o'tkazish hajmi va tartibi qaysi organ tomonidan belgilangan?

A) O'zbekiston Respublikasi Vazirlar Mahkamasi.

B) O'zbekiston Respublikasi Adliya vazirligi.

D) O'zbekiston Respublikasi Sog'liqni saqlash vazirligi.

E) Qoraqalpog'iston Respublikasi Adliya vazirligi, viloyatlar va Toshkent shahar adliya boshqarmalari.

19. Qaysi hollarda nikohlanuvchi shaxslarni tibbiy ko'rikdan o'tishlari talab qilinmaydi?

A) Nikoh qayd etilgunga qadar nikohlanuvchilar bir yildan ortiq vaqt birga yashagan bo'lsalar.

B) Nikohlanuvchilardan biri surunkali kasalligi borligi tufayli tibbiy muassasalarda ro'yxatda turgan bo'lsa.

C) Nikohlanuvchilar 50 yoshdan oshgan bo'lsalar.

E) Nikohlanuvchilarning tibbiy ko'rikdan o'tishlari talab qilinmaydigan holatlar normativ hujjatlarda belgilanmagan.

20. Nikoh tuzish shartlari:

A) Nikoh tuzuvchilarning va ularning ota-onalarining roziligi.

B) Nikoh tuzuvchilarning roziligi va nikoh yoshiga yetgan bo'lishlari.

D) Nikoh tuzuvchilarning roziligi va o'zini o'zi boshqarish organlarining ruxsatnomasi.

E) Nikoh tuzuvchilarning roziligi va ularda yuqumli kasalliklarning bo'lmasligi. ng

21. Qaysi hollarda nikohdan ajralish er-xotindan birining arizasi asosida qayd etiladi?

- A) Agar er-xotindan biri uzoq muddatli xizmat safariga ketgan bo'lsa.
- B) Agar er-xotindan biri kasalligi yoki nogironligi tufayli FHDYo bo'limiga kela olmasa.
- D) Agar er-xotinning farzandlari voyaga yetgan bo'lsa.
- E) Agar er-xotindan biri uch yildan kam bo'lmagan muddatga ozodlikdan mahrum qilingan bo'lsa.

22. Familiya, ism, ota ismini o'zgartirish haqidagi ariza qanoatlantirilmasa, fuqaro qaysi organga shikoyat qilishi mumkin?

- A) Qoraqalpog'iston Respublikasi Adliya vazirligi, viloyatlar va Toshkent shahar adliya boshqarmalariga.
- B) O'zbekiston Respublikasi Adliya vazirligiga.
- D) Fuqarolik sudiga.
- E) Familiya, ism, ota ismini o'zgartirishni rad etish haqidagi xulosa ustidan shikoyat qilib bo'lmaydi, 1-yildan so'ng shu iltimos bilan qaytadan FHDYo organiga murojaat etish mumkin.

23. Farzandlikka olingan bolaning tug'ilish to'g'risidagi dalolatnoma yozuvida uning tug'ilgan vaqti o'zgartirilishi mumkinmi?

- A) uch oygacha farq bilan o'zgartirilishi mumkin.
- V)olti oygacha farq bilan o'zgartirilishi mumkin.
- D) bir yilgacha farq bilan o'zgartirilishi mumkin.
- E) Bolaning tug'ilgan vaqtini o'zgartirish mumkin emas.

24. Familiya, ism, ota ismini o'zgartirish haqidagi tuman (shahar)FHDYo bo'limining xulosasi qaysi organning xulosasi olingandan keyin tuziladi?

- A) O'zbekiston Respublikasi Adliya vazirligining
- B) Adliya boshqarmalarining.
- D) Ichki ishlar boshqarmasining.
- E) Fuqaro yashab turgan joyidagi mahalliy o'zini o'zi boshqarish organining.

25. Hayotining birinchi haftasi davomida o'lgan bolalarning tug'ilishi va o'limi qanday rasmiylashtiriladi?

- A) Ularning tug'ilishi va o'limi qayd etilmaydi, qabristonga topshirish uchun ma'lumotnoma yozib beriladi.
- B) Faqat o'lim qayd etiladi va o'lim to'g'risida guvohnoma beriladi.
- D) Faqat tug'ilish qayd etiladi va qabristonga topshirish uchun ma'lumotnoma yozib beriladi.
- E) Tug'ilish va o'lim qayd etiladi va qabristonga topshirish uchun ma'lumotnoma yozib beriladi.

26. Agar er-xotindan biri sud tartibida bedarak yo'qolgan deb topilgan bo'lsa, nikohdan ajralish qanday tartibda amalga oshiriladi?

A) Ikkinchisining tuman (shahar) FHDYo bo'limiga bergan arizasi asosida.

B) Sud tartibida, da'vo qo'zg'atish yo'li bilan.

D) Bedarak yo'qolgan deb topilgan shaxs belgilangan tartibda o'lgan deb e'lon qilingandan keyingina nikoh munosabatlari tugagan hisoblanadi.

E) Bedarak yo'qolgan deb topilgan shaxs va uning xotini (eri) o'rtasida farzandlar bo'lmasa, FHDYo organi nikohdan ajralishni qayd etadi.

27. Er-xotin o'rtasidagi huquq va majburiyatlar qaysi vaqtdan boshlab vujudga keladi?

A) FHDYo organiga ariza berilgan kundan boshlab.

B) Bir oila bo'lib yashay boshlagan vaqtdan.

D) Pasportini nikohdagi familiyasi bo'yicha o'zgartirgan vaqtdan boshlab.

E) Nikoh FHDYo organlarida qayd etilgan vaqtdan boshlab.

28. Otalikni belgilash haqidagi ariza FHDYo organiga bola tug'ilgan vaqtdan boshlab qancha muddat ichida berilishi mumkin?

A) Bola tug'ilgan vaqtdan boshlab 1-yil ichida.

B) Bola tug'ilgan vaqtdan boshlab 3-yil ichida.

D) Bola voyaga yetgunga qadar.

E) Ariza berish muddati qonun bilan cheklanmagan.

29. Qaysi hollarda otalikni belgilash faqat otaning arizasi asosida amalga oshiriladi?

A) Agar bolaning onasi ota bilan birga FHDYo organlariga ariza berishni xohlamasa.

B) Agar ona sud tartibida muomalaga layoqatsiz deb topilgan bo'lsa.

D) Agar ona voyaga yetmagan bo'lsa.

E) Agar bola ona tomonidan bolalar muassasasiga topshirilgan bo'lsa.

30. Agar otalikni belgilash haqida ota-onaning birgalikdagi arizasi bo'lmasa, otalik qanday belgilanadi?

A) Ota-onalardan birining da'vo arizasi bilan sud tartibida belgilanadi.

B) Onaning arizasi asosida vasiylik va homiylik organida belgilanadi.

D) Tibbiy ekspertiza natijalari asosida belgilanadi.

E) Otalikni belgilash imkoniyati bo'lmaydi.

31. Farzandlikka olishni rasmiylashtirish vaqtida, bolaning tug'ilgan joyini o'zgartirish mumkinmi?

A) 1 yoshgacha bo'lgan bolaning tug'ilgan joyini viloyat doirasida o'zgartirish mumkin.

B) 10 yoshgacha bo'lgan bolaning tug'ilgan joyini O'zbekiston Respublikasi doirasida o'zgartirish mumkin.

D) 10 yoshgacha bo'lgan bolalarning tug'ilgan joyini MDH mamlakatlari doirasida o'zgartirish mumkin.

E) Tug'ilgan joyini o'zgartirish mumkin emas.

32. Nikoh tuzishga monelik qiladigan holat qaysi qatorda to'g'ri ko'rsatilgan?

A) Nikohlanuvchilardan biri ro'yxatga olingan boshqa nikohda turgan bo'lsa.

B) Nikohlanuvchilarning yoshi o'rtasidagi farq 20 yoshdan oshiq bo'lsa.

D) Nikohlanuvchilardan birining yoki ikkalasining ota-onasi nikoh tuzishga rozi bo'lmasa.

E) Tibbiy ko'rik natijalari bo'yicha nikohlanuvchilardan birida yuqumli kasallik borligi aniqlansa.

33. Ozodlikdan mahrum etilgan shaxslar bilan nikoh tuzish mumkinmi?

A) Bunday shaxslar bilan nikoh tuzish mumkin emas.

B) Agar shaxs 3-yilgacha bo'lgan muddatga ozodlikdan mahrum etilgan bo'lsa, u bilan nikoh tuzish mumkin.

D) Agar shaxs 5-yilgacha bo'lgan muddatga ozodlikdan mahrum etilgan bo'lsa, u bilan nikoh tuzish mumkin.

E) Ozodlikdan mahrum etish muddatidan qat'iy nazar nikoh tuzishga yo'l qo'yiladi.

34. Nikohdan ajralish FHDYo organlarida qayd etilishi uchun:

A) Er-xotin ajralishga o'zaro rozi bo'lishlari, mulkiy nizolari bo'lmasligi va voyaga yetgan bolalarining roziligi kerak.

B) Er-xotin ajralishga o'zaro rozi bo'lishlari, mulkiy nizolari va farzandlari bo'lmasligi kerak.

D) Er-xotin ajralishga o'zaro rozi bo'lishlari, mulkiy nizolari bo'lmasligi va ularning ota-onalarining roziligi kerak.

E) Er-xotin ajralishga o'zaro rozi bo'lishlari, mulkiy nizolari va voyaga yetmagan farzandlari bo'lmasligi kerak.

35. O'limni qayd etish joyi.

A) O'lim faqat marhumning doimiy yashagan joyidagi FHDYo organida qayd etiladi.

B) Marhumning yashagan joyidagi yoki o'lim sodir bo'lgan joydagi FHDYo organida qayd etiladi.

D) O'lim faqat o'lim sodir bo'lgan joydagi FHDYo organida qayd etiladi.

E) O'limni qayd etish joyi marhumning vorislari tomonidan tanlanadi.

36. O'limni qayd etish muddatlari.

- A) O'lim sodir bo'lgan kuni yoki murda topilgandan so'ng uch kundan kechiktirmasdan.
- B) O'lim sodir bo'lgan kundan boshlab uch kun ichida.
- D) O'lim sodir bo'lgan kundan boshlab 7 kun ichida, agar murda topilgan bo'lsa, uning shaxsi aniqlangandan so'ng.
- E) O'limni qayd etish muddatlari qonun hujjatlarida belgilanmagan.

37. O'limni qayd etish uchun qanday hujjatlar taqdim etiladi?

- A) Marhumning shaxsini tasdiqlovchi hujjatlari va yashagan joyidan ma'lumotnoma.
- B) Marhumning shaxsini tasdiqlovchi hujjatlari va ishlagan joyidan ma'lumotnoma.
- D) Marhumning shaxsini tasdiqlovchi hujjatlari va o'lim to'g'risida tibbiy guvohnoma.
- E) Marhumning shaxsini tasdiqlovchi hujjatlari va guvohlar imzolagan dalolatnoma.

38. Fuqaro sud tartibida o'lgan deb e'lon qilinganida, o'lim FHDYo organlarida qayd etiladimi?

- A) Sudning shu haqdagi hal qiluv qarori nusxasi o'lim haqidagi guvohnomaga tenglashtiriladi.
- B) Albatta qayd etilishi kerak.
- D) O'lgan deb e'lon qilingan shaxsning mulki qolgan bo'lsagina o'lim qayd etiladi.
- E) O'lgan deb e'lon qilingan shaxsning vorislari chet elda bo'lgan holda o'lim qayd etiladi.

39. Shaxsi aniqlanmaganlarning o'limi qanday hujjat asosida qayd etiladi?

- A) Sog'liqni saqlash tizimi tibbiy muassasasining tibbiy guvohnomasi asosida.
- B) Guvohlar tomonidan imzolangan dalolatnoma asosida.
- D) Sudning hal qiluv qarori asosida.
- E) Shaxsi aniqlanmaganlarning o'limi FHDYo organlarida qayd etilmaydi.

40. Farzandlikka olingan bolaga tug'ilganlik haqida berilgan yangi guvohnomaga qanday belgi qo'yiladi?

- A) «Takroriy»
- B) «Tiklangan»
- D) «Farzandlikka olingan»
- E) Hech qanday belgi qo'yilmaydi.

41. Qaysi hollarda dalolatnoma yozuvlariga o'zgartirish kiritish FHDYo organining xulosasi asosida amalga oshiriladi?

A) Dalolatnoma yozuvlarini o'zgartirish uchun asos bo'ladigan hujjatlar yetarli bo'lmasa.

B) Manfaatdor shaxslar o'rtasida nizo bo'lsa.

D) O'zgartirilishi kerak bo'lgan yozuv boshqa FHDYo bo'limida saqlanib turgan bo'lsa.

E) O'zgartirilishi kerak bo'lgan yozuv O'zbekiston Respublikasi hududidan tashqarida bo'lsa.

42. Qaysi hollarda FHDYo organi dalolatnoma yozuvlariga o'zgartirish, tuzatish, qo'shimchalar kiritishni rad etadi?

A) Dalolatnoma yozuvlarini o'zgartirish uchun yetarli asoslar bo'lmasa, manfaatdor shaxslar o'rtasida nizo bo'lsa.

B) Manfaatdor shaxslar o'rtasida nizo bo'lsa, o'zgartirilishi kerak bo'lgan dalolatnoma yozuvi FHDYo arxivlarida saqlanmagan bo'lsa.

D) Manfaatdor shaxslar o'rtasida nizo bo'lsa, o'zgartirilishi kerak bo'lgan yozuv O'zbekiston Respublikasi hududidan tashqarida bo'lsa.

E) FHDYo organi dalolatnoma yozuvlariga o'zgartirish kiritish haqidagi arizalarni rad qilish huquqiga ega emas.

43. Fuqarolik holati dalolatnomalari yozuvlarini tiklash uchun asos:

A) Dalolatnoma yozuvining yaroqsiz holga kelishi.

B) Tuman(shahar) hokimining qarori.

D) Ichki ishlar organlarining ko'rsatmasi.

E) FHDYo arxivining dalolatnoma yozuvi saqlanmaganligi haqidagi ma'lumotnomasi.

44. Nikoh tuzilganligi to'g'risidagi tiklangan dalolatnoma yozuvlari qaysi dalolatnoma daftarlarida qayd etiladi?

A) Nikoh tuzilgan yildagi nikohni qayd etish daftariga.

B) Nikoh to'g'risidagi yozuv tiklangan yildagi nikohni qayd etish daftariga.

D) Nikoh to'g'risidagi tiklangan yozuvlarni qayd etish daftariga.

E) Nikoh tuzilganligi to'g'risidagi tiklangan yozuv qayd etilmaydi, balki joriy yildagi va nikoh qayd etilgan yildagi alfavit daftarlariga belgi qo'yiladi.

45. Dalolatnoma yozuvlarini bekor qilish qanday tartibda amalga oshiriladi?

A) Bekor qilingan dalolatnoma yozuvlari maxsus dalolatnoma tuzib, yo'q qilinadi.

B) Dalolatnoma yozuvining ustiga qiya chiziq tortiladi va bekor qilish asoslari yozib qo'yiladi.

D) Bekor qilingan dalolatnoma yozuvlari maxsus yig'majildga tikib qo'yiladi va alohida saqlanadi.

E) Bekor qilingan dalolatnoma yozuvlari, ular kimga nisbatan tuzilgan bo'lsa, shu shaxslarga beriladi.

46. Familiya, ism, ota ismini o'zgartirgan shaxsning tug'ilganlik to'g'risidagi dalolatnoma yozuvida ota-onasi haqidagi ma'lumotlar ustuni ham o'zgartiriladimi?

- A) Uning yozma arizasiga asosan o'zgartirilishi mumkin.
- B) O'zgartirilmaydi.
- D) Ichki ishlar organlarining xulosasi asosida o'zgartirilishi mumkin.
- E) Sudning qarori asosida o'zgartirilishi mumkin.

47. O'zbekiston Respublikasi hududidan tashqarida tuzilgan dalolatnoma yozuvlarini o'zgartirish haqidagi ariza qaysi organga beriladi?

A) Dalolatnoma yozuvi tuzilgan joydagi FHDYo organiga yoki tegishli vakolatli organga.

B) Arizachining doimiy yashash joyidagi FHDYo organiga.

D) Adliya boshqarmasiga.

E) Respublika hududidan tashqarida tuzilgan dalolatnoma yozuvlariga o'zgartirish kiritib bo'lmaydi, uning o'miga tiklangan dalolatnoma yozuvi tuziladi.

48. Nikoh to'g'risida tuzilgan dalolatnoma yozuvlari qaysi hollarda bekor qilinadi?

A) Nikohdan sud tartibida ajratilganda.

B) Nikohdan ajralish FHDYo organlarida qayd etilganda.

D) Nikoh sud tartibida haqiqiy emas deb topilganda.

E) Er-xotindan biri bedarak yo'qolgan deb topilganda.

49. FHDYo organlarida ish yuritish tartibini belgilovchi normativ hujjat qaysi vakolatli organ tomonidan tasdiqlangan?

A) O'zbekiston Respublikasi Vazirlar Mahkamasi.

B) O'zbekiston Respublikasi Adliya vazirligi

D) Davlat statistika qo'mitasi.

E) O'zbekiston Respublikasi Markaziy arxivi.

50. FHDYo arxivlarida dalolatnoma yozuvlari qancha muddat saqlanadi?

A) 25 yil.

B) 50 yil.

D) 75 yil.

E) Muddatsiz saqlanadi.

51. FHDYo arxivlarida dalolatnoma yozuvlarining saqlanish muddati tugaganidan so'ng ularning har ikkala nusxalari nima qilinadi?

A) Yoqib yuborish yo'li bilan yo'q qilinadi.

B) Qog'ozni qayta ishlash korxonalariga yuboriladi.

D) Nusxalarning biri yoqib yuborish yo'li bilan yo'q qilinadi, ikkinchisi

markaziy Davlat arxiviga topshiriladi.

E) Dalolatnoma yozuvlari kimlarga nisbatan tuzilgan bo'lsa, shu shaxslarga yoki ularning qonuniy vorislariga topshiriladi.

52. Gerbli guvohnomalarning turlari qaysi qatorda to'g'ri ko'rsatilgan?

A) Tug'ilganlik, o'lim, nikoh tuzish, otalikni belgilash haqidagi guvohnomalar.

B) Tug'ilganlik, o'lim, nikoh tuzish, farzandlikka olish haqidagi guvohnomalar.

D) Tug'ilganlik, o'lim, nikoh tuzish, familiya, ism, ota ismini o'zgartirish haqidagi guvohnomalar.

E) Tug'ilganlik, o'lim, nikoh tuzish, nikohdan ajrlash haqidagi guvohnomalar.

53. Alfavit daftarlari qaysi fuqarolik holati dalolatnomalari asosida yuritiladi?

A) Tug'ilish va o'lim haqidagi dalolatnoma yozuvlari asosida.

B) Tug'ilish va nikoh tuzish haqidagi dalolatnoma yozuvlari asosida.

D) Tug'ilish, o'lim va nikoh tuzish haqidagi dalolatnoma yozuvlari asosida.

E) Tug'ilish, o'lim, nikoh tuzish va nikohdan ajralganlik haqidagi dalolatnoma yozuvlari asosida.

54. Farzandlikka olish haqidagi tuman hokimi qarorlari qayerda saqlanadi?

A) Yig'majildlarga xronologik tarzda tikilib, FHDYo bo'limlarida 50-yil saqlanadi.

B) Farzandlikka olish rasmiylashtirilgandan so'ng qaror nushasi tuman hokimiyatiga qaytariladi.

D) Farzandlikka oluvchilarga topshiriladi.

E) Yoqib yuborish yo'li bilan yo'q qilinadi.

55. Agar bolaning ota-onasi o'zaro nikohda bo'lmasalar va otalikni belgilash haqida ota-onaning birgalikdagi arizasi bo'lmasa, tug'ilish to'g'risidagi dalolatnoma yozuvida ota haqidagi ma'lumotlar nima asosda yoziladi?

A) Tibbiy ma'lumotnoma asosida.

B) Vasiylik va homiylik organining xulosasi asosida

D) Yolg'iz onaning arizasi asosida.

E) «Ota haqidagi ma'lumotlar» ustuni ochiq qoldiriladi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR RO‘YXATI

1. Normativ-huquqiy hujjatlar

1. O‘zbekiston Respublikasining «Davlat boji to‘g‘risida»gi qonuni. O‘zbekiston Respublikasining yangi qonunlari a7 – T.. «Adolat», 1993.
2. «Davlat boji stavkalari haqida» O‘zbekiston Respublikasi Vazirlar Mahkamasining 533-sonli qarori, 1994 (1998-yil 20-oktyabrdagi o‘zgartirish va qo‘shimchalar bilan).
3. «O‘zbekiston Respublikasining Davlat tili haqida»gi qonuniga o‘zgartirish va qo‘shimchalar kiritish to‘g‘risidagi O‘zbekiston Respublikasining 1995-yil 21-dekabr qonuni. – T.: «Adolat», 1996.
4. O‘zbekiston Respublikasining Fuqarolik kodeksi. – T.: «Adolat», 1997.
5. O‘zbekiston Respublikasining Oila kodeksi. – T.: «Adolat», 1998.
6. Fuqarolik holati dalolatnomalarini qayd etish Qoidalari, O‘zbekiston Respublikasida vasiylik va homiylik to‘g‘risida Nizom, voyaga yetmagan bolalarni farandallikka va tarbiyaga olish (patronat) to‘g‘risida Nizom. – T.: «Adolat», 1999.
7. O‘zbekiston Respublikasining Fuqarolik protsessual kodeksi. – T.: O‘zbekiston Respublikasi Adliya vazirligi, 2001.
8. O‘zbekiston Respublikasi Konstitutsiyasi. – T.: «O‘zbekiston», 2003.
9. O‘zbekiston Respublikasi FHDYo organlari to‘g‘risida Nizom. O‘zbekiston Respublikasining Adliya vazirligi, 2005.
10. O‘zbekiston Respublikasi fuqarolik holati dalolatnomalarini yozish (FHDYo) organlarida ish yuritish tartibi haqida Yo‘riqnoma. – T.: «Adolat», 2006.

2. Maxsus adabiyotlar

1. Под редакцией В.А.Грачевой; Регистрация актов гражданского состояния. Москва. «Юридическая литература», 1985.
2. Otaxo‘jayev F.M. «Nikoh va uning huquqiy tartibga solinishi». – T.: «O‘zbekiston», 1995.
3. Raxmonqulov X.A. O‘zbekiston Respublikasi Fuqarolik kodeksining umumiy qismiga tavsif va sharhlar. -T.: «Iqtisodiyot va huquq dunyosi», 1997.
4. O‘zbekiston Respublikasi Oila kodeksiga sharhlar. – T.: «Adolat», 2000.
5. O‘zbekiston Respublikasining Davlat tili to‘g‘risidagi qonuniga sharhlar. –T.: «Adolat», 1999.
6. Otaxo‘jayev F.M. O‘zbekiston Respublikasining oila huquqi. Darslik. Toshkent Davlat yuridik instituti, 2005.

MUNDARIJA

Kirish	3
--------------	---

I bo'lim. UMUMIY QOIDALAR

1-mavzu. Fuqarolik holati dalolatnomalarini qayd etish tushunchasi va ahamiyati	4
2-mavzu. FHDYo organlari faoliyatini tartibga soluvchi normativ hujjatlar	8
3-mavzu. FHDYo organlarining tizimi va vakolatlari	10
4-mavzu. Fuqarolik holati dalolatnomalarini qayd etish tartibi	14
5-mavzu. Dalolatnoma daftarlari, ularni yuritish tartibi	18
6-mavzu. Gerbli guvohnomalarini	25
7-mavzu. Davlat bojini undirish	27

II bo'lim. FUQAROLIK HOLATI DALOLATNOMALARINI QAYD ETISH ✓

8-mavzu. Tug'ilishni qayd etish ✓	31
9-mavzu. O'talikni belgilash ✓	35
10-mavzu. Farzandlikka olishni rasmiylashtirish ✓	39
11-mavzu. Nikoh tuzishni qayd etish ✓	42
12-mavzu. Nikohdan ajralishni qayd etish ✓	48
13-mavzu. O'limni qayd etish	53
14-mavzu. Familiya, ism, ota ismini o'zgartirish (almashtirish)	56

III bo'lim. FUQAROLIK HOLATI DALOLATNOMA YOZUVLARINI O'ZGARTIRISH, TIKLASH VA BEKOR QILISH

15-mavzu. Dalolatnoma yozuvlariga o'zgartirish, tuzatish va qo'shimchalar kiritish	60
16-mavzu. Fuqarolik holati dalolatnoma yozuvlarini tiklash	64
17-mavzu. Fuqarolik holati dalolatnoma yozuvlarini bekor qilish	68

IV bo'lim. FHDYO ORGANLARIDA ISH YURITISH VA HISOBOTNI TASHKIL QILISH

18-mavzu. FHDYo organlarida ish yuritish ✓	70
19-mavzu. FHDYo organlarini guvohnoma blankalari bilan ta'minlash, ularni hisobga olish va sarflash	73
20-mavzu. Dalolatnoma daftarlarining FHDYo arxivlarida saqlanishi ✓	75
21-mavzu. FHDYo organlarining hisoboti	78

V bo'lim. CHET ELLIKLAR VA FUQAROLIGI BO'LMAGAN SHAXSLARGA NISBATAN FUQAROLIK HOLATI DALOLATNOMALARINI QAYD ETISH

22-mavzu. Chet elliklar va fuqaroligi bo'lmagan shaxslarga nisbatan fuqarolik holati dalolatnomalarini qayd etish	81
Mavzularga oid masalalar	85
Mavzularga oid testlar	91

LA'LIXON O'RINBOYEVNA HOJIXONOVA

**FUQAROLIK HOLATI
DALOLATNOMALARINI QAYD ETISH**

Muharrir N. Mamanov
Sahifalovchi N. Mamanov
Musahhih H. Zokirova

O'zbekiston faylasuflari milliy jamiyati nashriyoti
100029, Toshkent, Matbuotchilar ko'chasi, 32.
Tel: 236-55-79; faks: 239-88-61

Bosishga ruxsat etildi 01.08.2009-y. Bichimi 60x90 ¹/₁₆. Ofset qog'oz. Shartli bosma tabog'i 6,5. Nashriyot-hisob tabog'i 6,5. Adadi 1204 nusxa.
Buyurtma № 13.

«START-TRACK PRINT» MCHJ bosmaxonasida chop etildi
Manzil: Toshkent shahri, 8-mart ko'chasi, 57-uy.